

Vælgernes anvendelse af kandidattests

**Et kvantitativt studie af, hvorfor danske vælgere har
benyttet kandidattests i forbindelse med folketings-
valgene i 2010'erne**

Morten Helweg Andersen
20175599

Jakob Gjørling
20172861

Abstract

This master thesis seeks to understand why Danish voters choose to use the political information tool Voting Advice Applications (VAAs). It is a topic that up until now has been largely unstudied in a Danish context, although it has become a very widespread tool for voters during the 2010s. It is therefore considered that this gap in knowledge offers an academic reason to study the area further.

Our theoretical starting point is the issue-voting literature, the formation of opinions and political culture in form of political efficacy. Furthermore, we use a three-fold user terminology formulated by e.g., van de Pol et al. (2014) to categorize the Danish voters into relevant classes of Danish VAA users. We understand VAAs as information tools that interact with the individual voter's predefined preferences, which are formed from a life of socializing, and to two combined determine the voting behaviour for the individual voter.

The research design consists of three national surveys among Danish voters in 2011, 2015 and 2019. A latent class analysis is used to identify underlying classes of VAA voters in Denmark.

The thesis concludes that women are more likely to use VAAs - a result that stands in contrast to the existing literature. Furthermore, younger voters with higher education and high incomes are more likely to use VAAs. In addition, we expected that when more voters start using VAAs as an information tool, these effects would level off. Several variables indicate such a trend, but an overall effect does not seem to apply.

In addition, we expected that the proportion of the most committed voters, *checkers*, among VAA-users would decrease over time, which we find clear indications of. In addition, there was an expectation that the voters who use the VAA as a determining factor in their voting would increase. We find the opposite; however, it is worth noting that there is an increase over time in the proportion of the VAA-users, whom the thesis is not theoretically able to identify - these are referred to as *others*. Finally, we identify a whole new type of VAA-user for the parliamentary elections in 2015, apathetic voters. Like *checkers*, they are very interested in politics, understand the political system, but they do not feel that politicians are responsive to their perspectives.

Figur- og tabelliste

Tabel 1. VAA users

Tabel 2. Socioøkonomiske karakteristika for VAA users sammenlignet med non-users ifm. folketingsvalgene i 2011, 2015 og 2019

Tabel 3. BIC-værdier for den latente klasseanalyse

Tabel 4. Klasserne frembragt af den latente klasseanalyse for folketingsvalget i 2011

Tabel 5. Klasserne frembragt af den latente klasseanalyse for folketingsvalget i 2015

Tabel 6. Klasserne frembragt af den latente klasseanalyse for folketingsvalget i 2019

Tabel 7. van de Pols et al. (2014) beskrivelse af de klassiske VAA-brugertyper

Tabel 8. Procentuel fordeling af brugertyperne i forbindelse med folketingsvalgene i 2011, 2015 og 2019

Tabel 9. Kandidattestbrugernes tilbøjelighed til at følge kandidattestens anbefaling

Tabel 10. De socioøkonomiske karakteristika for brugertyperne, som er baseret på klasserne som den latente klasseanalyse har frembragt

Figur 1. Model, som postulerer relation mellem det latent (L) forhold og tre manifesterede variable

Indholdsfortegnelse

1. Problemfelt.....	7
1.1 Problemformulering.....	10
2. Litteraturreview	11
2.1 De danske vælgere.....	11
2.2 Den internationale litteratur.....	12
2.2.1 Det demografiske spørgsmål: socioøkonomiske karakteristika.....	12
2.2.2 Hvordan forholder vælgerne sig til de anbefalinger, de modtager?.....	15
3. Teoretisk fortolkningsramme	19
3.1 Issue voting.....	19
3.2 Informationsomkostninger	21
3.3 Holdningsdannelse.....	22
3.4 Politisk kultur	24
3.4.1 Politisk efficacy	25
4. Hypoteser	29
4.1 Fortolkning af hypoteser.....	32
5. Metode.....	33
5.1 Empiri og datakilder	33
5.1.1 Valgundersøgelsen 2011.....	36
5.1.2 Valgundersøgelsen 2015.....	37
5.1.3 Valgundersøgelsen 2019.....	38
5.1.4 Vægtning af data.....	38
5.2 Forskningsdesign	40
5.3 Logistisk regression.....	40
5.3.1 McFaddens pseudo- R^2	41
5.3.2 Average marginal effects	42
5.3.3 Signifikansniveau	42
5.4 Latent klasseanalyse.....	43
5.5 Operationalisering	45
5.5.1 Logistisk regression.....	46
5.5.2 Latent klasseanalyse	48
5.6 Kvalitetskriterier	50
5.6.1 Reliabilitet.....	50
5.6.2 Validitet.....	51
6. Analyse	54
6.1 VAA users: socioøkonomiske karakteristika	55
6.1.1 Delkonklusion	60
6.2 VAA users vs. non-users: er vælgergrupperne reelt forskellige?.....	61

6.3 Latente grupper af VAA users	63
6.3.1 Klassernes profilbeskrivelser	64
6.3.2 Brugertypologier og udviklingen over tid	74
6.3.3 Videregående undersøgelser af kandidattestbrugerne	82
6.3.4 Delkonklusion	92
7. Diskussion	94
7.1 Brugertyper som analytisk genstand	94
7.2 Kvalitetskriterierne genovervejet	97
7.3 Litteraturens brug af begrebet VAAs	99
8. Konklusion	101
9. Refleksion	104
10. Litteratur	105

1. Problemfelt

Da Christian Baller blev valgt ind i Aarhus Byråd ved kommunalvalget i 2021, havde han ikke ført valgkamp, han havde ingen valgplakater hængende rundt om i bybilledet, og han var placeret som den næstsidste på en lang liste over kandidater for Det Konservative Folkeparti. Traditionelt ville man ikke forvente, at han ville blive valgt ind, for hvordan skulle en tilstrækkelig stor del af kommunens borgere kende og stemme på ham?

Alligevel blev han valgt ind med 1.241 personlige stemmer. Det kan virke som en stor overraskelse med ovenstående taget i betragtning. Helt væsentligt at nævne er, at han var den kandidat, som flest borgere 'matched' med på TV 2's kandidattest blandt de aarhusianske lokalpolitikere. Det var ifølge ham selv helt afgørende for, at han i sidste ende blev valgt ind i byrådet (Sørensen, 2021). Det fordrer en række åbenlyse spørgsmål, både til hvilken effekt kandidattests har for politikernes chance for at opnå et mandat, men også til hvordan og hvorfor vælgerne benytter kandidattestene som informationsredskab.

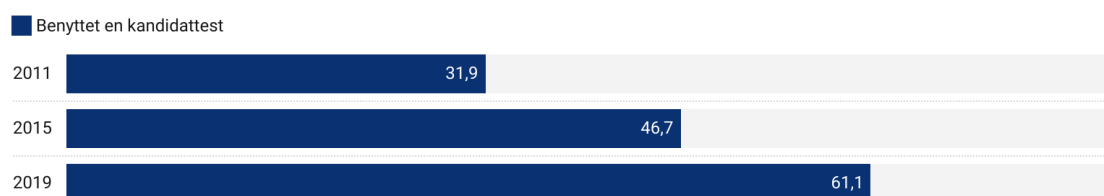
Det er indledningsvist interessant at skitsere, hvad kandidattests egentlig indbefatter. Skal man tro på Christian Ballers udlægning af fænomenet, spillede det i hvert fald en afgørende rolle for valgets udfald. Selvom kandidattests i Danmark er et nyere fænomen, der for alvor blev allemandseje op igennem 2010'erne, har det været et kendt værktøj i en lang række europæiske lande gennem mange år. De første europæiske kandidattests kan spores tilbage til 1989, da den hollandske StemWijzer blev introduceret (Rosema et al., 2014: 240; Ladner, 2012: 2). På daværende tidspunkt var kandidattestene ikke digitaliserede og var ikke målrettet den brede befolkning, men var i stedet et værktøj, der skulle bruges til at uddanne studerende, således de var i stand til at identificere centrale politiske værdier og kunne kende forskel på de politiske partier (Vassil, 2011: 2). Nu forstås kandidattests (Voting Advice Applications, VAAs) som internetbaserede værktøjer, der giver vælgerne mulighed for at udforske, hvilke partier eller kandidater der står tættest på deres egne politiske præferencer. Siden de første kandidattests er fænomenet blevet

et langt større foretagende, og en betragtelig andel af de europæiske vælgere konsulterer kandidattests forud for, at der skal stemmes (Ladner et al., 2012: 368).

De danske vælgere har ligeledes taget kandidattestene til sig: op til folketingsvalget i 2011 benyttede 30 % af de danske vælgere én eller flere danske kandidattests (Bhatti et al., 2014: 1), og ved kommunal- og regionsrådsvalget i 2021 blev alene TV 2's kandidattest benyttet mere end én million gange på landsplan (Aagaard, 2021). Som det fremgår af nedenstående Tabel 1, der er udarbejdet på baggrund af data fra de nationale valgundersøgelser, er andelen af danske vælgere, som har som har rådført sig med en kandidattest forud for et folketingsvalg, steget fra 30 % i 2011 til mere end 60 % i 2019. Ligesom sine europæiske medborgere (e.g. Ladner et al., 2012) har de danske vælgere derfor også taget kandidattestene til sig.

Tabel 1. VAA users

Procentuel andel af vælgere, som har benyttet en kandidattest i forbindelse med folketingsvalgene i 2011, 2015 og 2019

Kilde: Stubager et al. (2012; 2016; 2020)

At vælgerne i højere grad konsulterer kandidattestene, er interessant og særdeles relevant af flere årsager. Kandidattestene er blevet fremhævet som en mulig løsning på en central politologisk problemstilling: at valgdeltagelsen flere steder i Europa er faldende, hvilket kan anses som værende et demokratisk problem (Albertsen, 2020: 1; Ladner, 2012: 4). Når valgdeltagelsen er lav, kan det være et tegn på, at borgerne ikke lader deres stemme blive hørt, og der derfor kan eksistere et system, der styrer samfundet, uden det har tilstrækkelig legitimitet. Da kandidattestene oprindeligt blev til, havde de to sideordnede formål: dels at informere vælgerne om relevante politiske positioner og matche dem med relevante politiske partier og kandidater, dels at motivere vælgerne til at engagere sig politisk (Schultze, 2014: 47). Dermed bliver kandidattestene mere end blot et selvstændigt, politisk værktøj, vælgerne kan tilgå, når det forekommer dem at være relevant. Værktøjet indgår i stedet som en

del af en større politologisk debat om forholdet mellem vælgere og politikere. Det gør samtidigt værktøjet relevant at studere for nærværende studie.

Vælgerne gives dermed en konkret anbefaling til en kandidat eller et parti, som vælgeren på de tilgængelige issues vurderes at være mest enig med. Men kunne vælgeren ikke selv søge denne information frem, såfremt vælgeren var interesseret i denne information? Ladner (2012) argumenterer for, at "It makes a difference whether voters have to decide between two candidates running for presidency or whether they can choose among a huge number of political parties. The bigger the offer and the more possibilities the voters have to express their preferences the more information do they need to make up their minds" (Ladner, 2012: 6). Med andre ord er politiske systemer med mange partier sværere for vælgerne at navigere i, da vælgeren - for at kunne træffe et kvalificeret valg - er nødt til at tage stilling til forskellene mellem de politiske partier. Ligesom det gør sig gældende i den schweiziske case, der bliver refereret til, er dette en central problemstilling for vælgerne i Danmark. Der er i skrivende stund 12 partier i Folketinget, man som vælger kan stemme på, og på kommunalt niveau findes der endvidere flere håndfulde af lokallister, der er med at øge kompleksiteten. Det kan derfor være svært for vælgerne at navigere i det komplicerede system. Med denne kompleksitet kan kandidattests således være et brugbart redskab for vælgerne til at sortere i informationsstrømmen.

Med den stigende udbredelse af kandidattests i både Danmark og det øvrige Europa er det oplagt at forholde sig til vælgernes anvendelse af dem. Stemmer vælgerne alligevel ikke bare på det parti, som de plejer at gøre? Hvis man tager det førnævnte eksempel med Christian Baller in mente, tyder svaret på at være nej. Et logisk argument vil være, at hvis ingen vælgere bliver påvirket af kandidattestens anbefalinger, har det hverken betydning for det politiske system eller et relevant at undersøge for nærværende studie. Christian Ballers perspektiver ræsonnerer i flere dele af den internationale litteratur, hvor der peges på, at en stor gruppe af vælgerne bliver påvirket af kandidattestens anbefalinger, og at det har betydning for deres faktiske stemmeadfærd (e.g. Kamoen et al., 2015; Vassil 2011; Ladner et al., 2012; Ladner, 2012; Garzia & Marschall, 2012, 2016; Munzert & Ramirez-Ruiz, 2021). Det ligger i slipstrømmen af den generelle politologiske litteratur, der påpeger, at en betragtelig andel af vælgerne er volatile (Shamshiri-Petersen, 2010: 5-7). At vælgerne

generelt er volatile, er således en grundlæggende præmis for, at vælgerne reelt påvirkes af kandidattestens anbefalinger.

Når kandidattestene synes at have betydning for, hvor vælgerne placerer deres stemme, er det naturligt opfølgende at forholde sig til, hvilke rationaler vælgerne har for at benytte kandidattestene. Det er da også dette spørgsmål, som nærværende speciale vil undersøge nærmere. Ligesom vælgerne har holdninger, der fordeler sig over hele det politiske spektrum, kan deres årsager og rationaler for at anvende kandidattestene nemlig også være diverse (van de Pol et al., 2014: 398).

1.1 Problemformulering

Specialet opstiller derfor følgende problemformulering:

Hvorfor har danske vælgere benyttet VAAs i forbindelse med folketingsvalgene?

For at kunne undersøge den ovenstående problemformulering er det først relevant at undersøge, hvordan øvrige studier på området beskriver vælgerne, der benytter kandidattests, og hvilke årsager herfor litteraturen identificerer. De mest centrale studier blev kort introduceret i specialets problemfelt, men vil blive uddybet i det kommende litteraturreview.

Specialets 'hvorfor'-spørgsmål er styrende for nærværende studie. For at kunne forholde sig til vælgernes handlemønstre kan det være nødvendigt - med udgangspunkt i viden fra den eksisterende forskning - at kategorisere vælgere i grupper. Med en kvantitativ tilgang til de nationale valgundersøgelser gives der mulighed for at undersøge vælgernes kandidattestadfærd retrospektivt. Fordelen ved at kategorisere vælgerne i subgrupper er, at der gives mulighed for at iagttage tidsmæssige forskydninger i, hvorledes de danske vælgere anvender VAAs som politisk informationsredskab. Litteraturreviewet præsenterer nedenfor den eksisterende forskning på området, som efterfølgende kobles til specialets teori, hvilket muliggør dannelsen af specialets hypoteser.

2. Litteraturreview

Det følgende afsnit har til hensigt at beskrive den eksisterende forskning. Populariteten er i løbet af 2010'erne steget løbende, (Schultze, 2014: 46; Munzert & Ramirez-Ruiz, 2021: 692; Germann & Gemenis, 2019: 152), og sideløbende med, at borgerne i stigende grad anvender VAAs som et værktøj til at tilegne sig politisk information, er mængden af forskningslitteratur også fulgt med. Samlet set identificerer Munzert & Ramirez-Ruiz (2021: 695) i alt 1.230 studier, der har VAAs som sit primære forskningsobjekt.

Forskerne beskriver kandidattests ud fra mange forskellige perspektiver og kan således både antage et individuelt perspektiv, et partiperspektiv, et metodologisk perspektiv og (mange) flere. Med henblik på kun at inddrage de relevante perspektiver for nærværende undersøgelse vil kun studier, der antager et vælger- eller individuelt perspektiv, blive inddraget. Dette sker særligt med blik for den store mængde af litteratur, som Munzert & Ramirez-Ruiz (2021) identificerer i deres metaanalyse. Litteraturreviewet vil først beskrive den danske litteratur om VAAs for derefter at tegne de overordnede streger for den eksisterende forskning internationalt.

Litteraturreviewet er metodisk tilblevet ved søgninger på publikationsdatabaserne Scopus og Google Scholar. Der er blevet søgt i databaserne ud fra flere søgestrengte. De primære ord har været 'Voting Advice Applications' og 'VAAs', som løbende er blevet kombineret med søgeord som 'voters', 'Denmark', 'behavior', 'danish' mv.

2.1 De danske vælgere

Der foreligger kun begrænset viden om, hvordan de danske vælgere forholder sig til VAAs. Det er særligt interessant med tanke på den store mængde af litteratur, der forekommer at være internationalt (Munzert & Ramirez-Ruiz, 2021: 695). Dette synes dog ikke at have medført, at danske forskere i større grad har undersøgt, hvordan de danske vælgere forholder sig til det nyere politiske værktøj. I forbindelse

med det nedenstående er det vigtigt at holde sig for øje og skelne mellem undersøgelser af danske *forskere* og undersøgelser af danske *vælgere*.

Albertsen (2020), der er en dansk forsker fra Aarhus Universitet, undersøger VAA users over tid, men foretager sin undersøgelse på baggrund af et datasæt med tyske vælgere. Hansen & Rasmussen (2013) undersøger på baggrund af data fra flere danske VAAs, i hvilken grad danske politikere, der er medlem af det samme parti, deler politiske overbevisninger på kandidattestens issues (Hansen & Rasmussen, 2013: 189). Da dette studie i højere grad undersøger et partipolitisk perspektiv, falder det uden for litteraturreviewets tidligere nævnte afgrænsning. Det samme gør sig gældende for Binderkrantz et al. (2019), Dinesen et al. (2021) og Tromborg (2021). Bhatti et al. (2014) opsummerer kort i en populærvidenskabelig artikel de demokratiske muligheder og faldgrupper ved VAAs, samt hvilke potentielle effekter VAAs kan have for vælgerskaren. Det har på baggrund af opslagene i de etablerede publikationsdatabaser ikke været muligt at opspore flere danske studier, der undersøger sammenhænge mellem VAAs og individuel vælgeradfærd.

Som det følger af det ovenstående, er der yderst begrænset viden om, hvordan den individuelle *danske* vælger forholder sig til VAAs. I kraft af at der forekommer at være yderst begrænset viden herom, vurderer nærværende studie derfor, at der eksisterer et videnshul. Det forekommer derfor i samme ombæring oplagt, at dette studie borer sig dybere ned i dette. For at kunne gøre dette på kvalificeret vis vil det kommende afsnit beskrive, hvordan den internationale forskningslitteratur anskuer forskningsfeltet. Først vil afsnittet forholde sig subgenren af VAA-litteraturen 'VAA users', og derefter vil studiet i højere grad beskrive de kausale mekanismer: hvordan og på hvilken måde kan VAAs være med at påvirke vælgernes politiske adfærd?

2.2 Den internationale litteratur

2.2.1 Det demografiske spørgsmål: socioøkonomiske karakteristika

Det er først og fremmest vigtigt at berøre, hvilke grupper der er mest tilbøjelige til at anvende VAAs som redskab. Generelt er det udledt, at VAA users ingenlunde er repræsentative for den samlede gruppe af borgere, der er stemmeberettigede

(Garzia & Marschall, 2016: 381; Enyedi, 2016: 1001). Vassil (2011) beskriver den typiske bruger af VAAs som:

[...] tend to be slightly younger people with higher levels of educational attainment. They come from urban areas and belong to slightly higher social classes than non-users. With regard to gender, no marked differences were observed between the VAA users and non-users.

(Vassil, 2011: 55)

Mange af de tidlige studier, der adresserer dette spørgsmål, rapporterer om lignende effekter (Alvarez et al., 2014: 83; Ladner, 2012: 8; Albertsen, 2020: 3; van de Pol et al., 2014: 397-398; van de Pol et al., 2019: 226; Fivaz & Nadig, 2010: 182; Garzia & Marschall, 2012: 222; Germann & Gemenis, 2019: 153). Kønsspørgsmålet er omdiskuteret, om end at majoriteten af studierne finder, at flere mænd end kvinder bruger VAAs (Garzia & Marschall, 2016: 381; Fivaz & Nadig, 2010: 182; van de Pol et al., 2014: 398) – en sammenhæng, Vassil ikke finder (Vassil, 2011: 55). VAA users er også mere politisk interesserede både offline og online end non-users (Alvarez et al., 2014: 83). Der er således bred enighed i det internationale forskningsmiljø om, at brugere af VAAs oftest er højtuddannede, politisk interesserede unge mænd (Albertsen, 2020: 3).

Albertsen (2020) genbesøger med sin artikel det demografiske spørgsmål og adresserer for første gang – gruppen bekendt – spørgsmålet i et longitudinelt perspektiv, der undersøges ved anvendelse af data fra tyske valg i 2009 og 2017. Han finder i sin undersøgelse, at yngre borgere stadigvæk er signifikant mere tilbøjelige til at benytte VAAs, og at effekten er blevet større fra 2009 til 2017. Der er ikke nogen overrepræsentativitet af køn i 2017 i hverken den ene eller anden retning; betydningen af uddannelse er reduceret, mens politisk interesse er en mere dominerende faktor, end det tidligere er blevet observeret (Albertsen, 2020: 8-10). Analysen baserer sig på repræsentative pre- og post survey datasæt i forbindelse med begge valghandlinger (Albertsen, 2020: 4).

Alvarez et al. (2014) vender det demografiske spørgsmål om og undersøger, hvilke grupper af borgere der oplever, at VAAs er med til at understøtte, at de træffer en kvalificeret beslutning. Borgere, der finder politik kompliceret, er mere

tilbøjelige til at vurdere, at VAAs er et brugbart redskab for dem. Det samme gør sig gældende for borgere, som er særligt interesseret i politik (Alvarez et al., 2014: 98). Både borgere i polerne på højre- og venstrefløjen samt i midten af det politiske spektrum er mere tilbøjelige til at mene, at VAAs *ikke* er brugbare for dem (Alvarez et al., 2014: 98-99).

van de Pol et al. (2014) søger at gå bagom det demografiske spørgsmål og søger at dele VAA users op i tre såkaldte brugertyper: *doubters*, *seekers* og *checkers*, der hver især bærer en række kendetegn. *Doubters* ved grundlæggende ikke, hvem de skal stemme på. Kun få har partipolitiske præferencer, og der kan være flere årsager til at tage testen, men det sker primært for at finde ud af, hvem de skal stemme på. *Seekers* har klarere politiske præferencer end *doubters* og foretrækker ét eller få partier, men har endnu ikke besluttet sig, inden de tager testen. De er mindst interesseret i politik, men er knap så pessimistiske over deres stemmes betydning som *doubters*. *Seekers* har den mest seriøse tilgang til VAAs og bruger dem til at determinere, hvem de vil stemme på. *Checkers* er de mest interesserede i politik og er i overvejende grad sikre på deres stemme. Stort set ingen i denne gruppe bruger VAAs til at determinere deres stemme. I stedet bruges testen som fx underholdning eller for at tjekke ens match med dem, man ønsker at stemme på (van de Pol et al., 2014: 402-404). Andetsteds i litteraturen er det at benytte VAAs som et underholdningsmoment blevet betegnet som en normativ neutral dimension (Enyedi, 2016: 1000). Med udgangspunkt i den tredelte brugertypologi, der blev præsenteret i van de Pol et al. (2014), undersøger van de Pol et al. (2019) gruppernes adfærd i forbindelse med first- and second order elections.

Kleinnijenhuis, van de Pol, van Hoof & Krouwel (2019) bygger videre på den tredelte brugertypologi, der blev præsenteret i van de Pol et al. (2014), og som også van de Pol et al. (2019) arbejdede videre med. Undersøgelsen bygger på paneldata, der er indsamlet af tre omgange: før valgkampagnen (T_1), før valghandlingen (T_2) og umiddelbart efter valghandlingen (T_3) (Kleinnijenhuis et al., 2019: 294). Ved anvendelse af avancerede, statistiske modeller søger de at undersøge, hvilken betydning en kandidattests anbefaling har for vælgernes valg af parti - særligt med fokus på at filtrere faktorer væk, der kan medføre spuriøse sammenhænge, herunder tidligere

stemmeadfærd, tidligere issue-positioner, nyheder om valget mv. (Kleinnijenhuis et al., 2019: 291). De finder blandt andet, hvad angår *checkers*, *seekers* og *doubters*, at

[...] *doubters*, who were least inclined to use a VAA, seem to be most susceptible to their advice, once they decide to use a VAA. *Seekers*, who were most inclined to use a VAA, were less susceptible to VAA advice than *doubters*, but still more susceptible than *checkers*. These differences between *seekers* and *doubters* show that very different motives play a role in using a VAA and following the advice from a VAA

(Kleinnijenhuis et al., 2019: 296)

2.2.2 Hvordan forholder vælgerne sig til de anbefalinger, de modtager?

Den eksisterende VAA-forskning tyder generelt på, at kandidattests kan have en række forskellige effekter på vælgernes adfærd - og derfor også på det endelige valgresultat (Bhatti et al., 2014: 2). Bhatti et al. (2014) identificerer tre typer af effekter, som VAAs kan have på vælgerne: (1) VAAs påvirker, hvor vælgerne sætter deres kryds, (2) VAAs øger borgernes politiske interesse, og (3) VAAs er med til at øge valgdeltagelsen (Bhatti et al., 2014: 2). Garzia & Marschall (2016) identificerer to dimensioner af effekter, VAAs kan have på dets brugere: (1) effekter der relaterer sig til kognitive dimension, dvs. fx politisk viden og politisk interesse og (2) effekter der relaterer sig til den adfærdsmæssige dimension, dvs. fx valgdeltagelse/ikke valgdeltagelse og valg af kandidat/parti (Garzia & Marschall, 2016: 381). Betragtes den kognitive dimension, finder flere studier, at kandidattests øger borgernes viden om politik undervejs i valgkampen (Schultze, 2014; Garzia & Marschall, 2016: 381; Kamoen et al., 2015: 609-610) – en effekt, som ifølge flere studier er størst for unge vælgere (Garzia & Marschall, 2016: 381; Kamoen et al., 2015: 598). VAAs kan både fungere som en direkte vej for borgeren til at modtage ny information om vigtige politiske issues og indirekte ved at fungere som en katalysator for, at man som borger er mere motiveret til at søge information andetsteds, efter man har deltaget i kandidattesten (Kamoen et al., 2015: 597).

Studier finder, at vælgerne i et vist omfang bliver påvirket af testens anbefalinger. Walgrave et al. (2008) konkluderede, at den belgiske VAA "Do the Vote Test"

havde påvirket vælgernes handlinger, men at effekterne var moderate og tvetydige (Walgrave et al., 2008: 67). Det skete på baggrund af et ikke-repræsentativt panel-datasæt indsamlet pre- og post valgets afvikling (Walgrave et al., 2008: 56). Kleinnijenhuis et al. (2007) finder i et hollandsk studie, at "VAAs played an important role and had a clear impact on the voting decisions of Dutch voters" (Kleinnijenhuis et al., 2007 i Ladner et al., 2012: 371). I en schweizisk case rapporterer mellem 60 og 70 % af kandidattestbrugerne, at de var blevet influeret af testens resultater (Ladner, 2012: 9-10; Ladner et al., 2012: 368-369), som både kan dække over det at skifte til en anden kandidat inden for det samme parti eller helt at skifte parti. Disse studier bygger på et ikke-repræsentativt sample af VAA users, som svarede på en survey før og efter deltagelsen i kandidattesten (Ladner et al., 2012: 371). Hollandske studier, der er parti- og ikke kandidatspecifikke, finder, at mellem 10 % (Kleinnijenhuis et al., 2007 i Kamoen et al., 2015: 599) og 15 % (Aarts & van der Kolk, 2007: 835) af vælgerne er blevet påvirket af testens anbefalinger.

Enyedi (2016) nuancerer ovenstående debat på baggrund af data fra et eksperimentelt panelstudie med ungarske vælgere (Enyedi, 2016: 1004-1005). Han finder, at det ikke er tilstrækkeligt blot at konkludere, om VAAs har en indvirkning på vælgernes stemmeadfærd eller ej, som flere af de førnævnte studier gør, men at det også er nødvendigt at gøre det klart, at sådanne effekter forekommer at eksistere under bestemte forudsætninger. Således finder studiet, at alene det at anvende en kandidattest ikke har betydning for 'electoral turnout', og kun et fåtal af vælgerne forlod deres foretrukne parti på baggrund af kandidattestens anbefaling. Studiet finder i stedet, at VAAs er med til at styrke eller underminere en vælgers partipræferencer. Det forstås hermed, at vælgere, der anbefales at stemme på sit favoritparti, styrkes i troen på eget parti og er mindre tilbøjelig til at skifte. Denne effekt styrkes yderligere af at modtage samme anbefaling fra flere forskellige VAAs. Vælgere, der modtager anbefalinger i strid med sin oprindelige overbevisning, er mere tilbøjelig til at forlade sit parti (Enyedi, 2016: 1000).

Studiernes metodiske fremgangsmåder varierer, alt efter hvilken generation studierne er tilblevet i (Germann & Gemenis, 2019: 153). Fivaz & Nadig (2010) baserer sig fx udelukkende på selvrapporterede effekter, når effekten af VAAs på vælgernes adfærd måles (Fivaz & Nadig, 2010: 185) - en type af studie, som

Germann & Gemenis (2019: 153) klassificerer som et 1. generationsstudie, hvis resultater man bør være varsom med at anvende helt og holdent (Manavopoulos et al., 2019: 109). Vælgere tenderer nemlig ofte til at overestimere effekterne af VAAs (Walgrave et al., 2008; Germann & Gemenis, 2019: 153). På baggrund af dette anvendte 2. generationsstudier multipel logistisk regression, bl.a. fordi unge, politisk interesserede mænd ofte er overrepræsenterede, hvilket der hermed kunne tages højde for (Germann & Gemenis, 2019: 153). Albertsen (2020) sammenfatter på disse overvejelser og vurderer, at uanset hvilken generation et studie er tilblevet i, og hvilken type data der er blevet anvendt (panel-, tværsnits- eller lignende data), så påvirker VAAs vælgernes faktiske adfærd ved stemmeurnen (Albertsen, 2020: 10). Nærværende studie kan grundlæggende karakteriseres som et 2. generationsstudie. Hvilke implikationer det har at anvende bl.a. multipel logistisk regression som metodisk fremgangsmåde, vil blive adresseret nærmere senere i nærværende speciale.

Er der nogle grupper af borgere, der synes at være mere påvirkelige end andre? Ladner et al. (2012: 382) finder, at “[...] voters who reported that they were influenced by the VAA had a significant higher probability of swing-voting [at skifte parti fra et valg til et andet, red.], particularly the younger voters”. Der synes på tværs af litteraturen – gruppen bekendt – at være en relativ stor konsensus om, at unge borgere er mere tilbøjelige til at følge den anbefaling, som testen giver (Vassil 2011; Kamoen et al., 2015: 599). Alvarez et al. (2014: 83) forklarer dette med, at yngre borgere “[...] have not yet developed strong partisan attachments” (partiidentifikation).

Litteraturen finder også, at borgere med et lavere uddannelsesniveau er mere tilbøjelige til at følge det råd, som kandidattesten giver, end den gennemsnitlige borger (Kamoen et al., 2015: 599). Det vil i den forbindelse være oplagt at anføre, at højere uddannelsesniveau fører til mindre påvirkelighed. Denne sammenhæng finder Ladner (2012) dog *ikke* og forklarer, at dette grundlæggende er et overraskende resultat. Således blev det forventet, at højere uddannelsesniveau skulle føre til, at borgeren var mere modstandsdygtig over for eksterne kræfter, der forsøgte at påvirke ens stemmeadfærd (Ladner, 2012: 10). Til sidst – men ikke desto mindre – finder forskningslitteraturen også, at kvinder er mere tilbøjelige til at følge

det råd, som en kandidattest giver (Ladner, 2012: 10). Samlet set er det på baggrund af den eksisterende forskning plausibelt at anføre, at nogle grupper af borgere i samfundet er mere tilbøjelige til at følge rådene, kandidattests giver, end andre, herunder særligt yngre vælgere, borgere med et lavere uddannelsesniveau samt kvinder (Kamoen et al., 2015; Ladner, 2012; Ladner et al., 2012; Alvarez et al., 2014)).

3. Teoretisk fortolkningsramme

Det følgende afsnit indeholder specialets teoretiske fundament. I det foregående afsnit blev den eksisterende forskning, der undersøger vælgernes politiske adfærd i relation til VAAs, beskrevet. Dét vil nærværende afsnit arbejde videre på. Det søger at gå bagom de eksisterende resultater og forstå de mekanismer, som gør sig gældende for vælgernes ageren. Med tanke på at Ladner et al. (2012) argumenterer for, at “[...] there is hardly any theoretical-oriented literature on VAAs to be found” (Ladner et al., 2012: 369), vil specialets teoretiske fortolkningsramme bygge på den generelle litteratur om vælgernes politiske adfærd. Til trods for at specialet bygger på den generelle litteratur, argumenterer Thomsen (2010) for, at de politologiske forskere endnu ikke er fremkommet med den perfekte model, som er i stand til at afspejle kompleksiteten i vælgernes adfærd (Thomsen, 2010: 148).

Afsnittet vil starte med at præsentere konceptet issue voting, og hvorfor issue voting er et helt centralt perspektiv, når VAAs skal forstås teoretisk.

3.1 Issue voting

Indtil 1970’erne oplevede man, at vælgernes opbakning til partierne var så stabile, at man omtalte det partipolitiske system som fastfrosset (Lipset & Rokkan, 1967 i Shamshiri-Petersen, 2010: 7). Nye bevægelser skete i løbet af 1970’erne i de fleste vestlige lande. Vælgerne var i højere grad villige til at skifte partipolitisk position fra valg til valg. Litteraturen begrebsliggjorde det stigende antal af partiskiftere som stigende *volatilitet* i vælgerskaren (Shamshiri-Petersen, 2010: 7), der siden både er blevet velundersøgt og -dokumenteret i en dansk kontekst (Goul Andersen & Hoff, 2001). Vælgernes volatile adfærd er sidenhen fortsat op gennem 2000’erne og 2010’erne. At vælgerne er volatile, er en afgørende præmis for, at VAAs har en betydning for vælgernes faktiske handlen: hvis vælgerne er fastlåste i en bestemt partipolitisk position, har det ingen implikationer, at en vælger matches med en bestemt kandidat eller parti.

Med vælgere, der er mindre partiloyale, fordi de traditionelle bånd mellem partier og vælgere er eroderet væk, kan man argumentere for, at “[...] the potential

impact of VAAs have risen” (Walgrave et al., 2008: 53), eftersom vælgerne søger at finde ‘deres parti’, og hvem de skal stemme på. Det kan dog være svært for den enkelte vælger af forskellige årsager. Til gengæld kan VAAs være et særdeles anvendeligt værktøj for den individuelle vælger, da kandidattests tager vælgerne i hånden og guider dem igennem et kompliceret politisk landskab med mange partier, kandidater og issues, der både kan være saliente og nonsaliente (Ladner et al., 2012: 369-370). Med sidstnævnte forstås, om issue er fremtrædende på den politiske dagsorden (salient) eller ej (nonsalient).

Samtlige VAAs bygger i mere eller mindre grad på konceptet om *issue voting*. Vælgerne tilkendegiver deres holdninger på en længere række af issues, som kandidatens algoritmer matcher med en kandidat eller et parti, alt efter hvilken type af VAA der er tale om (Munzert & Ramirez-Ruiz, 2021: 692). Mere præcist bygger VAAs på Downs’ (1957) proximity-model, der anses som en del af issue voting-litteraturen. Downs’ proximity-model implicerer et simpelt scenarie med én issue-dimension - fx venstre-højre-dimensionen - og kun to kandidater. Downs argumenterer i den forbindelse for, at vælgeren stemmer på den kandidat, som vælgeren er mest enig med på denne dimension (Downs, 1957 i Ladner et al., 2012: 370). Om end at Downs’ perspektiver bygger på et helt simpelt system med kun to kandidater, der ingenlunde direkte kan overføres til det danske flerpartisystem, indrammer Downs med sin proximity-model kernen af VAAs: vælgerne bliver matchet med den kandidat eller det parti, som vælgeren er mest enig med på de anførte issues.

VAAs forstås hermed som en mekanisme mellem *input* (vælgeren svarer på en længere række af saliente issues) og *output* (vælgeren matches med en kandidat eller et parti). Issue voting vurderes derfor at være en grundpræmis for VAAs. Når vi i det følgende behandler specialets øvrige relevante teori, er det med henblik på at kunne identificere, hvad der forårsager vælgernes inputs. I det følgende afsnit præsenteres teorier om vælgernes holdningsdannelse, politisk kultur og effektivitetsfølelse, samt i det næstkommende hvilke rolle information om de relevante issues har for vælgernes handlemønstre.

3.2 Informationsomkostninger

Information er i forlængelse af inputfasen et centralt begreb. Såfremt vælgerne ikke er vidende om en kandidat eller et partis politiske position på issues, har vælgeren ej heller mulighed for at basere sin stemme på det parti, som vælgeren er mest enig med (Walgrave et al., 2008: 53). Der kan være forskellige årsager til, at vælgerne ikke er vidende herom. Det vælgerteoretiske perspektiv vil blive uddybet senere i nærværende afsnit, men det er vigtigt at pointere, at det komplekse, politiske system på flere fronter kan være med til at udfordre vælgernes muligheder for at sammenligne holdninger på issues:

[...] to the extent that a party system consists of several parties, it becomes more difficult for voters to compare all these parties' positions, certainly when some of these parties are less visible in the media and hardly get the opportunity to present their stances to the public. Second, some issues, maybe the issues a particular voter cares about, are underexposed in the media, which makes the task of getting the knowledge about what parties think about it almost impossible

(Walgrave et al., 2008: 53-54)

Downs (1957) argumenterer for, at vælgerne balancerer omkostningerne ved at stemme mod den forventede nytte i forbindelse med beslutningen om at skulle stemme (Sigelman & Berry, 1982: 419). Dette skaber således et afstemningsparadoks, da omkostningerne ved at stemme normalt overstiger den forventede nytte. Chansen for at udgøre den afgørende stemme anses som minimal for den enkelte vælger (Downs, 1957: 262). Der kan være private, individuelle fordele forbundet med *ikke* at stemme. Vælgeren skal både finde ud af, hvem der skal stemmes på, kombineret med at de rent faktisk skal bruge tid på at stemme (Downs, 1957: 262). Såfremt vælger fraviger fra at stemme, undgår vælgeren at bruge tid på det.

Implicit i denne argumentation fra Downs er der en antagelse om, at vælgerne besidder en vis grad af informationer. Ifølge Downs kan vælgerne formindske usikkerheden om stemmevalget ved at øge informationsudgifterne (Downs, 1957: 215, 261, 271-274). Dette vil således betyde, at omkostningerne

forbundet med at stemme vil stige, hvilket dermed stadig skal overstiges af den forventede nytte. Vælgeren skal derfor føle, at den nytte, som er forbundet med at stemme, fortsat er større end den potentielle nytte, som de ville få ved at undlade at stemme.

Zaller (1992) beskriver med sin RAS-model netop information som element til at forklare holdningsdannelse. Dette sker i et samspil mellem de forudindtagede holdninger og erfaringer, der bliver betegnet som prædispositioner, og de nye informationer, som borgerne udsættes for. Selve holdningsændringen er en to-trinsproces, som først omhandler modtagelsen af troværdig kommunikation, mens anden del omhandler en accept / ikke-accept af kommunikationens indhold. Vassil (2011: 22) pointerer i den forbindelse, at brugen af VAAs og effekten af brugen bør behandles som to adskilte fænomener. Med denne distinktion kan man således betragte VAAs som et informationsredskab, der sammen med vælgernes prædispositioner kan medføre holdningsændringer. Der er således tale om, at VAAs er et begreb, som teoretisk skal forstås i sammenhæng med den eksisterende litteratur om holdningsdannelse. VAAs betragtes dermed ikke som et fænomen, der alene kan forklare holdningsdannelse og -ændringer, men skal snarere ses i sammenspil med den eksisterende litteratur om holdningsdannelse hos vælgerne.

3.3 Holdningsdannelse

Som det tidligere er blevet præsenteret i nærværende opgave, karakteriserer flere studier blot brugere af VAAs som højtuddannede unge mænd, der er politisk interesserede (e.g. Fivaz & Nadig, 2010: 182; Garzia & Marschall, 2012: 222). Som van de Pol et al. (2014: 398) argumenterer for, er det utænkeligt, at denne profilbeskrivelse på tilfredsstillende vis kan karakterisere, hvem der bruger VAAs, og hvilke rationaler der benyttes i den anledning. Afsnittet, der følger, vil derfor søge at forstå vælgernes adfærdsmønstre, herunder vælgernes kompetencer, som skal danne det teoretiske fundament for specialet samt bygge op til specialets hypoteser. Det er med andre ord aspekter, der forekommer at være en del af vælgernes *inputfase* og derfor, hvorledes de indledningsvist forholder sig til de saliente issues. Hvorledes vælgerne forholder sig til de saliente issues, afhænger ifølge Zaller (1992) af

vælgerens prædispositioner. Selvom forskningen, der redegøres for, ikke eksplicit omtaler prædispositioner, er det implicit en afgørende forudsætning for dem alle.

I 1964 udgav den amerikanske politolog Philip E. Converse en senere omdiskuteret artikel. Artiklen *The Nature of Belief Systems in Mass Publics* er blevet en af klassikerne, når man inden for politologien diskuterer, hvad man ved om holdningsdannelse såvel som -ændringer. Converse påviste for det første, at der var stor forskel på holdningskonsistensen (sammenhæng mellem forskellige holdninger) og -stabiliteten (sammenhæng i holdninger over tid) i både den politiske elite og den almene befolkning. Han fandt, at der for den almindelige befolkning var en meget lav grad af både stabilitet og konsistens (Togeby, 2004: 20). Derudover påviste han, at stabiliteten varierede. Når vælgeren blev spurgt ind til partiidentifikation og racespørgsmål, var stabiliteten høj. Stabiliteten var særligt lav, når det omhandlede abstrakte ideologiske og udenrigspolitiske spørgsmål. Konklusionen blev, at de færreste amerikanere besad politiske holdninger. Årsagen til den lave stabilitet, mente han, var funderet i manglende interesse og viden. Argumentationen var, at det var de færreste amerikanere, som havde noget forhold til flere politikområder såsom boligpolitik, uddannelsespolitik og udenrigspolitik, hvorfor deres holdninger heller ikke var stabile. Omvendt besad de politisk engagerede og veluddannede mere stabile holdninger på de pågældende issues (Togeby, 2004: 20-21).

Det ovenstående har sondret over elementer af stabilitet i vælgernes holdninger. Converse var også en af de ledende forskere i Michigan-gruppen, der opstillede den akademisk anerkendte Michigan-model (Thomsen, 2010). I den socialpsykologiske model er hovedbegrebet partiidentifikation, der implicerer et “[...] følelsesbetonet tilknytningsforhold, der typisk opstår i de unge år understøttet af opdragelsen, men som forstærkes med alderen” (Archen, 2002 i Thomsen, 2010: 139). Denne opdragelse skal ses som en arv og dannelse fra og af det miljø, man som individ indgår i (Costa Lobo, 2008: 289). Dalton (2002: 173 i Costa Lobo, 2008: 289) argumenterer for, at opdragelsen sker via en socialisering, som former individets loyalitet til en gruppe som en form for medlemskab. Gruppen bag Michigan-modellen argumenterede for, at der både er lang- og korttidsfaktorer, som determinerer, hvem vælgerne

stemmer på. Partiidentifikation udgør en langtidsfaktor, som præger vælgerens holdninger og stemmeadfærd (Thomsen, 2010: 139-140).

Vælgere kan godt divergere fra den langtidsorienterede partiidentifikation grundet de korttidsfaktorer, der er på spil. Med korttidsfaktorer forstås flere forskellige perspektiver. Det kan både implicere, at en partipolitisk kandidat kan påvirke vælgerne, fx fordi kandidaten har stor karisma, eller fordi der er bestemte sager (issues), som får stor betydning for vælgeren i en given periode (Thomsen, 2010: 140). Disse faktorer har ifølge Michigan-gruppen kun indvirkning på vælgerne på kort sigt, fordi partiidentifikationen på sin vis er med til bringe partierne tilbage til den styrke, som er den normale (Thomsen, 2010: 140). At vælgeren vender tilbage til partiet, som vælgeren har et følelsesbetonet forhold til, sker som et resultat af den stærke socialisering, som har formet individet. Forud for at vælgeren beslutter, hvem der skal stemmes på, pågår der en kognitiv proces, hvor stemmeadfærden determineres ved et sammenspil mellem langtidsfaktorer (partiidentifikation) og korttidsfaktorer (holdningerne til issues og kandidaterne) (Dalton, 2002: 173 i Costa Lobo, 2008: 289). Med udgangspunkt i Zallers RAS-model (1992) kan man således argumentere for, at den socialisering, som danner partiidentifikationen, skal opfattes som værende prædispositioner. Således kan det anføres, at vælgerens forhold til kandidater og issues påvirkes af den information, kandidattesten fordrer.

3.4 Politisk kultur

I det foregående afsnit er det med udgangspunkt i blandt andet Converse blevet beskrevet, hvordan vælgerne danner holdninger til issues på baggrund af prædispositioner. Et nærliggende spørgsmål er i den forbindelse, at selvom vælgerne har holdninger til de givne issues; føler vælgerne så rent faktisk, at deres holdninger gør nogen forskel for og i det politiske system? Holdningsdannelse skal ses i en større sammenhæng, hvor fx vælgeradfærd, valgdeltagelse og politiske adfærdsmønstre i kombination med holdningsdannelsen unægteligt skaber et større finmasket net, der sammen beskriver vælgerens motivationer for at anvende VAAs.

Der er som tidligere nævnt en række informationsomkostninger forbundet med at stemme (eller undlade), som særligt Downs argumenterer for. I *The American Voter* argumenterer Campbell, Converse, Miller & Stokes (1960) for, at det er en

udbredt opfattelse i det amerikanske samfund, at man som vælger er forpligtet til at stemme - 'civic duty to vote'. Når en sådan norm er blevet en del af den enkelte vælgers 'value system', "[...] it may be regarded as a force acting directly on the turnout decision" (Campbell et al., 1960: 105), om end at det er vigtigt at pointere, at effekten er forskellig fra individ til individ. Det kan således godt være, at man som vælger egentlig vurderer, at de informationsmæssige omkostninger er betydelige, men individets individuelle forpligtelse for samfundet kan vægte højere.

Det leder frem til begrebet om politisk kultur. For at forstå, hvordan det politiske system fungerer, er det nødvendigt at inddrage mere end blot institutionelle strukturer og materielle interesser - det er også nødvendigt at inddrage den politiske kultur. Tanken er således, at der eksisterer et funktionelt forhold mellem kulturen og strukturen, hvorved det er givet, at stabile demokratier kun kan eksistere, hvis ganske bestemte kulturelle betingelser er opfyldt. Politisk kultur kan på baggrund af de funktionelle tanker forstås som den samlede sum af befolkningens holdninger til det politiske system, dets enkelte bestanddele, samt hvilken rolle den enkelte borger har i systemet (Togeby, 1987: 247).

Særligt - og med forskellige teoretiske perspektiver - har man tidligere fokuseret såvel som forsket i forskellige sociale gruppers subkulturer. Togeby (1987) forklarer i den forbindelse, at såfremt man anlægger et politologisk perspektiv, er det et af de mest væsentlige træk for en subkultur, at "[...] subkulturen fungerer som en samlende og mobiliserende kraft, der giver klassen identitet, sammenhæng og målrettethed i den politiske kamp" (Togeby, 1987: 248). Med andre ord kan man således ikke blot anskue kultur som en passiv forståelsesramme, men kultur kan også være en mobiliserende kraft, der skaber identitetsmæssige forskelle mellem samfundets subkulturer. Selvom man ofte ender med at beskrive et samfunds akkumulerede, politiske kultur, er det på baggrund af ovenstående vigtigt at have øje for samfundets delmængder.

3.4.1 Politisk efficacy

De tidligste rødder for politisk efficacy kan spores tilbage til Campbell, Gurin & Miller (1954), der trækker på det bredere, psykologiske begreb om 'perceived self-efficacy' (Sulizteanu-Kenan & Halperin, 2012: 298). I litteraturen om politisk kultur er

betegnelsen 'subjektiv politisk kompetence' også blevet benyttet herom (Goul Andersen, 2004: 58). Grundlæggende kan begrebet politisk efficacy forstås som "[...] the feeling of an individual to be able to influence the political process" (Kamoen et al., 2015: 598), dvs. begrebet implicerer det enkelte individs følelse af, at deres (mulige) handlinger har betydning for den overordnede, politiske proces. Begrebet kan også bære en objektiv dimension ifølge Goul Andersen (2004: 58), men den subjektive følelse forekommer at være mere retvisende for befolkningens oplevelse af at kunne gøre en forskel, og som kan have betydning for måden, hvorpå befolkningen benytter VAAs.

Politisk efficacy er et vigtigt perspektiv for at kunne forstå den samfundsmæssige udvikling. Et højt niveau af politisk efficacy er blevet kædet sammen med et stabilt demokrati, fordi et stabilt demokrati kun kan eksistere, hvis befolkningen faktisk føler, at de har mulighed for at påvirke politikerne (Schultz, 2005). Borgere med et højt niveau af politisk efficacy er da også mere tilbøjelige til at støtte det demokratiske system (Schultz, 2005: 2). Omvendt kan det også have implikationer for samfundet, hvis en tilstrækkelig stor andel af borgerne ikke føler, at deres holdninger har en betydning for systemet og derved bliver politisk apatiske. Det kan foranledige til, at man som borger vælger at ty til andre former for politiske aktioner for det formål at påvirke den politiske proces, der i den brede almindelighed ikke nødvendigvis anses som legitime (Sulizteanu-Kenan & Halperin, 2012: 299). På den baggrund anses politisk efficacy for at spille en afgørende rolle for det demokratiske system og dets udvikling (Sulizteanu-Kenan & Halperin, 2012: 296). I sammenligning med andre lande er det at værd at notere, at danskerens effektivitetsfølelse er ualmindeligt høj (Goul Andersen, 2004: 62).

Hvis det til fulde skal forstås, hvorledes politisk efficacy kan indvirke på den demokratiske proces, forekommer begrebets forskellige dimensioner at være vigtige. Det er generelt udledt, at politisk efficacy indeholder to separate men relaterede faktorer: intern og ekstern politisk efficacy, der repræsenterer, hvorvidt vel(høj) eller modviljen (lav politisk efficacy) rettes *indad mod individet selv* og / eller *udad mod systemet* (Flanigan & Zingale, 2010: 27; Sulizteanu-Kenan & Halperin, 2012: 296-299). Selvom dimensionerne praktisk kan være svære at adskille

meningsfuldt, er der i et teoretisk perspektiv en klar distinktion herimellem (Flanigan & Zingale, 2010: 27).

Intern politisk efficacy kan forstås som individets følelse af at kunne forstå og udtrykke sine politiske holdninger på effektiv vis (Sulizteanu-Kenan & Halperin, 2012: 299). Dimensionen kan omformuleres til politisk selvtillid og bliver herved et spørgsmål om det enkelte individs videns- og handleressourcer (Goul Andersen, 2004: 24). Ekstern politisk efficacy kan forstås som det enkelte individs opfattelse af, at politikere og myndigheder er lydhøre over for ens politiske perspektiver (Goul Andersen, 2004: 24). Hvordan hænger intern og ekstern politisk efficacy så sammen, nu hvor det teoretisk er blevet godtgjort, at der er tale om to særskilte faktorer? Nogle studier konkluderer fx, at kombinationen af lav ekstern efficacy og høj intern efficacy (dvs. individet føler, at det forstår politik, men ikke bliver hørt) fører til, at man er mere tilbøjelig til at deltage i demokratiet (de Zúñiga et al., 2017: 578-579). De forklarer sammenhængen med, at følelsen af manglende lydhørhed fra politikerne, kombineret med en følelse af høj politisk selvtillid, gør, at man forsøger at ændre på det politiske system gennem kampagner, deltagelse i valghandlinger, protester såvel som demonstrationer (de Zúñiga et al., 2017: 578-579). Sådanne vælgere er i litteraturen blevet betegnet som politisk apatiske (de Zúñiga et al., 2017).

Da VAAs i sagens natur giver brugerne mulighed for at sammenligne kandidaters holdninger til de saliente issues, og at brugerne derfor får en større viden herom, kan det således være med at øge vælgernes politiske viden. Fx finder Munzert & Ramirez-Ruiz (2021) i deres metastudie, at VAAs er med til at øge brugernes politiske viden (Munzert & Ramirez-Ruiz, 2021: 701-702). Viden hænger uløseligt sammen med følelsen af, at man som individ er kompetent til at navigere i det politiske system. VAAs kan på den måde bidrage til, at vælgernes interne politiske efficacy stiger (van de Pol et al., 2014: 400). Det er dog i den forbindelse vigtigt at pointere, at VAA users bærer særlige karakteristika. Generelt er de mere politisk interesserede end den gennemsnitlige vælger, som det også er blevet redegjort for i litteraturreviewet. Vælgere, der har stor politisk interesse, føler almindeligvis også, at deres interne politiske efficacy er højere (van de Pol et al., 2014: 400). Med andre ord er kausalitet en iboende problemstilling, fordi det at være meget politisk interesseret kan medføre høj politisk efficacy, men høj politisk efficacy kan også

medføre høj politisk interesse, da man har forståelse for det politiske system og føler sig hørt.

4. Hypoteser

Det følgende afsnit indeholder specialets hypoteser. Hypoteserne er en udløber af specialets litteraturreview og teoretiske fortolkningsramme. Først har det til hensigt at identificere de særlige karakteristika, som VAA users bærer sammenlignet med non-users. Tidsdimensionen heraf bliver efterfølgende adresseret. Vi anvender efterfølgende brugertyperne og undersøger mere dybdegående, om der forekommer at være latente grupper blandt de danske vælgere, som anvender VAAs på en særlig vis.

Som van de Pol et al. (2014: 398) argumenterer for, er en socioøkonomisk beskrivelse af VAA users grundlæggende endimensionel, og det fordrer ikke dybdegående perspektiver. Brugerne er velbeskrevet i flere europæiske lande, men det gør sig ikke gældende for de danske vælgere. Selvom dette perspektiv kan anses for at være endimensionelt, er det ifølge van de Pol et al. (2014: 398) nødvendigt for at kunne inddele borgerne i meningsfulde grupper, at det grundlæggende trin er på plads. For de danske vælgere er dette ikke tidligere blevet undersøgt, hvorfor specialet vurderer, at det bør gå forud for mere dybdegående undersøgelser.

Der synes på baggrund af undersøgelsens litteraturreview at være en bred konsensus om, at visse socioøkonomiske faktorer medfører, at man er mere tilbøjelig til at anvende VAAs. Vi vil på baggrund af den tidligere forskning forvente, at

H₁: Yngre borgere er mere tilbøjelige til at anvende VAAs

H₂: Borgere med højere uddannelse er mere tilbøjelige til at anvende VAAs

H₃: Mænd er mere tilbøjelige til at anvende VAAs

H₄: Borgere med højere indkomster er mere tilbøjelige til at anvende VAAs

H₅: Borgere fra de større byer er mere tilbøjelige til at anvende VAAs

De ovenstående hypoteser H₁₋₅ bygger som nævnt på den indledende VAA-forskning om VAA users, som for størstedelens vedkommende blev tilvejebragt i slutningen af 2000'erne og starten af 2010'erne (Garzia & Marschall, 2016: 380). Som det fremgår

af Tabel 1, er andelen af danske vælgere, der har taget en kandidattest som forberedelse til et valg, steget fra 30 % i 2011 til 61 % i 2019. Ligesom de danske vælgere i stigende grad har taget kandidattestene til sig, har kandidattestene også udviklet sig. Eksempelvis har Altinget det som et erklæret mål for sin kandidattest, at “[...] alle vælgere [får, red.] en helt unik adgang til viden om de mange tusinde kandidater, der stiller op” (Nielsen, 2021).

Når en ny teknologi kommer til, er det i starten en lille skare af borgere, der tager teknologien til sig. Forskeren Everett Rodgers betegner dette som diffusionshypotesen. Denne lille skare af borgere adskiller sig ofte på variable såsom alder, køn og uddannelse fra dem, som senere kommer til. Løbende, i takt med at flere og flere borgere begynder at anvende det pågældende værktøj, tager også flere typer af borgere teknologien i brug, som bærer andre sociale karakteristika (Rodgers, 2010 i Albertsen, 2020: 3). Det samme vil sandsynligvis gøre sig gældende, når vi betragter de teknologiske tendenser i relation til VAAs: politisk interesserede borgere vil tidligst tage VAAs i brug, simpelthen fordi de som politisk interesserede tidligere vil kende til det nye politiske redskab (van der Pol et al., 2014: 401).

Benytter vi Rogers’ diffusionshypotese til at forstå de danske vælgeres anvendelse af VAAs, forventes det derfor, at ovenstående hypoteser H_{1-5} særligt vil gøre sig gældende i starten af undersøgelsesperioden. Herefter vil VAAs forventeligt blive brugt af en mere broget skare af vælgere. Vi forventer derfor, at

H₆: Alder, uddannelse, køn, indkomst og urbanisering vil over tid i mindre grad kunne forklare, hvem som anvender VAAs

Vi forventer således på baggrund af ovenstående, at en mere broget skare af vælgere vil tage VAAs i anvendelse, desto mere udbredte VAAs bliver. Vi forventer dermed, at de forventede overrepræsentationer anført i H_{1-5} vil svinde ind over tid, dvs. at overrepræsentationen af eksempelvis mænd vil være mindre eller helt forsvinde gennem undersøgelsens tidshorisont. Det sker med tanken om, at når flere typer af vælgere benytter VAAs som politisk informationsredskab, vil man forvente, at deres bevæggrunde bliver mere diverse.

van de Pol et al. (2014) opdeler som tidligere nævnt brugere af VAAs i tre brugertyper. Med tanke på at de første VAAs “[...] are generally used by citizens who are already well-informed by politics” (van de Pol et al., 2014: 397) og er politisk aktive personer (Vassil, 2011: 54), kan man argumentere for, at disse personer kan kategoriseres som *checkers*. Som det følger af Tabel 1, er antallet af danske VAA users stigende over tid, og det er derfor forventeligt med tanke på Rodgers’ diffusionshypotese, at brugerne vil være mere diverse, og at det samme vil gøre sig gældende for deres bevæggrunde for at anvende en kandidattest. Med belæg i disse overvejelser vil det være hensigtsmæssigt at placere disse vælgere i kategorierne *doubters* og *seekers*.

Endvidere forekommer det naturligt i forlængelse af Michigan-modellen, at *checkers* i højere grad identificerer sig med et parti og ikke i samme grad bliver påvirket af korttidsfaktorer såsom personfaktorer eller specifikke issues. Omvendt kan man teoretisere om, at *seekers’* og *doubters’* handlemønstre kan forklares med udgangspunkt i korttidsfaktorer. I takt med det stigende antal af VAA users vil man således antage, at der vil være flere vælgere, som udsættes for issues, hvorfor flere vælgere sandsynligvis vil vurdere deres stemme med udgangspunkt i korttidsfaktorer. Vi forventer derfor, at

H₇: Andelen af *seekers* og *doubters* stiger over tid, mens andelen af *checkers* falder, i takt med at VAAs bliver mere udbredte i Danmark

4.1 Fortolkning af hypoteser

Måden, hvorpå man tolker et studies opstillede hypoteser, afhænger af den videnskabsteoretiske anskuelse, som projektet anlægger. Specialet tager udgangspunkt i den kritiske rationalisme, hvor virkeligheden eksisterer uafhængigt af observatøren (Ingemann, 2013: 73-75). For denne tilgang arbejdes der primært arbejdes ud fra en deduktiv fremgangsmåde, hvilket nærværende speciale også bekender sig til (Ingemann, 2018: 162). Dette betyder formelt, at analysen udspringer af undersøgelse af hypoteserne, som er dannet med udgangspunkt i den eksisterende teori og litteratur. Viden anses som præliminær, om end at nærværende speciale erkender sig til, at det ikke nødvendigvis betyder, at den præeksisterende viden må anses som sandfærdig, eftersom den skal sættes spil (Koch, 2014: 80-95). Derfor stræber man efter at falsificere det præliminære med den tanke om, at man kun kan være sikker på noget, der er falsk (Ingemann, 2013: 73-76).

Opsummerende kan det siges, at nærværende speciale tilegner sig en kritisk rationalistisk position. Denne videnskabsteoretiske overbevisning medfører, at der på baggrund af analysen og den efterfølgende diskussion søges informationer, som kan føre til enten korroborering eller falsificering af de opstillede hypoteser. For den kritiske rationalisme bekræftes viden ikke, men den allerede eksisterende tese om viden styrkes blot. Dette medfører, at man som kritisk rationalist beskriver viden som værende korroboreret, dvs. ikke modbevist. Såfremt specialet ikke formår at falsificere de opstillede hypoteser, må hypoteserne, indtil andre modbeviser dem, anses som værende gældende viden på området (Ingemann, 2013: 73-76).

5. Metode

Det diskuteres først i nærværende kapitel det valgte materiale til den empiriske analyse, herunder dets fordele og mangler sammenlignet med andre potentielle datakilder. Efterfølgende præsenteres operationaliseringen af de udvalgte variable. Kapitlet afsluttes med en diskussion af den metodiske analysemetode, som udgøres af en multipel logistisk regressionsanalyse og latent klasseanalyse.

Det primære formål med nærværende speciale er at undersøge, hvorfor danskere vælger benytter VAAs som kilde til information. Til at undersøge problemstillingen benyttes flere kvantitative modeller. Flere internationale studier, der undersøger konceptet VAAs, benytter data, der knytter sig direkte til kandidattesten (e.g. Alvarez et al., 2014; van de Pol et al., 2019). Eksempelvis benytter Kamoen et al. (2015) en kandidattests logfiler, der registrerer brugernes holdninger til de pågældende issues og den konkrete anbefaling til en kandidat, brugerne har fået, som efterfølgende kombineres med en post-survey (Kamoen et al., 2015: 600). Nærværende speciale går i en anden retning, eftersom det ikke er muligt specialets hypoteser på baggrund af det data, der foreligger i forbindelse med de danske VAAs. De danske VAAs måler således ikke faktorer såsom politisk interesse, politisk efficacy mv., der er afgørende for, at problemformuleringen kan besvares.

5.1 Empiri og datakilder

Det forekommer på baggrund af ovenstående hurtigt at stå klart, at når der søges at forstå de danske vælgers anvendelse af VAAs, begrænses antallet af mulige datakilder betragteligt. Det følgende afsnit vil derfor beskrive specialets mulige datakilder samt dertilhørende til- og fravalg.

Der er en række fordele og ulemper forbundet ved at bruge såvel som at fravige fra VAA-data. En af de væsentlige *fordele* ved at benytte data fra selve kandidattestene er, at der gives mulighed for at spørge ind, hvilken indflydelse respondenterne føler, at kandidattesten har haft på den pågældende vælgers stemmeadfærd. Dertil tiltrækker kandidattests ofte en enorm mængde af brugere, hvilket betyder, at stikprøveudtrækket vil have en fordelagtig størrelse. Ydermere forekommer at være en

række *negative* aspekter forbundet med benyttelsen af denne type af data. Eksempelvis vælger respondenterne selv, om de vil deltage i en kandidattest, hvilket skaber en ikke-randomiseret dataprøve (Alvarez et al. 2014: 231). Det er således også muligt for vælgerne at tage den samme kandidattest flere gange. Det er ej heller muligt med sikkerhed at vide, om de, som tager kandidattestene, reelt er personer, som er stemmeberettigede. Med ovenstående in mente vurderes data fra de danske VAAs ikke at være en brugbar datakilde for nærværende speciale.

Flere internationale studier af fænomenet VAAs benytter den transnationale kandidattest 'EU Profiler' (e.g. Vassil, 2011; Alvarez et al., 2014). Datasættene, der udgør EU Profiler, er udarbejdet i forbindelse med valgene til Europa-Parlamentet i 2009, 2014 og 2019. Specialegruppen har valgt ikke at benytte disse datasæt, eftersom dataene udelukkende omhandler brugerne af VAAs. Dertil var EU Profiler en kandidattest, som var udarbejdet til de førnævnte valghandlinger og lå tilgængelig på en hjemmeside lavet af EU. Dette medførte, at der ved de respektive målinger ikke blev indsamlet en repræsentativ del af det danske vælgerkorps. Ydermere er der ikke indsamlet socioøkonomiske variable for respondenterne, hvilket medfører, at det ikke vil være muligt at kunne besvare specialets hypoteser H_{1-6} på baggrund af dette data.

Vassil (2011) benytter European Social Survey-datasættet af 2009 til at undersøge VAA users. I det pågældende datasæt foreligger der en variabel, der bygger på spørgsmålet: "Der findes hjemmesider, som anbefaler forskellige kandidater til Europa-Parlamentsvalget på baggrund af dine ideer, værdier og politiske præferencer". Hvad angår de danske respondenter, som har svaret positivt på spørgsmålet, har fem svaret EU Profiler, syv har svaret DR, og 22 har svaret, at de har besøgt forskellige politiske partiers hjemmesider. Det er specialegruppens overbevisning, at en eventuel benyttelse af disse data vil være forbundet med store udfordringer med validiteten. Af denne årsag og det faktum, at det er et beskedent antal danske respondenter, som svarer, at de har benyttet VAAs, har specialegruppen fravalgt dette datasæt. De efterfølgende EES-undersøgelser relateret til valgene i 2014 og 2019 indeholder ikke spørgsmål eller variable relateret til VAAs.

Specialegruppen er endt med at benytte datasæt indsamlet i forbindelse med folketingsvalgene i 2011, 2015 og 2019. Disse datasæt anses for nuværende som de eneste tilgængelige datasæt, der potentielt kan besvare problemformuleringen. De tidligere valgundersøgelser, som er lavet i forbindelse med kommunal- og regionsrådsvalgene, indeholder ikke spørgsmål vedrørende brugen af kandidattests. Specialegruppen har været i kontakt med Ulrik Kjær, professor ved statskundskab på Syddansk Universitet, som er tovholder på valgundersøgelsen udarbejdet i forbindelse med kommunal- og regionsrådsvalget 2021. Data for denne valgundersøgelse er tidligst tilgængelige til akademisk bearbejdelse i løbet af efteråret 2022. Samlet set er de nationale valgundersøgelser derfor den eneste tilgængelige datakilde, der synes at kunne bidrage til besvarelse af problemformuleringen. Den mest åbenlyse fordel ved at bruge valgundersøgelserne er, at disse har en stor stikprøve, randomiserede respondenter og dertil en lang række af spørgsmål, som kan testes empirisk op imod hinanden. Ikke desto mindre lider valgundersøgelserne også af mangler, som bliver berørt nedenfor.

Specialet er således endt med tre datasæt. Disse er tværsnitsdata, hvilket også går under betegnelsen 'pooled cross-section data' (Dielman, 1983: 111). Denne type af data opnås ved at indsamle tilfældige prøver af en population. I denne sammenhæng er populationen alle stemmeberettigede danskere for de separate tidspunkter for indsamlingerne. Denne type differentierer sig fra paneldata, der består af en tidsserie af data. Her sker den første indsamling af data på samme vis som tværsnitsdata, men efterfølgende benyttes de samme respondenter igen. Ved paneldata er det derfor muligt at undersøge de dynamiske effekter for respondenterne, hvilket nærværende speciale ikke formår.

Eftersom ingen af de tre datasæt, som specialet bruger, anvender den eksakt samme proces for indsamling af respondenter, forekommer det at være fordelagtigt at beskrive de tre datasæt separat. Det vil ske i de kommende tre underafsnit.

5.1.1 Valgundersøgelsen 2011

Dataindsamlingen blev foretaget af det daværende SFI (Det Nationale Forskningscenter for Velfærd), der for nuværende er kendt under navnet VIVE, i perioden 15. september til 17. december 2011.

Af den tekniske rapport (Stubager, 2012) fremgår det, at der via en spørgeskemaundersøgelse er indsamlet data fra 2.078 respondenter. Dette er sket blandt bruttostikprøven på 3.529 tilfældigt udvalgte personer, som var 18 år eller derover. Det resulterede i en frafaldsprocent på 41,4 %. Selve bruttostikprøven er stratificeret efter region, køn og alder. For valgundersøgelsen er de yngste aldersgrupper oversamlet, mens den ældre er undersamlet. I relation til de faktiske tal for den danske befolkning er der sket udtrækning af 150 % så mange i aldersgruppen 18-24-årige. Dertil er der kun udtrukket halvt så mange i aldersgruppen 75+.

Af frafaldsanalysen fremgår det, at valgundersøgelsen på en række demografiske variable adskiller sig fra populationen. Der er i valgundersøgelsen en overrepræsentation af mænd på 0,06 procentpoint; en overrepræsentation af 18-24 årige på 3,8 procentpoint; en underrepræsentation af de 75+-årige på 5,9 procentpoint; en overrepræsentation af respondenter fra Jylland; en overrepræsentation af respondenter med 'almen gymnasial uddannelse', 'mellemlang videregående uddannelse' og 'lang videregående uddannelse' på henholdsvis 3,2, 3,7 og 5,1 procentpoint (Stubager, 2012: 6-10).

I forbindelse med udarbejdelsen af valgundersøgelsen er der blevet lavet en række forskellige vægte for at forsøge at udligne forskellene i repræsentativitet for stikprøven i forhold til populationen. Forfatterne anbefaler, at der i forbindelse med multivariable analyser fraviges fra benyttelse af vægte (Stubager, 2012: 16).

5.1.2 Valgundersøgelsen 2015

Valgundersøgelsen består af 2.001 fuldt gennemførte interview og 205 delvist gennemførte interview. Danmark Statistik Survey har gennemført interviewene som en kombination af besøgs- og webinterview. Stikprøven er udtrukket fra Det Centrale Personregister blandt populationen af stemmeberettigede, som på valgdagen var i alderen 18-75 år. Data er indsamlet mellem den 19. juni og 27. oktober 2015 (Hansen & Stubager, 2016: 1-2).

Den oprindelige stikprøve bestod af 3.392 personer, som senere blev suppleret med 755 personer. Stikprøven blev prestratificeret med aspirering om spejling efter populationens kønsfordeling, aldersfordelingerne for grupperne 18-29 år og 30-75 år samt regional bopæl. På baggrund af tidligere erfaringer blev der bevidst oversamlet for aldersgruppen 18-29 år. Dette resulterede i, at der i stikprøven er overrepræsentation på 15 procentpoint, således at denne aldersgruppe udgør 35 % af stikprøven, mens det for selve populationen er 20 % (Hansen & Stubager, 2016: 3).

Ligesom for valgundersøgelsen til folketingsvalget 2011 adskiller stikprøven sig signifikant fra populationen. For uddannelsesvariablen er der ingen af besvarelseskategorierne, som falder inden for konfidensintervallerne, hvorfor det kan siges, at variablen uden brug af vægt ikke afspejler populationen. For aldersvariablen er der en stor forskel fra populationen til stikprøven, når man ser på vælgere over 70 år. I populationen udgjorde denne gruppe af vælgere 16,9 %, om end at disse kun er repræsenteret ved 8,2 % af stikprøven. Hansen & Stubager (2016) har også udarbejdet vægte til dette datasæt.

5.1.3 Valgundersøgelsen 2019

Valgundersøgelsen for folketingsvalget i 2019 er anderledes konstrueret end de foregående valgundersøgelser. I stedet for kun at foretage udtræk af én enkelt stikprøve blev der foretaget udtræk af fire separate stikprøver. Hver af stikprøverne blev indsamlet til et bestemt formål. Al data blev indsamlet af Epinion. Den første stikprøve blev indhentet til brug for hovedundersøgelsen, den anden til den transnationale undersøgelse Comparative Study of Electoral Systems (CSES), nummer tre var en panelundersøgelse med to bølger, mens den sidste stikprøve blev indhentet til en split-sample-undersøgelse (Hansen & Stubager, 2020).

Det er kun i forbindelse med hovedundersøgelsen, at der er blevet spurgt ind til brugen af VAAs, og det er for nærværende speciale derfor kun muligt at bruge dette stikprøveudræk. Stikprøven er udtrukket på baggrund af Det Centrale Personregister. Hvad angår repræsentativiteten, er der flere signifikante forskelle på stikprøven og den faktiske population. Der er signifikant flere mænd end kvinder i stikprøven; færre mellem 18 og 29 år samt 70+-årige samt en markant overrepræsentation af vælgere med de længste uddannelser. Det betyder samtidig, at der er en underrepræsentation af vælgere, der har en grundskoleuddannelse (Hansen & Stubager, 2020).

5.1.4 Vægtning af data

Anvendelsen af vægte i kvantitativ forskning er fortsat en problemstilling, som er omdiskuteret for feltets forskere (Angrist & Pischke, 2009: 91). Til dette tilføjer Woolridge et al. (2015), at selv flere af de dygtigste, empiriske forskere træffer modstridende beslutninger om, hvorvidt og hvordan der skal vægtes, og ofte gives der enten ingen eller en ringe begrundelse for, hvorfor det pågældende metodiske valg er blevet truffet (Woolridge et al., 2015: 301).

Om man skal bruge vægte eller ej, afhænger i høj grad af, hvilken type projekt man arbejder med. Såfremt hensigten med et givent projekt er at estimere deskriptiv statistik for en bestemt population, afhænger beslutningen om vægtning af, hvorvidt vægtningen af data er nødvendig for at gøre stikprøven repræsentativ i forhold til populationen. Spørgsmålet om vægtning er dog mere nuanceret, når det

omhandler studier, hvis formål er at estimere årsagssammenhænge (Woolridge et al., 2015: 301-302). Når man betragter vægtning i forbindelse med kausale effekter, beskriver Woolridge et al. (2015) tre centrale grunde til, at vægte bør overvejes:

- (1) to achieve more precise estimates by correcting for heteroskedasticity,
- (2) to achieve consistent estimates by correcting for endogenous sampling,
- and (3) to identify average partial effects in the presence of unmodeled heterogeneity of effects

(Woolridge et al., 2015: 322)

Der forekommer at være fordele og ulemper forbundet med hver af de tre situationer. Specialet søger at finde svar på, hvorvidt der skal benyttes vægtning af de tre respektive datasæt med henblik på at opnå konsistente estimater ved at korrigere for endogene stikprøveudtrækninger. Udfordringerne ved de respektive stikprøveudtrækninger står beskrevet i de tre ovenstående afsnit, hvor hver af datasættene er præsenteret.

Som Woolridge et al. (2015) argumenterer for, vil en ikke-repræsentativ stikprøve være biased. Nærværende speciales stikprøver er ikke perfekt repræsentative, som det står beskrevet i de ovenstående gennemgange af valgundersøgelserne. Selvom det på overfladen kan virke som fordelagtigt at anvende vægte, da stikprøven søges at blive gjort repræsentativ for den faktiske population, er udfordringen, at andre grupper i stikprøven tillægges yderligere vægt (Woolridge et al., 2015: 313-317). Det kan være en udfordring for nærværende speciale at kende de faktiske konsekvenser af at anvende vægte, når der er misrepræsentationer i datasættene. På den baggrund vurderes det at være mest hensigtsmæssigt *ikke* at benytte vægte.

5.2 Forskningsdesign

Forskningsdesignet danner rammen for projektets bearbejdelse af empirien med henblik på analyse (Ingemann et al., 2018: 54). Med udgangspunkt i den opstillede problemformulering er det specialegruppens vurdering, at et forskningsdesign med et longitudinelt element er nødvendigt for at kunne belyse problemformuleringens tidsdimension (Bryman, 2012: 692). For det longitudinelle design bearbejdes data indsamlet via et sample på mindst to tidspunkter. For dette speciale er tidspunkterne givet ved valghandlingerne, som datasættene repræsenterer. Fordelen ved et sådant design er, at det muliggør, at man kan forholde sig til eventuelle resultater, som indikerer tidsmæssige forskelle (Bryman, 2012: 70-71). Dette er bestemt ikke et utænkeligt scenarie, eftersom flere af de opstillede hypoteser netop beror på teoretiske forestillinger om tidsmæssige forskelle i de danske vælgeres brug af VAAs siden 2011.

Forskningsdesignet, som benyttes, er således givet ved gentagne tværsnit. Dette muliggør et komparativt aspekt, hvorved der kan søges mønstre såvel som observerede enkeltstående tilfælde. Med udgangspunkt i dette forskningsdesign er det ligeledes muligt at sondre over potentielle eksternaliteter, som har påvirket de danske vælgeres brug af VAAs.

5.3 Logistisk regression

En af de valgte metoder til at undersøge problemformuleringen er en multipel logistisk regression. Årsagen til dette valg er, at sammenhængen mellem de socioøkonomiske faktorer og tilbøjeligheden til at anvende VAAs undersøges. Den afhængige variabel (kandidattest) er dikotom, og udfaldsrummet er derfor to værdier. Enten benyttede en vælger sig af en kandidattest (udtrykt ved værdien 1) eller undlod at benytte sig af en kandidattest (udtrykt ved værdien 0). Det er netop dette, som motiverer brugen af en logistisk regression sammenlignet med andre kvantitative metoder. Den logistiske regression sigter mod at påvise sandsynligheden for, at et udfald vil ske, dvs. sandsynligheden for at benytte en kandidattest.

Når man laver regressionsmodeller, bør man ikke kun overveje, hvor sikker man kan være på kausale sammenhænge, men også hvor meget af variansen, som modellen kan forklare.

5.3.1 McFaddens pseudo- R^2

Specialet vil i forbindelse med udarbejdelsen af de tre multiple logistiske modeller beskrive, i hvilken grad de givne data, modellerne indeholder, kan beskrive udfaldet på den afhængige variabel. Et mål, som angiver en logistisk regressionsmodels forklaringskraft, er McFaddens pseudo- R^2 . Denne viser en tilnærmelsesvis overensstemmelse med R^2 , som for lineære regressionsmodeller udtrykker hædningskoefficienten og omtales som forklaringsgraden. R^2 angiver forholdet mellem likelihood-værdierne for modellernes parametre (Woolridge, 2013: 590-591). Dette gøres ved at finde den del af absorbansen (variationen i den afhængige variabel), der kan forklare koncentrationen (variationen i de uafhængige variable). Outputtet af R^2 og Pseudo- R^2 kan antage værdier mellem 0 og 1. Mens værdien 0 udtrykker, at de(n) uafhængige variabel ikke kan forklare absorbansens forklaring af koncentrationen, betyder en værdi på 1, at hele absorbansens forklares af koncentrationen. Kontra-intuitivt anses det som en tommelfingerregel i litteraturen, at en McFadden pseudo- R^2 -værdi på mellem 0,2 og 0,4 er en fortrinlig beskrivende model (Veall & Zimmermann, 1994: 151-152).

Imidlertid er der forskere, som hævder, at man skal være forsigtig eller helt undlade at fortolke på pseudo- R^2 -statistikker for logistiske regressionsmodeller (Evertsson, 2020: 36). Omvendt findes der også flere, som hævder, at den udtalte anvendelighed, som R^2 har for lineære regressioner, også i store træk gør sig gældende ved anvendelse af pseudo- R^2 for logistiske regressioner (Hansen et al., 2012: 396). Nærværende speciale anser ikke umiddelbart større udfordringer ved at se nærmere på pseudo- R^2 -værdierne for specialets logistiske regressionsmodeller.

5.3.2 Average marginal effects

For regressionsanalyser, herfor også logistiske regressionsanalyser, er man interesseret i at måle og tolke på den effekt, som de respektive uafhængige variable har på den afhængige variabel. Der findes en række forskellige måder at fortolke resultaterne fra logistiske regressioner på (Sønderskov, 2014: 259). Der findes eksempelvis log-odds (Sønderskov, 2014: 260), standardiserede koefficienter (Best & Wolf, 2013: 162) og Odds ratio (Sønderskov, 2014: 269).

Et godt og simpelt alternativ til de førnævnte tolkningsmetoder er average marginal effects, hvor særligt dens intuitive fortolkning og stærke robusthed har gjort metoden populær. Grundet robustheden, som kun efterlader en lille bias i meget skæve data og den intuitive fortolkning, anbefaler blandt andet Best & Wolf (2013: 163), at resultater altid angives i dette format.

Average marginal effects angiver den forventede ændring i sandsynligheden for succes-udfaldet ($Y=1$) for den afhængige variabel, hver gang den uafhængige variable (x_i) ændres med én (Wang, 2004; Sønderskov, 2014: 260-265; Woolridge, 2013: 592). Dette er naturligvis kun en gennemsnitlig effekt, og den kan ikke udtrykke modellens ikke-linearitet. Ikke desto mindre er average marginal effects de populære odds ratio-estimationer overlegne i mange henseender, da den er mere robust og nemmere at fortolke (Best & Wolf, 2013: 163). Med denne tolkningsmetode er det for specialet muligt at beskrive den gennemsnitlige sandsynlighed for, at en vælger benytter en kandidattest, når der sker ændringer i de socioøkonomiske variable.

5.3.3 Signifikansniveau

Den sandsynlighed, som anvendes til at skelne mellem en af- eller bekræftelse af nulhypoteser, betegnes som et signifikansniveau, om end at nulhypoteser kun figurerer implicit i nærværende speciale. Der er i litteraturen ikke konsensus om, hvor niveauet skal sættes. Sættes niveauet for højt, risikerer man at afkræfte en sand nulhypotese - dette kaldes en type I-fejl. Omvendt kan man også risikere at sætte niveauet for lavt og dermed potentielt lave type II-fejl, dvs. man bekræfter en

nulhypotese, som i virkeligheden er falsk og ikke er beskrivende for populationen (Moyé, 2004).

Den førromtalte mangel på konsensus forekommer også at eksistere i flere af de studier, nærværende speciale trækker på. En række af studierne benytter eksempelvis et signifikansniveau på 90 %, eksempelvis Albertsen (2020) og Kamoen et al. (2015), mens andre benytter et 95 %-signifikansniveau, eksempelvis Germann & Gemenis (2019), Munzert & Ramirez-Ruiz (2021) og Ramos et al. (2019). Med samme rationale, som da der blev redegjort for ikke at vægte data, er specialet risikoavers, hvorfor potentielle type I-fejl vurderes at være at foretrække frem for type II-fejl. Dette medfører, at nærværende speciale benytter et 95 %-signifikansniveau i specialets analyse.

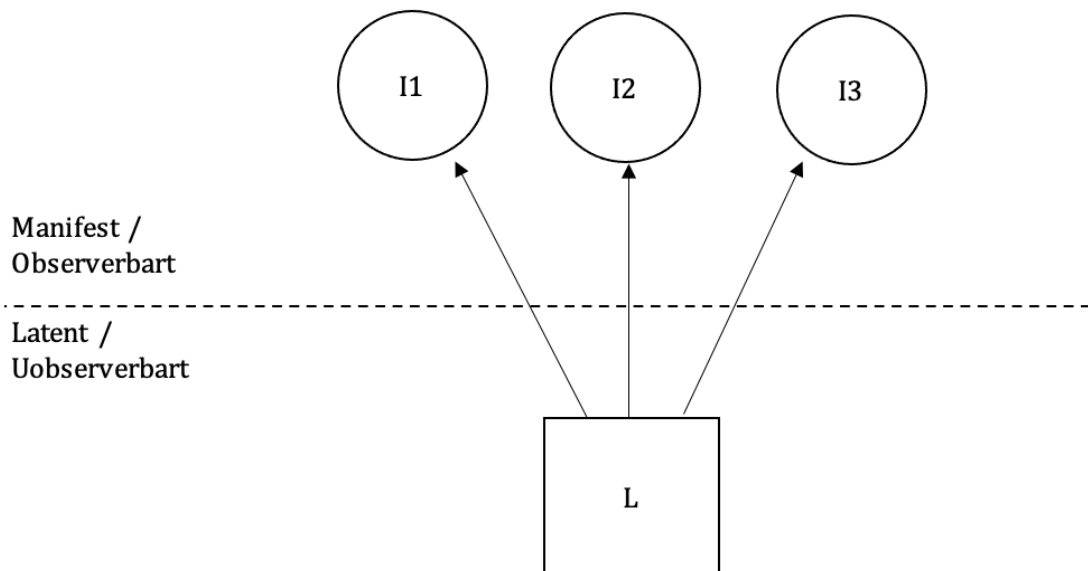
5.4 Latent klasseanalyse

Latent klasseanalyse giver mulighed for at gruppere respondenter i få, grundlæggende klasser eller grupper baseret på diskrete variable (Karlson, 2020: 295; Hagenaards & McCutcheon, 2002; Weller et al., 2020: 288). Fordelen ved denne analysemetode er, at den giver et estimat på antallet af underliggende klasser. I modsætning til mere induktive metoder, der kan anvendes til gruppering af respondenter, eksempelvis klyngeanalyse, er analysen modelbaseret, hvilket medfører, at den i mindre grad bygger på vilkårlige valg truffet af analytikeren (Karlson, 2020: 295).

Logikken i latent klasseanalyse er, at man ud fra de manifeste variable kan sige noget om de latente grupper (Karlson, 2020: 296; Muthén & Muthén, 2000; Wolke et al., 2013). Med manifeste variable forstås de variable, som er tilgængelige og målbare for forskeren, mens latente variable er den potentielt underliggende forklaring (Karlson, 2020: 296). Dette sker via en statistisk model, som postulerer, at der forekommer at være uobserveret heterogenitet i stikprøven. Dette forhold undersøges mellem de manifeste og mulige latente variable (Karlson, 2020: 296; Hagenaards & McCutcheon, 2002; Weller et al., 2020: 288).

Figur 1.

Model, som postulerer relation mellem det latente (L) forhold og tre manifeste variable (I1- I3)

(Karlson, 2020: 297)

At det latente forhold forårsager de observerbare responser, kan virke som en hård antagelse. Dette bør dog ikke tages for bogstaveligt, eftersom det blot er én måde at sige på, at det formentlig ikke er et tilfælde, hvorledes en respondent besvarer et sæt af spørgsmål om samme emne (Karlson, 2020: 296-297).

Både de manifeste og latente variable er for den latente klasseanalyse diskrete. Dette skal forstås således, at man på baggrund af en observerbare variabel kan identificere nogle ikke observerede klasser af respondenter. Udtrykkes den latente klasseanalyse eksempelvis ved, at der er fire grundlæggende klasser af respondenter, betyder det, at den latente variabel er en diskret variabel med fire kategorier (Karlson, 2020: 297). Rent praktisk kan en latent klasseanalyse opdeles i tre faser. *Den første fase* repræsenterer den udvælgelse, man gør sig af en række diskrete variable, som forventes at beskrive det latente fænomen, som for analytikeren er interessant (Karlson, 2020: 297). Dette berøres nærmere i operationaliseringsafsnittet.

Den anden fase vedrører udarbejdelsen af den statistiske analyse, som danner antallet af klasser. Hertil dannes informationerne om hver af klassernes profiler. Som tidligere nævnt har denne metode fordel af, at den kan indikere antallet af

klasser. For at kunne fastlægge antallet af klasser er det vigtigt at forstå, at en statistisk model er en forsimpning af virkeligheden. Det er altså således, at modellen giver et forenklet billede af de analyserede data, og nogle modeller vil give et mere retvisende billede end andre, både hvad angår det statistiske og virkelighedsrettede perspektiv. For at vurdere, hvor godt de statistiske modeller stemmer overens med de data, som man benytter sig af, beskriver man modellens 'fit'. For at kunne estimere de forskellige modeller og deres fit' benytter man sig af Bayesian Information Criterion (BIC). Jo mindre ens BIC-værdi er, jo bedre et 'fit' er modellen på data. Man vælger derfor modellen med den mindste BIC-værdi. Såfremt det viser sig, at modellen med den laveste BIC-værdi har tre klasser, så har man estimeret, at der er tre grundlæggende klasser i data - og dermed i selve populationen (Karlson, 2020: 297-298).

Endelig beskrives modellen, som er *den tredje fase*. Først estimeres fordelingen af klasser. Her angives, hvor store de respektive klasser er i populationen. Dernæst angives klasserne med karakteristik - en profil om man vil. Herefter angives den betingede fordeling af hver af de manifesterede variable givet ved den latente variabel. Med udgangspunkt i disse betingede fordelinger analyserer man sig frem til en profil, som repræsenterer hver af klasserne. Det er altså her, hvor teorierne inddrages, og de frembragte klasser sættes i relief til undersøgelsens teoretiske perspektiver (Karlson, 2020: 298-299).

Når disse tre faser sammensættes, har man en latent klasseanalyse. Der er imidlertid rig mulighed for videre analyse. Når man har genereret en variabel, som angiver medlemskab af en klasse, kan variabelen i en videre analyse både være den uafhængige og afhængige variabel (Karlson, 2020: 299).

5.5 Operationalisering

Det følgende afsnit beskriver operationaliseringen af de valgte variable. Først vil de variable, der anvendes til den multiple logistiske regression, operationaliseres. Dernæst gennemgår specialet variablene, som benyttes til den latente klasseanalyse. Kronologien herfor er inspireret af analysens opbygning.

Indledningsvist bør det påpeges, at specialet udelukkende vil forholde sig til vælgere, der anfører at have stemt ved det givne folketingsvalg. Vælgere, der anfører, at de *ikke* stemte ved det pågældende valg, er derfor gennem hele specialet

blevet kategoriseret som .missing. Det gælder både for VAA users såvel som for non-users.

5.5.1 Logistisk regression

Afhængig variabel

Den afhængige variabel er givet ved en variabel, der spørger ind til, hvorvidt vælgeren har benyttet sig af en kandidattest eller ej. Valgundersøgelsen for 2011 spørger til 'valgquiz / valgttest', som af specialegruppen ligeledes vurderes at falde under definitionen af en kandidattest (Bhatti et al., 2014: 2). Variablen er rekodet til (0) for 'Nej' og (1) for 'Ja'. Nonresponsive besvarelser er frasortet.

Uafhængige variable

Det følgende afsnit udfolder, hvordan de uafhængige variable er operationaliseret. Hermed forstås de socioøkonomiske faktorer som uddannelse, alder, køn mv. De socioøkonomiske variable har i nærværende undersøgelse to overordnede formål: dels bruges de i den første del af analysen til at determinere de konkrete effekter af socioøkonomiske karakteristika på tilbøjeligheden til at anvende VAAs, dels bruges de til mere dybdegående undersøgelser af de klassificerede grupper af vælgere.

Studier viser, at højere uddannelse fører til, at man er mere tilbøjelig til at anvende VAAs (Garzia & Marschall, 2012: 222). Uddannelse er skaleret på samme vis i både 2011-, 2015- og 2019-valgundersøgelserne: (1) specialarbejderuddannelse, (2) handelsskoleuddannelse, (3-5) lærlingeuddannelse, (6) anden faglig uddannelse, (7) kort videregående uddannelse, (8) mellemlang videregående uddannelse, (9) bachelor, (10) lang videregående uddannelse og (11) anden uddannelse.

Uddannelsesvariablen kan tilgås på flere måder, herunder fx ved at anvende de konkrete uddannelsesstyper i det angelsaksiske uddannelsessystem såsom lower secondary og upper secondary (Alvarez et al., 2014: 89) og på en standardiseret skala med fjorten trin (ISCED-skalaen) (Vassil, 2011: 49). Andre omformulerer uddannelseskategorierne til en tretrinsraket med kategorierne 'lav', 'middel' og 'høj' uddannelse (Albertsen, 2020: 7-8; Evertsson, 2020: 32; Kamoen et al., 2015: 602; Ladner et al., 2012: 373). Grundlæggende skal man være opmærksom på, at der kan være udfordringer med at placere vælgernes uddannelsesniveauer hierarkisk. Fx er

det et relevant spørgsmål, om en gymnasial uddannelse er på et lavere, på samme niveau eller højere uddannelsesniveau end en erhvervsuddannelse? I den forbindelse bør det bemærkes, at ingen af de førnævnte studier eksplicit italesætter operationalisering af trinene.

Vi formulerer i tråd med de sidstnævnte studier uddannelseskategorierne som 'lav', 'middel' og 'høj'. Lav indfanger vælgere, der har folkeskole (herunder 10. klasse) og realeksamen som højest gennemførte uddannelse. Middel indfanger vælgere, der har en erhvervs-, lærlinge-, elev- eller videregående uddannelse på under tre år. Høj indfanger vælgere med videregående uddannelser af varighed på tre år og derved, herunder professionsbachelor, universitetsbachelor mv. Vælgere, der har udenlandske uddannelser, er kategoriseret som .missing, og det samme gør sig gældende for vælgere under skoleuddannelse, som endnu ikke har gennemført en uddannelse, der ville klassificere dem i gruppen af vælgere med 'lav' uddannelse.

Køn synes at spille en tvetydig rolle, alt efter hvilket studie der refereres til (e.g. Vassil, 2011; Garzia & Marschall, 2016: 381). Det forekommer dog sandsynligt, som det følger af undersøgelsens hypoteser og dertilhørende argumentation, at kønsperspektivet kan indvirke på tilbøjeligheden til at være VAA user. Kønsvariablen kodes dikotomt: kvinde == 0 og mand == 1, mens øvrige kodes som .missing.

Indkomstvariablen er reskaleret til at indeholde følgende kategorier: (1) under 100.000 kr., (2) 100.000-149.999 kr., (3) 150.000-199.999 kr., (4) 200.000-249.999 kr., (5) 250.000-299.999 kr., (6) 300.000-349.999 kr., (7) 350.000-399.999 kr., (8) 400.000-449.999 kr., (9) 450.000-499.999 kr., (10) 500.000-599.999 kr., (11) 600.000-699.999 kr., (12) 700.000-799.999 kr., (13) 800.000-999.999 kr., (14) 1.000.000-1.199.999 kr. og (15) over 1.200.000 kr. om året.

Den eksisterende forskning peger på, at yngre borgere er mere tilbøjelige til at være VAA users (Garzia & Marschall, 2016: 381). Alder er andetsteds blevet undersøgt primært ud fra to perspektiver: som en kontinuert variabel *eller* som en intervalskaleret variabel, fx 18-24 år, 25-34 år, 35-44 år, 45-54 år, 55-64 år og 65+ år (Ladner et al., 2012: 373) eller 18-28 år, 29-39 år, 40-52 år og 53+ år (Alvarez et al., 2014:

89). Undersøgelsens datasæt kan indramme begge tilgange. Sidstnævnte vælger nærværende studie at benytte, eftersom den i højere grad kan tage højde for potentielle outliers ved enkelte aldersgrupper. Den benyttede aldersvariabel er derfor grupperet med intervallerne 18-24 år, 25-34 år, 35-44 år, 45-54 år, 55-64 år og 65+ år.

Urbaniseringsfaktoren er mindre undersøgt end de øvrige socioøkonomiske variable. Vassil (2011: 43) inddrager perspektivet til at undersøge de socioøkonomiske træk ved VAA users. Respondenternes svarmuligheder er ikke de samme i de tre datasæt, hvorfor urbaniseringsvariablen er rekodet til følgende på tværs af alle tre datasæt: (1) en by med under 200 indbyggere, (2) en by med mellem 200 og 9.999 indbyggere, (3) en by med mellem 10.000 og 49.999 indbyggere, (4) en større by med mere end 50.000 indbyggere og (5) Storkøbenhavn. Rekodningerne er foretaget med henblik på at skabe variable med ensartede skaleringer med særlig inspiration fra 2015- og 2019 -valgundersøgelserne.

5.5.2 Latent klasseanalyse

Som det følger af specialets hypotese H₁, ønsker nærværende studie at undersøge fordelingen af *checkers*, *seekers* og *doubters* i løbet af 2010'erne i forbindelse med hvert af de tre valg til Folketinget. van de Pol et al. (2014) danner brugertyperne på baggrund af fem variable for politisk adfærd i forhold til VAAs: intern politisk efficacy, ekstern politisk efficacy, vote certainty, politisk interesse og vælgernes årsag til at anvende kandidattesten (van de Pol et al., 2014: 402). Det er for nærværende studie ikke en mulighed at anvende variablen 'reasons for using Kieskompas [hollandsk kandidattest, red.]' (vælgernes årsag til at anvende kandidattesten), da der ikke er stillet et lignende spørgsmål i de danske valgundersøgelser. En sådan variabel indeholder årsager som 'to check whether I agree with the party I intend to vote for', 'to determine which party to vote for' og 'as an entertaining test to think about or discuss with others (van de Pol et al., 2014: 402). De øvrige variable er mulige at undersøge og operationaliseres i det følgende. Det bemærkes, at van de Pol et al. (2019) benytter de samme variable til at konstruere brugertyperne (van de Pol et al., 2019: 232).

Som det er blevet teoretiseret om i specialets teoretiske fortolkningsramme, relaterer politisk efficacy sig til følelsen af, at ens stemme har betydning og gør en forskel for den politiske proces (Kamoen et al., 2015: 598). Mere præcist kan intern politisk efficacy defineres som “[...] beliefs about one’s own competence to understand, and to participate effectively in, politics [...]”, mens ekstern politisk efficacy kan defineres som “[...] the responsiveness of governmental authorities and institutions to citizens’ demands” (Kamoen et al., 2015: 598). Intern politisk efficacy operationaliseres ved: “Undertiden er politik så indviklet, at folk som jeg ikke forstår, hvad der foregår” med inspiration fra Flanigan & Zingale (2010: 27). Ekstern politisk efficacy operationaliseres ved: “Det gør ingen forskel, om det er det ene eller det andet parti, der vinder”. Begge variable bærer kategorierne ‘helt enig’, ‘nærmest enig’, ‘hverken enig eller uenig’, ‘nærmest uenig’ og ‘helt uenig’.

van de Pol et al. (2014) operationaliserer vote certainty ved, i hvilken grad vælgeren er sikker på, hvem vælgeren vil stemme på efter at have taget kandidattesten (van de Pol et al., 2014: 402). Til dette anvender nærværende studie en proxy-variabel, eftersom en lignende variabel ikke er tilgængelig i specialets datamateriale. Den nye variabel er dannet på baggrund af to allerede eksisterende variable: (1) beslutningstidspunkt, der indeholder kategorierne ‘På selve valgdagen’, ‘I de sidste dage før valget’, ‘Jeg vidste allerede før valgkampen, men efter 1. januar [givent år, red.], hvad jeg ville stemme’ og ‘Jeg vidste allerede før 1. januar [givent år, red.], hvad jeg ville stemme’, og (2) om vælgeren overvejede at stemme på andre partier end det valgte parti (Ja / Nej). Det danner den nye variabel *stemmesikkerhed* med kategorierne: (1) Jeg besluttede mig i de sidste dage af valgkampen (2) Jeg besluttede mig i løbet af valgkampen og (3) Jeg besluttede mig inden valgkampen. For at vælgeren kategoriseres i 3. gruppe, må vælgeren *ikke* overveje at stemme på flere partier. Alle vælgere i 1. og 2. klasse overvejede at stemme på flere partier.

van de Pol et al. (2014: 402) operationaliserer politisk interesse ved anvendelse af proxyen ‘the intensity of the respondents campaign interest’. Vi anvender derimod vælgernes selverklærede opfattelse af politisk interesse, som er den almindelige tilgang til begrebet politisk interesse, hvorfor specialets tilgang vurderes at være fordelagtig. Variablen for politisk interesse indeholder kategorierne: ‘meget interesseret’, ‘noget interesseret’, ‘kun lidt interesseret’ og ‘slet ikke interesseret’.

Det bemærkes, at *checkers*, *seekers* og *doubters* endvidere bliver operationaliseret i Kleinnijenhuis et al. (2019), hvis operationalisering er væsentlig anderledes end den metodiske fremgangsmåde i van de Pol et al. (2014). Hvor van de Pol et al. (2014) benytter en latent klasseanalyse til at frembringe grupperne, operationaliserer Kleinnijenhuis et al. (2019) eksempelvis *checkers* som vælgere, der havde intentioner om at stemme på det samme parti, som de stemte på ved sidste valg, og som ikke overvejede at stemme på andre partier (Kleinnijenhuis et al., 2019: 296). Til nærværende studie forekommer det oplagt at anvende den latente klasseanalyse, da en sådan metodisk fremgangsmåde giver os mulighed for at iagttage tendenser blandt vælgerne, som ikke er umiddelbart klare.

5.6 Kvalitetskriterier

I det følgende bliver det behandlet, hvordan specialegruppen vurderer nærværende afhandling på reliabilitets- og validitetskriterierne. Det anses som helt essentielt at forholde sig hertil, eftersom det er centrale og bredt anvendte kriterier, der bruges, når kvantitative undersøgelser skal vurderes (Bryman, 2012: 46-48). Validitet betyder gyldighed og refererer til, hvorvidt en undersøgelse reelt formår at undersøge, hvad som er anført som undersøgelsens intention. Reliabilitet betyder konsistens og refererer til, hvorvidt det er muligt at foretage selvsamme undersøgelse igen og opnå tilsvarende resultater (Harboe, 2010: 196). Specialegruppen bestræber sig på, at undersøgelsen har den højeste grad af både validitet og reliabilitet som muligt. Såfremt undersøgelsen ikke formår at opnå et tilfredsstillende reliabilitets- og validitetsniveau, vil besvarelsen af afhandlingens problemformulering være omfattet af betænkeligheder.

5.6.1 Reliabilitet

Reliabilitetsbegrebet består af tre dele: stabilitet, ekstern reliabilitet og intern reliabilitet (Bryman, 2012: 168-170). Førstnævnte omhandler, hvorvidt det er muligt at gentage målingen på et andet tidspunkt og opnå de samme resultater. Der vurderes ikke at være udfordringer hermed, da specialegruppen ikke selv har udarbejdet data, men blot benyttet datamateriale, som er offentligt tilgængeligt via Dansk Data Arkiv. Den eksterne reliabilitet implicerer, om det er muligt at gentage studiet. I

relation til førnævnte pointe om stabiliteten er det givet, at når datasættene er offentligt tilgængelige, er det muligt at gentage studiet. Specialegruppen har vedhæftet kodebogen, som er specialets kodninger. Dette gøres for at skabe en så transparent proces som muligt, hvor læseren således har de fornødne forudsætninger for at kunne følge specialegruppens beslutninger. Ydermere er der gennem afhandlingen korte introduktioner, der giver læseren et overblik over de elementer, som de kommende afsnit indeholder. Dette gøres som en form for projektstyring, hvilket gør det lettere at navigere i specialet (Bryman, 2012: 41-42).

Den interne reliabilitet refererer til, i hvilken grad indikatorerne, som angiver skalaer, er konsistente (Bryman, 2012: 712). Det beskriver den interne sammenhæng mellem svarene og fremhæves som særlig interessant, når man arbejder med skalaer, hvor besvarelserne omsættes til målbare værdier. Gruppen vil argumentere for, at dette ikke direkte gøres i specialet, hvorfor matematiske test af den interne reliabilitet test såsom Cronbach's alpha ikke synes at være meningsfulde at benytte. Man kan dog argumentere for at den ønskede multiple logistiske regression, som projektet i det kommende afsnit præsenterer, kan være påvirket af potentiel multikollinearitet. For at tage højde for dette har gruppen foretaget test for multikollinearitet mellem de operationaliserede socioøkonomiske variable. Af testen fremgår det, at ingen af de målte variable korrelerer i tilstrækkelig grad med hinanden til, at der kan være tale om spuriøse forklaringer.

5.6.2 Validitet

Validitetsbegrebet består for nærværende studie af både målingsvaliditet, intern og ekstern validitet (Bryman, 2012: 47-48, 171-173). Målingsvaliditeten bør være det første, som et studies samlede validitet vurderes på. Det refererer til, hvorvidt et givent studie reelt måler, hvad det påstår (Andersen, 2012: 98). For at sikre en høj grad af målingsvaliditet har specialegruppen valgt at operationalisere de benyttede variable ens på tværs af årene, således at de har de samme skalaer for hvert af målepunkterne. Det er ikke muligt at opnå den ideelle målingsvaliditet, da specialet benytter sekundær empiri, hvilket betyder, at spørgsmålsformuleringer og variable er givet på forhånd (Bryman, 2012: 171-173). Det er for specialegruppen klart, at der var blevet udarbejdet andre variable, såfremt vi selv havde muligheden for at

indsamle empiri. I stedet benyttes rekodninger, sammensætninger og dannelsen af nye variable, hvilket både kan siges at forringe og øge målingsvaliditeten. Intentionen med handlingerne er at komme tættere på det, som specialegruppen selv ville have gjort, såfremt vi havde indsamlet empirien. Det er dog værd at reflektere over, at jo mere en variabel rekodes, jo længere kommer man væk fra den oprindelige besvarelse fra respondenterne, og det er derfor en mulighed, at man ender med at forringe besvarelsene.

Den interne validitet hænger sammen med korrektheden af kausale sammenhænge. Det er værd at fremhæve, at specialet ikke direkte søger kausale sammenhænge, men i stedet korroborering og falsificering af observationer i et givent tidsrum. Derfor søges der nærmere afdækning af, hvorvidt der findes korrelationer mellem den målte afhængige og de uafhængige variable. Den eksterne validitet refererer til generaliserbarheden af specialets resultater (Bryman, 2012: 192-195). Denne er i høj grad afhængig af stikprøvevaliditeten, som specialet tidligere har berørt i metodeafsnittet. Her var konklusionen, at de stikprøver, som undersøges, i nogen grad af repræsentative, hvorfor det er specialegruppens overbevisning, at de resultater, som findes senere i afhandlingen, i nogen til høj grad kan generaliseres til at være gældende for de danske kandidattestbrugere.

Specialets anvendte data er som tidligere nævnt kun udarbejdet i forbindelse med folketingsvalgene, hvorfor det er nærliggende at sondre over, hvorvidt undersøgelsens resultater kan generaliseres til eksempelvis også at omhandle kommunal- og regionsrådsvalgene. Heri ligger implicit spørgsmålet om, hvorvidt de danske vælgere benytter kandidattestene på samme vis for de forskellige typer af valghandlinger. Vi ved fra hollandsk forskning på området, at der er indikationer på, at VAA users ikke anvender testene på samme måde, alt efter hvilken type af valghandling der er tale. van de Pol et al. (2019: 238-239) finder, at vælgerne på second-order elections (fx kommunal- og regionsrådsvalg) anvender testene senere end på first-order elections (folketingsvalg). Gruppen bekendt er det samtidigt det eneste studie, der undersøger en sådan sammenhæng. Nu hvor nærværende speciale udelukkende anvender datamateriale fra folketingsvalgene, vurderes det, at det kan være svært at generalisere vælgernes kandidattestadfærd på folketingsvalg til også at gøre sig gældende for kommunal- og regionsrådsvalg.

Specialets videnskabsteoretiske retning implicerer i den forbindelse, at viden er gældende, indtil det modsatte er påvist (Ingemann, 2013: 73-74). På den baggrund kan vi ikke sige, at det *ikke* vil gøre sig gældende på kommunal- og regionsrådsvalg, men vi er samtidig opmærksomme på den eksisterende forskning på området, der fremhæver den tvetydige anvendelse af kandidattestene som politisk informationsredskab. De officielle valgundersøgelser muliggør ikke i skrivende stund, at der kan foretages undersøgelser af, om vælgerne anvender VAAs forskelligt alt efter typen af valghandling, da der ikke er inkluderet spørgsmål herom i de offentliggjorte kommunal- og regionsrådsvalgsundersøgelser.

Ydermere er det relevant at reflektere over, i hvilken grad forskning fra andre lande direkte kan overføres til en dansk kontekst - og i hvilken grad nærværendes speciales resultater kan overføres som viden til andre lande og deres specifikke kontekster. Det er som udgangspunkt naturligt, at vælgere i forskellige lande er forskellige. Eksempelvis står det klart på baggrund af litteraturen, at der er vidt forskellige opfattelser af, i hvilken grad kandidattestenes output bliver fulgt af vælgerne. Hollandske studier indikerer på den ene side, at der er tale om mellem 10 % (Kleinnijenhuis et al., 2007 i Kamoen et al., 2015: 599) og 15 % (Aarts & van der Kolk, 2007: 835), mens andre argumenterer for, at mellem 60 % og 70 % af de schweiziske vælgere influeres af kandidattestens anbefaling (Ladner, 2012: 9-10; Ladner et al., 2012: 368-369). Landenes valgsystemer er forskellige på helt centrale områder, og det kan derfor være problematisk ukritisk at anvende forskning fra andre lande på en dansk kontekst. Viden har med andre ord behov for at blive kontekstualiseret og - med udgangspunkt i specialets videnskabsteoretiske retning - at blive falsificeret. Indtil viden fra andre lande er blevet falsificeret, er det ikke med sikkerhed muligt at vurdere, hvorvidt det faktisk gør sig gældende i en dansk kontekst.

Specialegruppen har med ovenstående foretaget de indledende vurderinger af den forskningsmæssige kvalitet for afhandlingen. Selvom kvalitetskriterierne ikke vil blive benævnt med teoretisk begreb, vil diskussionen videre diskutere afhandlingens forskningsmæssige kvaliteter.

6. Analyse

Det følgende afsnit indeholder specialets analytiske del. De foregående afsnit har på forskellig vis understøttet, at nærværende analyse kan foretages og i sidste ende besvare problemformuleringen, der blev præsenteret indledningsvist. Analysen vil konkret være bygget op omkring hypoteserne.

Som det tidligere er blevet præsenteret, indeholder analysen forskellige perspektiver, der tilsammen skal kunne besvare, hvorfor vælgerne benytter sig af det politiske værktøj VAAs. Først vil der blive fokuseret på, hvordan de socioøkonomiske faktorer spiller ind på tilbøjeligheden til at anvende VAAs (VAA users) i forhold til de af samfundets borgere, der ikke anvender VAAs (non-users). Det er særligt interessant at undersøge, fordi nærværende studie - gruppen bekendt - er de første til at udføre sådan en analyse på de danske vælgere, samtidig med at det af den internationale litteratur på området påpeges, at VAA users synes at have andre karakteristika end non-users. Denne analysedel har både til hensigt at undersøge dette for hver af de foreliggende datasæt (2011, 2015 og 2019) og udviklingen i et tidsmæssigt perspektiv med udgangspunkt i diffusionshypotesen. Således skal denne analysedel både være med til at besvare H_{1-5} og H_6 .

Herefter vil den næste analysedel følge, der skal være med til at besvare H_7 . Afsnittet har til formål at undersøge, hvordan forskellige grupper i samfundet benytter VAAs på forskellig vis. Det vil ske med udgangspunkt i en latent klasseanalyse, hvis operationalisering og metodisk fremgangsmåde blev præsenteret i specialets metodeafsnit. Denne analysedel vil starte med at generere antallet af klasser i forbindelse med hver af de tre valghandlinger. Dernæst analyseres klassernes profilbeskrivelser. Efterfølgende analyseres profilbeskrivelserne med udgangspunkt i specialets teoretiske fortolkningsramme og den tredelte brugertypologi af van de Pol et al. (2014). Analysen afsluttes med, at klasserne beskrives i forhold til de socioøkonomiske profiler, og i hvilken grad de respektive klasser følger kandidatstestens anbefalinger.

6.1 VAA users: socioøkonomiske karakteristika

Første del af analysen vil som tidligere beskrevet fokusere på at undersøge, om visse socioøkonomiske faktorer spiller en rolle for tilbøjeligheden til at anvende VAAs (dvs. VAA users) sammenlignet med non-users. Det er således en analysedel, der skal bidrage til, at H_{1-5} og H_6 kan besvares. Mens det anføres i H_{1-5} , at visse socioøkonomiske karakteristika betinger, at bestemte vælgere er mere tilbøjelige til at anvende VAAs end andre, postuleres det i H_6 , at de førnævnte effekter aftager over tid. Det vil nærværende analysedel søge at finde svar på.

Tabel 2.

Socioøkonomiske karakteristika for VAA users sammenlignet med non-users ifm. folketingsvalgene i 2011, 2015 og 2019

	2011	2015	2019
Køn (1-2)	-0.066** (0.022)	-0.051* (0.025)	-0.084** (0.021)
Aldersgrupper (1-5)	-0.143*** (0.008)	-0.127*** (0.009)	-0.147*** (0.007)
Uddannelse (1-3)	0.070*** (0.017)	0.103*** (0.018)	0.045** (0.015)
Indkomst (1-15)	0.015*** (0.004)	0.012** (0.004)	0.009** (0.003)
Urbanisering (1-5)	0.024** (0.008)	0.021* (0.009)	0.012 (0.008)
Pseudo R^2	0.158	0.114	0.147
Observationer	1498	1436	1734

Average marginal effects. Standardafvigelse er angivet i parentes. *** $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Kilde: Stubager et al. (2012; 2016; 2020)

Indledningsvist kan det udledes af Tabel 2, at kvinder er mere tilbøjelige end mænd til at anvende VAAs; en effekt, som gør sig gældende i forbindelse med folketingsvalgene i både 2011, 2015 og 2019. De foreliggende resultater indikerer dermed, at H_3 , der anfører, at mænd er mere tilbøjelige end kvinder til at anvende VAAs, bør

falsificeres. Effekten af at være kvinde er nogenlunde stabil på tværs af tid, således at kvinder er 5 til 8 procent mere tilbøjelige til at anvende VAAs end mænd.

Såfremt man betragter dette resultat i forhold til den eksisterende forskning på området, vurderes resultatet at være meget bemærkelsesværdigt. Majoriteten af den eksisterende forskning, gruppen er bekendt med, anfører, at mænd oftere benytter sig af VAAs (Garzia & Marschall, 2016: 381; Fivaz & Nadig, 2010: 182; van de Pol et al., 2014: 398). Vassil (2011) finder omvendt ikke nogen sammenhæng hverken i den ene eller anden retning (Vassil, 2011: 55), mens effekten forsvinder fra 2009 til 2017 i Albertsens (2020: 9) studie. Vi finder betydeligt anderledes resultater, da kvinder allerede i 2011 er mere tilbøjelige end mænd til at anvende VAAs. Intet af den tilgængelige forskning, gruppen er bekendt med på området, kommer frem til et tilnærmelsesvis lignende resultat. Det skal i den forbindelse bemærkes, at det er første gang, at en sådan undersøgelse er udarbejdet med data for de danske vælgere, og det er derfor muligt, at netop dette har medført den påviste diskrepans. Det kan derfor godt være, at de danske VAA users ser anderledes ud end sine europæiske medborgere.

Det blev med udgangspunkt i diffusionshypotesen (H_0) forventet, at mænds overrepræsentation ville falde over tid, men da kvinder allerede i 2011 var mere tilbøjelige end mænd til at anvende VAAs, kan perspektivet ingeniende genkendes i nærværende analyse.

Som det blev forventet med udgangspunkt i H_1 , viser resultaterne præsenteret i Tabel 2, at unge vælgere er mere tilbøjelige end sine ældre medborgere til at anvende VAAs. Der er en betydelig overrepræsentation af yngre vælgere i forbindelse med alle tre valghandlinger. Det skal i den forbindelse bemærkes, at datamaterialet ikke er vægtet. Som det tidligere er anført, er der blandt andre forskere ikke enighed omkring, hvorvidt det er en kløgtig beslutning at vægte ikke fuldt ud repræsentative data (e.g. Woolridge et al., 2015: 313-317 og afsnit 5.1). Konkret viser koefficienterne eksempelvis, at vælgere i aldersgruppen 18 til 24 år er 14,3 % mere tilbøjelige til at anvende VAAs i forhold til vælgere i aldersgruppen 25-35 år i forbindelse med folketingsvalget i 2011. Dette resultat kan dog forbindes med en grad af usikkerhed grundet stikprøvernes mangel på fuldkommen repræsentativitet.

Betragtes resultaterne på aldersvariablen i forhold til diffusionshypotesen, som blev præsenteret i H_6 , understøtter de *ikke*, at der skulle eksistere en diffusions-effekt. Effekten af at være yngre faldt fra folketingsvalget i 2011 (ca. 14,3 % større sandsynlighed) til 2015 (ca. 12,7 % større sandsynlighed), hvilket isoleret set tyder på en sådan sammenhæng, men efterfølgende bemærkes det, at effekten af at være ung atter stiger i forbindelse med folketingsvalget i 2019 (ca. 14,7 % større sandsynlighed). Interessant i den forbindelse er det, at Albertsen (2020) finder, at alder er en mere betydningsfuld prædiktør for VAA usage i 2017 sammenlignet med 2009. Vi finder mere svingende resultater: i tråd med diffusionshypotesen finder vi i perioden 2011 til 2015 en faldende effekt af alder, men efterfølgende finder vi i forbindelse med folketingsvalget i 2019, at alder er en mere betydningsfuld prædiktør end i 2011, hvilket modstrider diffusionshypotesen. Kigger vi udelukkende fra 2011 til 2019, tegner nærværende studies resultater derfor det samme billede som Albertsen (2020). Fivaz & Nadig (2010) finder på baggrund af data fra 2007, at 69 % af kandidattestbrugerne i deres studie var i alderen 18 til 44 år, hvorfor gruppen af VAA users forekommer at være signifikant anderledes end non-users på aldersvariablen (Fivaz & Nadig, 2010: 181).

Det følger af H_4 , at det forventes, at højere uddannelse fordrer, at man er mere tilbøjelig til at anvende VAAs. Der er en relativt bred konsensus om, at borgere med højere uddannelse generelt er mere tilbøjelige til at anvende VAAs end øvrige borgere (e.g. Garzia & Marschall, 2012; Vassil, 2011: 55; Ladner, 2012: 8). Resultaterne for uddannelse i Tabel 2 implicerer i tråd med H_4 generelt, at borgere med et højere uddannelsesniveau er mere tilbøjelige til at anvende VAAs end borgere, der har et lavere uddannelsesniveau. Tendensen gør sig gældende i forbindelse med alle tre valgbehandlinger. For 2011 finder vi, at borgere med et højt uddannelsesniveau er 7 % mere tilbøjelige til at anvende VAAs end borgere med et middel uddannelsesniveau. Effekten er stigende til ca. 10 % i forbindelse med folketingsvalget i 2015, men er efterfølgende faldet til ca. 5 % i 2019.

Hvor vi for både køns- og aldersfaktoren ikke finder en diffusionseffekt, finder vi til gengæld samlet set en diffusionseffekt for uddannelse. Effekten af at være

højere uddannet er stigende fra 2011 til 2015, men er i forbindelse med 2019-valget faldet til et lavere niveau end i 2011.

Ovenstående effekter af uddannelse er særligt interessante med tanke på Albertsens (2020) studie, der undersøger betydningen af de socioøkonomiske faktorer for tyske vælgere i et longitudinelt perspektiv (Albertsen, 2020: 2-3). Han finder, at både vælgere med et middel og højt uddannelsesniveau er signifikant mere tilbøjelige til at anvende VAAs i 2009 ift. non-users, men at effekten siden forsvinder for borgere med et middel uddannelsesniveau, samtidig med at effekten bibeholdes for vælgere med et højt uddannelsesniveau (Albertsen, 2020: 9). Specialets resultater er omvendt mere svingende, hvor der ikke synes at være en entydig tendens til, at uddannelse skulle betyde mindre for tilbøjeligheden til at anvende VAAs sammenlignet med non-users. Dog indikerer specialets resultater, at vælgernes uddannelse spiller en mindre rolle for tilbøjeligheden til at benytte en kandidattest i 2019, end det gjorde i 2011. I denne sammenhæng er det endvidere relevant at fremhæve studiet af Fivaz & Nadig (2010). De finder, at 91 % af kandidattestbrugerne i deres studie enten havde et middel eller højt uddannelsesniveau, hvilket på flere fronter tegner det samme billede som Albertsens (2020: 9) resultater for 2009.

Hvad angår sammenhængen mellem vælgernes indkomstniveau og tilbøjeligheden til at anvende VAAs, forekommer der at være en overrepræsentation af vælgere med høje indkomster i forbindelse med folketingsvalgene i både 2011, 2015 og 2019, når der sammenlignes med non-users. Med andre ord er vælgere med et højere indkomstniveau mere tilbøjelige til at anvende VAAs, hvilket er med til at understøtte, at H_4 bør korroboreres. Konkret er vælgeren 1,5 % mere tilbøjelig til at anvende VAAs, hver gang vælgeren bliver en del af det efterfølgende indkomstniveau. De dertilhørende average marginal effects påviser, at effekten er en smule faldende over tid - fra 1,5 % i 2011, 1,2 % i 2015 til 0,9 % i 2019. Det skal i den forbindelse bemærkes, at indkomstvariablen indeholder et større antal kategorier, og akkumuleret set er der derfor ikke en uvæsentlig effekt af højere indkomst på tilbøjeligheden til at anvende VAAs. Resultaterne på indkomstvariablen understøtter, at diffusionshypotesen H_6 kan korroboreres, og at der over tid er kommet flere borgere til med lavere indkomster, der anvender VAAs som et politisk værktøj.

Betragter vi resultaterne i forhold til den eksisterende forskning på området, finder Fivaz & Nadig (2010) eksempelvis på baggrund af data fra Schweiz, at borgere med indkomster over gennemsnittet er mere tilbøjelige til at anvende VAAs sammenlignet med non-users (Fivaz & Nadig, 2010: 181), men de undersøger ikke en given udvikling over tid. I tråd med deres resultater finder vi også, at borgere med højere indkomster er mere tilbøjelige til at anvende VAAs.

Det påvises endvidere, at vælgere, der bor i de større byer, er mere tilbøjelige til at anvende VAAs. Det peger dermed imod, at H_5 kan korroboreres. Konkret kan det udledes, at man som vælger bliver hhv. 2,4 % (2011), 2,1 % (2015) og 1,2 % (2019) mere tilbøjelig til at anvende VAAs for hver gang, vælgeren forekommer at være en del af det efterfølgende trin.

I forlængelse af ovenstående kan det udledes, at der forekommer at være en tendens til, at effekten er faldende. Det betyder med andre ord, at i jo større en by man som vælger bor i, desto større er sandsynligheden for, at man benytter sig af en kandidattest. Urbaniseringsfaktoren kan på baggrund af den faldende tendens understøtte, at der skulle eksistere en diffusionseffekt. Betragter man specialets resultater i forhold til den eksisterende litteratur på området, finder Vassil (2011: 255) på baggrund af transeuropæiske data, at der er en marginal højere sandsynlighed for at benytte en kandidattest, hvis vælgeren kommer fra urbane områder. Specialets fund synes derfor at stemme overens med de resultater, som Vassil (2011) finder. Det er værd at bemærke, at Vassils (2011) data er fra 2009.

6.1.1 Delkonklusion

Vi kan på baggrund af det ovenstående afsnit konkludere, at yngre kvinder med gode indkomster og uddannelse i ryggen, og som bor i byerne, er mere tilbøjelige til at anvende VAAs.

Vedrørende diffusionshypotesen vurderes resultaterne at være tvetydige. Kvinder er allerede i 2011 mere tilbøjelige til at anvende VAAs end mænd, hvilket forekommer at være i modstrid med de teoretiske forventninger i både H_3 (mænd er mere tilbøjelige end kvinder til at anvende VAAs) og H_6 (diffusionshypotesen). Det forekommer at være særligt interessant med tanke på den internationale litteratur, da ingen studier, der er anvendt som litteratur til nærværende speciale, finder en sådan sammenhæng. For uddannelse styrkes effekten indledningsvist (2011 til 2015), inden effekten falder til et lavere niveau i 2019 end set i 2011. Det er kun urbanisering og indkomst, som fuldt ud følger det teoretisk forventede mønster, hvor effekten heraf skulle aftage for hver af målingerne. For urbanisering forsvinder effekten helt i 2019, hvilket betyder, at der ikke statistisk kan siges at være forskel på VAA users og non-users på denne variabel. Selvom uddannelse er tvetydig, peger den samlede retning på, at der skulle være en diffusionseffekt for denne variabel.

Vores resultater peger derfor samlet set på, at diffusionseffekterne er begrænsede. På baggrund af specialets videnskabsteoretiske afsæt - den kritiske rationalisme - må diffusionshypotesen dermed falsificeres, da korroboreringen af hypotesen ville kræve, at alle faktorer peger mod en diffusionseffekt.

6.2 VAA users vs. non-users: er vælgergrupperne reelt forskellige?

Det er nu blevet påvist i det foregående afsnit, at der på de socioøkonomiske faktorer er betydelige forskelle på de vælgere, som bruger og ikke bruger VAAs. Det fordrer videre en tanke om, hvorvidt der eksisterer underliggende forklaringer på disse forskelle, som de socioøkonomiske faktorer ikke formår at kunne give et svar på. Der kunne således være latente faktorer, der kunne forklare forskellen i brugen af VAAs mellem de tidligere omtalte to grupper af vælgere.

Omvendt bør man være særlig opmærksom på ikke at lade sig styre af ønsket om at analysere sig frem til specifikke sammenhænge, kombineret med at man skal have blik for andre mulige forklaringer. Eksempelvis kunne der være latente forklaringer, som påvirker begge grupper af vælgere - og derfor ikke nødvendigvis kun er gældende for VAA users. Med en sådan tilgang vil det ikke være muligt indledningsvist at kunne udelukke, at de latente forklaringsmekanismer, vi givetvis vil fremkomme med, faktisk også gør sig gældende for non-users. Med andre ord skal det derfor undersøges, om det at bruge VAAs er en determinerende forklaring. Det anses - på baggrund af denne problemstilling - derfor som værende en nødvendighed at undersøge både gruppen af VAA users og non-users for at kunne undersøge de latente forklaringer blandt de danske vælgere.

Det kan derfor være fordelagtigt at undersøge, om VAA users og non-users er forskellige på de psykologiske variable, som blev præsenteret i specialets operationalisering, og som den kommende analysedel særligt fokuserer på. Én metode til at undersøge mulige forskelle herimellem er at undersøge *antallet* af latente klasser for henholdsvis (1) VAA users og henholdsvis (2) non-users i forbindelse med hver af de tre valghandlinger i løbet af 2010'erne. Vi finder her stærke indikationer på, at vælgerne i de to respektive grupper ikke er ens. Eksempelvis finder vi, at der er flere klasser med forskellige profiler for non-users end for VAA users i forbindelse med folketingsvalget i 2011. Der må således være divergerende perspektiver i de to grupper, som udspringer af mere og andet, end at de to grupper har forskellige socioøkonomiske profiler. Det kan særligt udledes af, at det eneste, som adskiller grupperne fra hinanden, er, hvorvidt de har anvendt VAAs frem mod valget -

og alligevel frembringer modellerne et forskelligt antal klasser, der indfanger vælgernes politiske adfærd på de givne psykologiske faktorer.

Det er dog ikke den eneste måde, hvorpå vi har mulighed for at undersøge, hvorvidt VAA users og non-users kan kategoriseres som værende politisk forskellige på baggrund af de psykologiske faktorer. Med andre ord kan antallet af klasser godt være forskelligt, eventuelt fordi der pludseligt kommer nogle få, mindre klasser til, samtidig med at profilerne for øvrigt stemmer. Det er derfor oplagt at inkludere kandidattest-variablen som en uafhængig variabel i en test for samtlige vælgere. Vi ville forvente, at hvis der ikke skulle være forskel på VAA users og non-users' politiske adfærd, skulle værdierne for brugen af VAAs (uafhængig variabel) fordele sig ligeligt mellem de forskellige klasser. Forekommer brugen af VAAs at være skævt fordelt mellem de forskellige klasser, antyder det, at der er andet på spil. Vi finder, at der er væsentlige skævheder i brugen af VAAs for klasserne i forbindelse med alle tre valghandlinger, hvilket ingenlunde indikerer, at VAA users og non-users er ens.

Nu hvor det er identificeret, at VAA users på både de socioøkonomiske (Tabel 2) og psykologiske faktorer adskiller sig fra non-users, og at forskellene er betydelige, er det særligt hensigtsmæssigt at overveje, hvilke(n) gruppe(r) der på bedst mulig vis kan beskrive specialets problemformulering. Vi vil således både kunne forholde os kun til VAA users, sammenligne VAA users med non-users og kun forholde os til non-users (e.g. Germann & Gemenis, 2019: 153) - og alle tre udfald kan være med til at belyse en relevant problemstilling. Gruppen af VAA users vurderes bedst at kunne besvare vores problemformulering, da der herved gives mulighed for at besvare, hvorledes og på hvilken baggrund disse vælgere anvender VAAs og de dertilhørende anbefalinger. Det følgende afsnit afgrænser sig derfor - i modsætning til de foregående afsnit - til kun at forholde sig til VAA users. Ved kun at forholde os til VAA users giver det os mulighed for i højere grad at sammenholde nærværende speciales resultater med den relevante forskningslitteratur, der for hovedpartens skyld benytter VAA users som empirisk grundlag (e.g. Ladner et al., 2012; Walgrave et al., 2008).

6.3 Latente grupper af VAA users

Den følgende analysedel søger at beskrive latente grupper i samfundet på baggrund af en latent klasseanalyse. Som det blev beskrevet i specialets metodiske afsnit, indeholder en metodisk sikker latent klasseanalyse tre faser, som også vil danne rammen for følgende. Med udgangspunkt i overvejelserne fra ovenstående afsnit vedrørende VAA users versus non-users vil nærværende afsnit kun inkludere vælgere, som anvendte VAAs som forberedelse frem mod et folketingsvalg i løbet af 2010'erne.

Første fase, der omhandler udvælgelsen af variable, er tidligere blevet beskrevet i form af specialets hypoteser og dertilhørende operationalisering. Anden fase vil følge først i det nedenstående og vil berøre, hvor mange klasser der statistisk vurderes at kunne repræsentere antallet af latente grupper blandt kandidattestbrugerne. Antallet af klasser fastsættes på baggrund af BIC-værdier. Selvom BIC-værdierne umiddelbart fortæller, hvilket antal klasser der fitter bedst, granskes de dertilhørende procentuelle værdier med henblik på også at skabe teoretisk meningsfulde grupper (e.g. van de Pol et al., 2014: 403-404). Det er hertil i denne fase, at profilerne for hver af de forskellige klasser fastlægges. I samme ombæring og i de samme modeller præsenteres den procentvise fordeling mellem klasserne, som udgør fase 3 (Karlson, 2020).

I forbindelse med at klasserne indledningsvist beskrives, vil analysen alene henholde sig til at analysere klasserne ud fra de teoretisk valgte psykologiske faktorer. Efterfølgende analyseres klasserne med udgangspunkt i den tredelte brugertypologi af van de Pol et al. (2014), som skal bidrage med perspektiver til analysen af gruppernes udvikling over tid, jf. H₇.

Tabel 3.

BIC-værdier for den latente klasseanalyse

Antal klasser	2011	2015	2019
1	6.700	20.876	14.395
2	6.438	20.357	14.084
3	6.435	20.284	11.819
4	6.307	18.598	-
5	6.120	-	-
6	-	-	-
7	-	-	-

Tabel 3 præsenterer BIC-værdierne for den latente klasseanalyse i forbindelse med alle tre valgbehandlinger for VAA users. Som tidligere nævnt kan det udledes på baggrund af BIC-værdierne, hvilke antal klasser der fitter modellerne bedst (Karlson, 2020: 297-298). Som det kan udledes af tabellen, forekommer der at være et forskelligt antal klasser, der fitter modellerne bedst, alt efter hvilken valghandling der undersøges. Da BIC-værdierne er lavest for fem klasser i 2011, fire klasser i 2015 samt tre klasser i 2019, vil der i det følgende blive arbejdet videre med lige præcis disse klasser.

6.3.1 Klassernes profilbeskrivelser

Vi har nu i det ovenstående identificeret, at der er et forskelligt antal klasser blandt kandidattestbrugerne, alt efter hvilken valghandling der betragtes. Vi vil i det kommende underafsnit alene analysere klasserne, og hvilke karakteristika de forskellige klasser bærer. Hvorledes klassernes profilbeskrivelser spiller sammen med brugertyperne som eksempelvis formuleret af van de Pol et al. (2014), vil der først i det efterfølgende afsnit blive analyseret på. Det kommende underafsnit vil antage et kronologisk perspektiv og derfor starte med klasserne i 2011.

Tabel 4.

Klasserne frembragt af den latente klasseanalyse for folketingsvalget i 2011

	Klasse 1	Klasse 2	Klasse 3	Klasse 4	Klasse 5
	%/M	%/M	%/M	%/M	%/M
Politisk interesse					
Slet ikke interesseret	4%	0%	0%	0%	0%
Kun lidt interesseret	32%	38%	2%	27%	4%
Noget interesseret	53%	55%	57%	60%	47%
Meget interesseret	1%	7%	41%	13%	49%
Intern efficacy					
Helt uvidende	34%	0%	0%	9%	0%
Nærmest uvidende	66%	0%	0%	64%	0%
Hverken eller	0%	62%	1%	27%	0%
Nærmest vidende	0%	38%	47%	0%	49%
Helt vidende	0%	0%	52%	0%	51%
Ekstern efficacy					
Helt ligegyldigt	7%	7%	1%	2%	2%
Nærmest ligegyldigt	24%	29%	11%	6%	20%
Hverken eller	11%	15%	5%	7%	3%
Lille forskel	33%	27%	27%	29%	35%
Stor forskel	25%	22%	56%	56%	40%
Stemmesikkerhed					
Jeg besluttede mig i de sidste dage af valgkampen	90%	87%	0%	0%	100%
Jeg besluttede mig i løbet af valgkampen	10%	13%	38%	23%	0%
Jeg besluttede mig inden valgkampen	0%	0%	62%	77%	0%
Andel af hver klasse	0.21	0.15	0.37	0.14	0.13

Kilde: Stubager et al. (2012; 2016; 2020)

Ovenstående Tabel 4 præsenterer de definerede klassers procentuelle fordeling for de målte psykologiske variable. Som tidligere anført forekommer der at være fem klasser med forskellige profiler i forbindelse med folketingsvalget i 2011.

Gældende for langt størstedelen af kandidattestbrugerne i forbindelse med folketingsvalget i 2011 er, at de som minimum har en smule interesse i politik. Således anfører stort ingen respondenter, at de ingen interesse har i den politiske virkelighed. Det harmonerer med de generelle fund i litteraturen, der peger på, at vælgere, som bruger VAAs, generelt er mere politisk interesseret end vælgere, som ikke benytter VAAs (Garzia & Marschall, 2012: 222). Alt efter klasse svinger

vælgernes politiske interesse dog: vælgerne i klasse 3 og 5 vurderes at være mere politisk interesserede end vælgere i klasse 1, 2 og 4.

De tydeligste forskelle mellem klasserne kan identificeres i forbindelse med den interne politiske efficacy. Eksempelvis placerer alle vælgere, der er blevet kategoriseret som værende en del af klasse 1, sig enten som 'helt uvidende' (34 %) eller 'nærmest uvidende' (66 %). Omvendt vurderer alle vælgere i klasse 3 og 5, at de er 'nærmest' eller 'helt vidende' om det politiske landskab. Klasse 2 og 4 nuancerer de førmtalte poler i besvarelsene. Klasse 2 føler sig mere vidende om politik, end det gør sig gældende for klasse 4, men samlet set er der dog yderst få i disse to klasser, der kan kategoriseres som værende enten 'helt uvidende' eller 'helt vidende'.

Mere brogede resultater kan iagttages, når vi anskuer den eksterne politiske efficacy. Over 75 % af vælgerne i klasserne 3, 4 og 5 vurderer, at deres stemme gør en 'lille' eller 'stor forskel' for politikernes ståsteder. Klasse 1 og 2 udfylder hele besvarelsesspektrummet, men med en lille tendens til at deres stemme gør en forskel. Eksempelvis vurderer 58 % af vælgerne i klasse 1, at deres stemme gør en 'lille' eller 'stor forskel', men samtidig føler 31 % af klassen, at deres stemme er 'nærmest' eller 'helt ligegyldig'. Lignende tendenser gør sig gældende for klasse 2, hvor henholdsvis 49 % føler, at deres stemme gør en forskel, mens 36 % ikke føler dette. Der forekommer således at være en interessant tvetydighed for vælgerne i disse to klasser.

Vedrørende vælgernes sikkerhed på egen stemme forekommer klasserne at være fordelt i to grupper: hvor den ene gruppe er meget usikker, tvivlende og besluttede sig sent i valgkampen (klasse 1, 2 og 5), besluttede ingen af vælgerne i klasse 3 og 4 sig i de sidste dage af valgkampen. Interessant er det i den forbindelse at fremhæve, at samtlige vælgere i klasse 5 var meget i tvivl og først besluttede sig til allersidst i valgkampen, fordi de overvejede at stemme på flere partier.

Med ovenstående in mente er det iøjnefaldende, at samtlige vælgere i *klasse 5* betragter sig selv som interesserede vælgere, der forstår politik og føler, at deres stemme gør en forskel for det politiske system, *men* ingen af disse vælgere besluttede sig før de sidste dage af valgkampen. Det er en gruppe, som udgør 13 % af VAA users. *Klasse 3* synes at være de mest engagerede i politik på tværs af alle fire psykologiske variable. Forskellen mellem de to klasser determineres af, at samtlige

vælgere i klasse 5 først besluttede sig i løbet af de sidste dage af valgkampen, hvorimod alle vælgere i klasse 3 havde besluttet sig forinden de sidste dage. Samlet set udgør disse to grupper omtrent 50 % af alle VAA users i 2011.

Klasse 4 (14 % af kandidattestbrugerne) betragter politik som en kompliceret størrelse, men føler samtidig, at deres stemme gør en forskel (ekstern efficacy). Dertil er det en klasse, som er politisk interesseret, og hvor $\frac{3}{4}$ af vælgerne allerede besluttede sig, inden valgkampen startede. Modsætningsforholdet mellem at føle, at politik er kompliceret, men samtidig føle at ens stemme gør en forskel, gør det særligt interessant at fremhæve denne klasse.

Hvad angår *klasse 1* (21 %) og *klasse 2* (15 %), ligner de på flere parametre hinanden. Disse vælgere er de mindst interesseret i politik; flest føler, at deres stemme er ligegyldig, og - sammen med klasse 5 - er disse vælgere de mest ubeslutsomme. Den klareste forskel mellem klasserne går på den interne efficacy: hvor samtlige vælgere kategoriseret i klasse 1 enten er 'nærmest' eller 'helt uvidende' og dermed synes, at politik er en kompliceret størrelse, har vælgerne i klasse 2 mere politisk selvtillid. Over 60 % af vælgerne i klasse 2 anfører den nonresponsive svarkategori 'hverken eller', når de skal anføre deres følelse af intern efficacy.

Tabel 5.

Klasserne frembragt af den latente klasseanalyse for folketingsvalget i 2015

	Klasse 1	Klasse 2	Klasse 3	Klasse 4
	%/M	%/M	%/M	%/M
Politisk interesse				
Slet ikke interesseret	3%	0%	0%	1%
Kun lidt interesseret	43%	4%	2%	31%
Noget interesseret	46%	59%	40%	61%
Meget interesseret	8%	37%	58%	7%
Intern efficacy				
Helt uvidende	34%	0%	0%	0%
Nærmest uvidende	66%	0%	0%	0%
Hverken eller	0%	0%	5%	72%
Nærmest vidende	0%	50%	49%	28%
Helt vidende	0%	50%	45%	0%
Ekstern efficacy				
Helt ligegyldigt	20%	40%	0%	10%
Nærmest ligegyldigt	45%	49%	0%	41%
Hverken eller	22%	11%	0%	38%
Lille forskel	9%	0%	51%	10%
Stor forskel	4%	0%	49%	1%
Stemmesikkerhed				
Jeg besluttede mig i de sidste dage af valgkampen	58%	42%	20%	53%
Jeg besluttede mig i løbet af valgkampen	15%	17%	24%	9%
Jeg besluttede mig inden valgkampen	27%	41%	56%	38%
Andel af hver klasse	0.36	0.32	0.09	0.23

Kilde: Stubager et al. (2012; 2016; 2020)

Det kan indledningsvist udledes af den ovenstående Tabel 5, at kun et fåtal af vælgerne 'slet ikke' er interesseret i politik, og der synes generelt at være et relativt højt niveau af politisk interesse. Bemærkelsesværdigt er særligt klasse 2 og 3, hvor nærmest samtlige vælgere opfatter sig selv som enten 'noget' eller 'meget interesseret' i politik. En smule interesseret er vælgerne i klasse 1 og 4.

Der forekommer, når vi betragter efficacyfaktorerne, at være betydelige forskelle mellem vælgerne i de forskellige klasser. Ligeledes for intern efficacy er klasserne 2 og 3 værd at fremhæve, eftersom vælgerne i disse klasser udtrykker, at de opfatter politik som værende ukompliceret. Det er med andre ord vælgere med

politisk selvtillid, som det formuleres af Goul Andersen (2004). Anderledes er det for klasse 1, hvor samtlige vælgere finder politik som værende en kompliceret størrelse. Vælgerne i den sidste klasse (4) synes ikke at kunne vurdere, hvorvidt politik skal anses som værende kompliceret eller ej. Det gør sig gældende for langt størstedelen af vælgerne i denne klasse (72 %), der således benytter den nonresponsive kategori. Betydeligt andre tendenser toner frem, når vi betragter den eksterne efficacy. Klasse 3 er igen iøjnefaldende, da vælgerne i denne klasse som de eneste udtrykker, at de føler, at deres stemme gør en forskel. Modsætningen til klasse 3 er klasse 2. 89 % af vælgerne i klasse 2 føler enten, at deres holdninger er 'helt' og 'nærmest ligegyldige' for det politiske system. Klasse 1 er overvejende negativt stemte over deres stemmes betydning, men en smule mindre negative end vælgerne i klasse 2.

Når det er klassernes stemmesikkerhed, der betragtes, forekommer der at være mere blandede resultater. Det vurderes på baggrund af stemmesikkerhedsfaktoren i forbindelse med folketingsvalget i 2015, at langt størstedelen af vælgerne enten har besluttet sig inden valgkampen, hvem de ville stemme på *eller* gjorde det i de sidste dage af valgkampen. Kun et mindretal anfører, at de besluttede sig i løbet af de første uger. Lidt over halvdelen af vælgerne i klasse 1 og klasse 4 besluttede sig i de sidste dage af valgkampen, fordi de til stadighed overvejede at stemme på flere partier. En smule mere sikre vurderes vælgerne i klasse 2 og klasse 3 at være, i og med at henholdsvis 41 % og 56 % allerede havde besluttet sig inden valgkampens start.

Samlet set kan det på baggrund af ovenstående analyse udledes, at vælgerne i *klasse 3* er overvejende politisk engagerede vælgere. De kan kategoriseres som dette, da de både er betydeligt interesseret i politik; føler, at de forstår det politiske landskab, kombineret med en følelse af at deres stemme har en indflydelse på det politiske landskab. De er samtidig beslutsomme, da over halvdelen allerede havde besluttet sig for, hvilket parti de ville stemme på, inden valgkampens start. Det er således alle faktorer, der peger imod en gruppe af engagerede, politisk vidende vælgere, som kender deres politiske ståsted - og som samtidig indikerer vælgere, for hvem outputtet af en kandidattest potentielt kunne betyde mindre. Denne klasse af vælgere

vil sandsynligvis ikke besidde et behov for yderligere information om issues eller kandidater, grundet deres stærke prædispositioner i form af deres politiske engagement. Samlet set udgør denne klasse (3) ca. 9 % af VAA users i forbindelse med folketingsvalget i 2015.

På både faktorer såsom politisk interesse og interne efficacy er *klasse 2* i overvejende grad identiske med klasse 3. Vælgerne i disse to klasser adskiller sig dog fra hinanden på særligt den eksterne efficacy. Vælgerne i klasse 2 føler ingen lunde, at deres stemme har en betydning for det politiske system, men de føler ikke, at politik er en kompliceret størrelse. Med andre ord forstår de systemet, men føler ikke at systemet formår at indkapsle, indfange og høre deres holdninger. Det er således en modsætningsfyldt klasse, der her er karakteriseret. Over 31 % af kandidat-testbrugerne indkapsles af denne klasse.

Klasse 1 er den største gruppe af VAA users i forbindelse med folketingsvalget i 2015. Det er samlet set en gruppe af de mindst politisk engagerede vælgere: de er ikke politisk interesserede, føler ikke at de forstår politik, samtidig med at deres stemme ikke gør nogen forskel. Endvidere er de den gruppe af vælgere, hvor flest beslutter sig i de sidste dage af valgkampen. Det fremstår derfor som en relativ homogen gruppe af politisk uengagerede vælgere.

Til sidst kan *klasse 4* karakteriseres som en relativt indifferent gruppe af vælgere. På de to efficacyfaktorer vælger størstedelen de nonresponsive svarkategorier. Samtidig er det den gruppe af vælgere, hvor færrest beslutter sig i den lange indledende fase af valgkampen. De har samtidigt nogen grad af politisk interesse. Den følgende Tabel 6 præsenterer den latente klasseanalyse for VAA users i forbindelse med folketingsvalget i 2019. Som det tidligere er blevet præsenteret, fitter modellen med tre klasser bedst.

Tabel 6.

Klasserne frembragt af den latente klasseanalyse for folketingsvalget i 2015

	Klasse 1	Klasse 2	Klasse 3
	%/M	%/M	%/M
Politisk interesse			
Slet ikke interesseret	5%	0%	0%
Kun lidt interesseret	95%	0%	0%
Noget interesseret	0%	0%	100%
Meget interesseret	0%	100%	0%
Intern efficacy			
Helt uvidende	19%	4%	9%
Nærmest uvidende	38%	13%	25%
Hverken eller	25%	16%	25%
Nærmest vidende	14%	26%	27%
Helt vidende	4%	41%	14%
Ekstern efficacy			
Helt ligegyldigt	9%	6%	5%
Nærmest ligegyldigt	34%	13%	24%
Hverken eller	22%	10%	16%
Lille forskel	15%	28%	29%
Stor forskel	20%	43%	26%
Stemmesikkerhed			
Jeg besluttede mig i de sidste dage af valgkampen	67%	40%	54%
Jeg besluttede mig i løbet af valgkampen	14%	19%	21%
Jeg besluttede mig inden valgkampen	19%	41%	25%
Andel af hver klasse	0.23	0.25	0.52

Kilde: Stubager et al. (2012; 2016; 2020)

Politisk interesse synes indledningsvist at være den afgørende faktor for, i hvilken klasse de respektive vælgere er blevet kategoriseret i. Vælgerne i klasse 1 har den laveste grad af politisk interesse, vælgerne i klasse 3 er alle 'noget interesseret' i det politiske landskab, mens vælgerne i klasse 2 alle er 'meget interesseret' i politik. Hvor der for de øvrige faktorer er mere brogede resultater, forekommer der at være skarpe skillelinjer mellem klassernes perspektiver i forhold til den politiske interesse.

Lige netop det brogede billede ses for variablen intern efficacy. Her findes der brede besvarelsesmønstre for hver af klasserne. Særligt for klasse 3 kan det være svært at tegne et fuldendt billede af vælgernes perspektiver på den interne

efficacy - og dermed om de føler, at politik er en kompliceret størrelse eller ej. 25 % af vælgerne i denne klasse oplever politik som nærmest kompliceret, mens 27 % oplever det som nærmest ukompliceret - og dermed synes der at være en tilnærmelsesvis lige fordeling på tværs af klassens svar til graden af intern efficacy. Der er flest vælgere i klasse 2, som oplever politik som 'nærmest' (26 %) eller 'helt ukompliceret' (41 %) og er dermed gruppen med flest vælgere, der bærer politisk selvtillid. Klasse 1 fremstår dermed som en modsætning til klasse 2, i og med at henholdsvis 19 % af denne klasse synes, at politisk er kompliceret, og 38 % synes, at politisk i nogen grad er kompliceret. Stort set ingen vælgere oplever i forbindelse med folketingsvalget i 2019, at deres stemme er 'helt ligegyldig' for det politiske system (ekstern efficacy). Fordelingen af disse svar er samtidigt nogenlunde ligeligt fordelt mellem de tre klasser (hhv. 9 %, 6 % og 5 %). Om end at billedet er broget, kan det udledes af Tabel 6, at klasse 2 er den gruppe af vælgere, som oplever, at deres stemme er mest udslagsgivende for det politiske system.

Når vi betragter vælgernes stemmesikkerhed, kan det udledes, at færrest vælgere på tværs af de tre klasser svarer, at de har besluttet sig i den indledende fase af valgkampen. Vi ser samtidig, at de fleste vælgere beslutter sig i de sidste dage af valgkampen, og det er således kun for vælgerne i klasse 2, at fordelingen mellem 'de sidste dage' og 'inden valgkampen' er nogenlunde ligeligt fordelt.

Vi identificerer på baggrund af ovenstående, at *klasse 2* er den mest politisk engagerede gruppe af vælgere. Det sker, da disse vælgere er mest interesserede i politik, har den højeste grad af intern og ekstern efficacy, samtidigt med at de er den gruppe, hvor flest allerede havde besluttet sig for, hvem de ville stemme på, inden valgkampens start.

Vi kan identificere *klasse 1* som en gruppe af relativt uengagerede vælgere. De fleste vælgere i denne klasse oplever politik som en kompliceret størrelse, og mange vælgere beslutter sig først sent i valgkampen for, hvem de ville stemme på, fordi de stadig overvejede, hvilket parti der skulle have deres stemme. Det tegner et samlet billede af en gruppe af vælgere, som er tvivlende og ubeslutsomme, og hverken føler, at de forstår det politiske system, eller at det politiske system forstår dem.

Hvor klasserne 1 og 2 fremstår som hinandens modsætninger, kan *klasse 3* på flere måder opfattes som værende en mere tvetydig gruppe af vælgere. På begge efficacyvariablene findes der vælgere, som befinder sig på hele besvarelsesspektrummet. Det skal dog i den forbindelse bemærkes, at vælgerne i denne klasse er en smule mere tilbøjelig til at mene, at deres stemme gør en forskel for det politiske system set i forhold til den interne efficacyvariabel. Ydermere er det værd at bemærke, at over halvdelen af vælgerne, som benyttede sig af en kandidattest i forbindelse med folketingsvalget i 2019, befinder sig i denne gruppe.

6.3.2 Brugertypologier og udviklingen over tid

I det ovenstående er det blevet beskrevet, hvorledes de respektive klasser kan karakteriseres på baggrund af de psykologiske faktorer, nærværende speciale arbejder med. Udgangspunkt for de følgende teoretiske perspektiver på det analytiske materiale er blandt andet van de Pol et al. (2014). Såfremt man har deres betragtninger om brugertyperne for kandidattestbrugere in mente, kan man se flere interessante tendenser blandt specialets fund.

For at koble specialets fund med brugertyperne anses det som en nødvendighed først at knytte nogle bemærkninger til brugertyperne *checkers*, *seekers* og *doubters*. Uddybende redegørelser for den tredelte brugertypologi kan forefindes i litteraturreviewet (van de Pol et al., 2014: 403-404). I Tabel 7, der følger nedenfor, følger de for studiet mest væsentlige elementer for hver af brugertyperne.

Tabel 7.

van de Pols et al. (2014) beskrivelse af de klassiske VAA-brugertyper

Seekers	Er også ubeslutsomme og har den mindste grad af politisk interesse. De er mindre pessimistiske om deres indflydelse på politik end doubters (ekstern efficacy).
Doubters	Er almindeligvis ubeslutsomme vælgere, der har en lav grad af både politisk interesse og ekstern efficacy.
Checkers	Er mest interesserede i politik, og en betydelig andel har allerede besluttet om stemmens placering inden valgkampens start. Vælgerne besidder både den højeste grad af intern såvel som ekstern efficacy.

Kilde: van de Pol et al. (2014: 403-404)

6.3.2.1 2011

I forbindelse med folketingsvalget i 2011 finder vi som nævnt fem klasser med hver deres profilbeskrivelse.

Klasse 3 besidder både en høj grad af intern og ekstern efficacy, en høj grad af politisk interesse og er beslutsomme, hvilket indikerer, at vælgerne i klassen er *checkers*. De udgør 37 % af kandidattestbrugerne. Klasse 5 ligner ligeledes *checkers*. Den eneste store forskel på klasse 3 og klasse 5 er, at vælgerne i klasse 5 alle er ubeslutsomme og først foretager valg om deres stemme i løbet af de sidste dage af valgkampen. Sådanne resultater fremstår som en kontrast til den idealtypiske tilgang, hvor halvdelen allerede inden valgkampen ved, hvem de vil stemme på, og den anden halvdel har klare præferencer herom (van de Pol et al., 2014: 404). Lægges disse to klasser sammen, der i overvejende grad bærer *checkers*-tendenser, indfanges samlet set 50 % af kandidattestbrugerne i 2011, hvilket synes at stemme godt overens med den andel, van de Pol et al. (2014: 404) finder på baggrund af data fra 2012 (van de Pol et al., 2014: 406). Det vurderes at være meningsfuldt at lægge de to klasser sammen, fordi vælgerne på tre ud af fire faktorer i de to klasser ligner hinanden. Disse klasser anføres derfor i det fortløbende som *checkers*.

Som tidligere nævnt finder vi, at få til ingen vælgere ikke besidder politisk interesse, hvilket fordrer, at brugertypologien af van de Pol et al. (2014) har behov for at blive kontekstualiseret. Det medfører således, at vælgerne, der placeres inden for idealtyperne *seekers* og *doubters*, ikke behøver at have ingen politisk interesse, men blot en lav(ere) grad af politisk interesse. Anlægges dette perspektiv, kan man argumentere for, at både klasse 1 og klasse 2 besidder træk af at være grupper af *seekers*-vælgere. Det vurderes endvidere at gøre sig gældende, fordi de er meget ubeslutsomme, og betydelige andele af vælgerne i disse klasser vurderer, at deres stemme gør en forskel (ekstern efficacy). Videre interessant er det at fremhæve, at klasserne adskiller sig på den interne efficacy: klasse 1 oplever politik som værende meget kompliceret, mens klasse 2 føler, at de forstår det politiske landskab, om end at over halvdelen af vælgerne i denne klasse vælger den nonresponsive svarkategori. Samlet set minder disse klasser derfor i overvejende grad om at være *seekers*, men idealtypisk passer klasse 1 og klasse 2 knapt så meget på *seekers*-typen som

klasse 3 og klasse 5 på *checkers*-typen. Til trods for dette kategoriseres klasse 1 og klasse 2 i forbindelse med folketingsvalget i 2011 nu som *seekers*. Lægges andelen af vælgere i klasse 1 og klasse 2 sammen, udgør de 36 % af kandidattestbrugerne, hvilket i overvejende grad stemmer overens med de 31,8 %, som van de Pol et al. (2014: 401) finder.

I et teoretisk lys er klasse 1 en særlig interessant gruppe at fremhæve, fordi vælgerne på den ene side ingeniunde føler, at de forstår politik, men samtidig føler, at deres stemme gør en forskel. En sådan sammenhæng er mindre beskrevet i den teoretiske efficacylitteratur, ligesom den ej heller er belyst i van de Pol et al. (2014). de Zúñiga et al. (2017) beskriver eksempelvis den modsatte situation (høj intern efficacy og lav ekstern efficacy) og benævner sådanne vælgere som politisk apatiske.

En lignende situation, som er blevet påpeget i forbindelse med det ovenstående via anvendelsen af de Zúñiga et al. (2017), vurderes endvidere at gøre sig gældende for den 4. klasse i forbindelse med folketingsvalget i 2011. De besidder med andre ord lav grad af intern efficacy og en høj grad af ekstern efficacy. Den klare forskel til klasse 1 er, at vælgerne i klasse 4 besidder en højere grad af politisk interesse og er mere beslutsomme end samtlige andre vælgergrupper. Dette betyder, at ingen af de beskrevne brugertyper med overbevisning kan siges at forklare klassens karakteristika. Vælgerne i klasse 4 minder på den ene side om *checkers*, eftersom de besidder en høj grad af ekstern efficacy og er beslutsomme, men på den anden side vurderes deres politiske interesse og interne efficacy for at være for lav til, at de på meningsfuld vis kan kategoriseres som *checkers*. For nuværende anser specialet klassen som værende *others*, hvilket fordrer yderligere undersøgelse af klassen. Det sker senere i specialet.

6.3.2.2 2015

Vælgerne i klasse 3 vurderes at matche den idealtypiske *checkers*-vælger. Vælgerne besidder en høj grad af politisk engagement i form af både politisk interesse, politisk selvtillid og følelsen af demokratisk indflydelse. Sådanne parametre udgør med tanke på van de Pol et al. (2014) den klassiske *checker*. Klassen udgør blot 9 % af kandidattestbrugerne, hvilket forekommer at være yderst interessant med tanke på, at der blev identificeret 50 % *checkers* i 2011.

Ligesom at to klasser med lignende træk på tre ud af fire faktorer blev lagt sammen i 2011 og kategoriseret i overvejende grad som *checkers*, vurderes vælgerne i klasse 2 på alle faktorer - undtagen den eksterne efficacy - at bære træk af at være *checkers*. Det er derfor nødvendigt at reflektere over, hvorvidt klasse 2 og 3 begge bør kategoriseres som værende *checkers*. Såfremt man gjorde dette i forbindelse med folketingsvalget i 2015, ville de tilsammen udgøre 40 % af kandidattestbrugerne, hvilket tilnærmelsesvis passer med fundene præsenteret i van de Pol et al. (2014). I den forbindelse er det værd at sondre over, om de idealtypiske brugertyper tolkes for dikotomt, altså om man kan argumentere for, at vælgerne i en klasse kan siges at være en af brugertyperne, hvis klassen divergerer på én eller flere af de fire variable. I dette tilfælde afviger klasse 2 fra den klassiske *checker*, som det tidligere er nævnt, ved at have en ekstrem lav grad af ekstern efficacy. van de Pol et al. (2014: 404) betegner *checkers* som havende den højeste grad af ekstern efficacy af alle typer af brugere. Dette anser specialegruppen som udslagsgivende for, at klassen af vælgere *ikke* kan betegnes som værende *checkers*. Specialet definerer således klasse 3 som værende *checkers* og klasse 2 som værende *apathetics* (politisk apatiske).

Klasse 2 er således en interessant gruppe af politisk apatiske vælgere, der er særdeles politisk interesseret, besidder en høj grad af politisk selvtillid, men føler ikke at deres stemme gør en forskel. Når vælgeren besidder høj politisk selvtillid, men ikke føler sig hørt af politikerne, kan vælgerne udtrykke sig gennem andre politiske kanaler (de Zúñiga et al., 2017: 578-579). Ifølge de Zúñiga et al. (2017) kan sådanne vælgere i stedet ty til politiske kampagner og aktivisme som måden at udtrykke deres demokratiske deltagelse på. Det er i den forbindelse vigtigt at have for

øje, at disse vælgere - om end at de kan siges at være politisk apatiske med udgangspunkt i de Zúñiga et al. (2017) - faktisk har valgt at stemme ved det givne folketingsvalg. Derigennem udtrykker de deres holdninger igennem det demokratiske system, men det er dog ikke enslydende med, at deres holdninger ikke kan gives til kende gennem andre politiske kanaler. Det fordrer dog spørgsmålet om, hvorfor en apatisk vælger, som ikke føler, at deres holdninger bliver repræsenteret i det demokratiske system, alligevel vælger at anvende en kandidattest? Dertil udgør gruppen 31 % af kandidattestbrugerne for målingen, hvilket blot fordrer yderligere undren om klassens karakteristika.

Mens vi som tidligere nævnt ikke kunne finde *doubters* i forbindelse med folketingsvalget i 2011, står det anderledes til i 2015. Her vurderes det, at klasse 1 besidder den laveste grad af politisk interesse og intern efficacy. Dertil har klassen en lav grad af ekstern efficacy, og vælgerne i denne klasse er de mest ubesluttsomme. Det vurderes derfor, at klassen bør kategoriseres som *doubters*. Med tanke på Converses studier kan der argumenteres for, at sådanne vælgere ikke besidder nogen former for politiske holdninger som følge af deres lave grad af politiske interesse og viden (intern efficacy). Det gør endvidere, at de ej heller er holdningskonsistente eller har stabile holdninger over tid (Converse, 1957 i Togeby, 2004: 20-21). Det er i den forbindelse interessant at overveje, hvorfor *doubters* vælger at benytte VAAs, hvis de hverken har politisk interesse, viden eller føler, at deres stemme har indflydelse på det demokratiske system? En plausibel årsagsforklaring kunne være, at *doubters* bruger VAAs til direkte at determinere deres stemmes placering (van de Pol et al., 2014: 403). Essentielt i denne sammenhæng er det at huske, at Converses argumentation for den manglende holdningsstabilitet alene udtrykker, at vælgerne ikke besidder konsistente holdninger på en bred palette af issues. Vælgerne kan derfor godt besidde konsistente holdninger på få issues. Dermed kan denne gruppe af vælgere godt foretage beslutningen om deres stemmeafgivelse på baggrund af ét enkelt eller få issues - dvs. issue vote - og samtidig være kategoriseret som *doubters*. Campbell et al. (1960) anfører endvidere, at det forekommer at være en borgerpligt for nogle borgere at stemme, fordi det er indlejret i deres kognitive skemaer, på trods af at de har en lav grad af politisk interesse (Campbell et al., 1960: 105).

De resterende 24 % (klasse 4) af kandidattestbrugerne i 2015 udgør en type af vælgere, vi hverken tidligere har set i nærværende analyse eller kan identificere på baggrund af den tredelte brugertypologi af van de Pol et al. (2014). Klassen besidder uklare holdninger på de interne og eksterne efficacyvariable. Dette betyder, at vælgerne i denne gruppe ikke synes at forholde sig til, hvorvidt politik er kompliceret eller ej (intern efficacy), eftersom hele 72 % svarer 'hverken eller'. Ydermere er der stor variation internt i klassen om, hvor stor en indflydelse deres stemme har på det politiske system. Vælgerne har nogen grad af politisk interesse, som ligner flere af de andre klasser. Selvom der er uklare tendenser internt i klassen, som leder tanken hen på, at klassen blot er en kombination af flere distinkte klasser med hver deres klare profilbeskrivelse, er det nødvendigt at holde sig for øje, at den latente klasseanalyse postulerer, at de fire klasser repræsenterer stikprøven bedst - og klasse 4 er en delmængde heraf. Denne klasse 4 kategoriseres derfor som *others*, til trods for at den ingenlunde synes at ligne den anden klasse, som vi i forbindelse med folketingsvalget i 2011 ligeledes kategoriserede som *others*. Dette in mente og de generelt uklare tendenser, som klassen udtrykker, giver nærværende speciale anledning til yderligere undersøgelser af klassens profil.

6.3.2.3 2019

I forbindelse med folketingsvalget i 2019 er der som tidligere nævnt færre klasser. Tydeligt fremgår af det af de respektive klassers profilbeskrivelser, at klasse 2 er *checkers*. Vælgerne i denne klasse er både meget politisk interesserede, forstår det politiske system og føler, at deres stemme gør en forskel. Samtidigt er de gruppen af vælgere, som beslutter sig tidligst. På tværs af parametrene indfanges klassens vælgere derfor af *checkers*-brugertypen. Relevant er det at fremhæve, at hvor andelen af *checkers* for 2011 var op mod 50 %, udgør andelen af *checkers* små 25 % af VAA users i 2019.

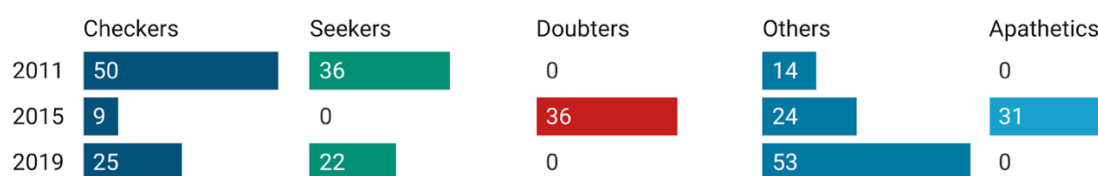
Klasse 1, der udgør omtrent 23 % af kandidattestbrugerne i forbindelse med folketingsvalget i 2019, kan kategoriseres som værende *seekers*. Gruppen har en lav grad af politisk interesse, oplever politik som værende komplekst og beslutter sig sent i valgkampen, da de overvejer at stemme på flere forskellige partier. På flere parametre kunne vælgere med sådanne perspektiver også kategoriseres som

doubters. Det skelsættende er dog, at gruppen besidder en for høj grad af ekstern efficacy, til hvad der er foreneligt med at være *doubter*. van de Pol et al. (2014) finder på den eksterne efficacyvariabel, der er skaleret fra 1 til 5, at *doubters'* eksterne efficacy er på 1,2, mens den for *seekers* antager en middelværdi på 3,2 (van de Pol et al., 2014: 404). Da vi finder, at værdien på den eksterne efficacyvariabel for klasse 1 er 3,4, vurderes det derfor med tanke på van de Pol et al. (2014) at være mest hensigtsmæssigt at placere gruppen i denne typologiske position.

Den største gruppe af vælgere, som udgør små 53 %, forekommer at være en interessant gruppe. Gruppen er betydeligt større, end klasse 4 var i forbindelse med folketingsvalget i 2015. På baggrund af de teoretiske overvejelser af van de Pol et al. (2014) forekommer gruppen ligeledes ikke ensidigt at være forenelig med én af de beskrevne brugertyperne. Ligesom det blev reflekteret over i forbindelse med klasse 4 for 2015, er der ingen metodisk usikkerhed om, at tre klasser er det rette antal klasser. Som understøttende herfor er det, at besvarelsesmønstrene på de fire psykologiske faktorer ikke kan danne grobund for eksempelvis fire klasser af VAA users. Med andre ord konvergerer en sådan model ikke. På den baggrund kategoriseres klassen som *others*.

Tabel 8.

Procentuel fordeling af brugertyperne i forbindelse med folketingsvalgene i 2011, 2015 og 2019

Kilde: Stubager et al. (2012; 2016; 2020)

Opsummerende for koblingen til brugertyperne kan det udledes, at der ikke kan findes grupper af *seekers*- og *doubters*-vælgere i forbindelse med alle tre valg handlinger. Vi finder ingen *doubters*-vælgere i 2011 og 2019, mens der er en betragtelig mængde af *doubters*-vælgere i 2015. For *seekers* er der omvendt ingen vælgere at finde i 2015. Den eneste af brugertyperne, som synes at være til stede ved alle valg handlinger, er *checkers*. I den forbindelse er det interessant at hæfte sig ved, at

gruppen ikke besidder en konsistent størrelse, men varierer markant årene imellem. Som tidligere beskrevet har gruppen af apatiske vælgere flere centrale ligheder med den definerede gruppe af *checkers*. Såfremt disse grupper lægges sammen, ses i højere grad en konsistent størrelse af vælgere, som minder om brugertypen *checkers* - dette værende 50% i 2011, 40 % i 2015 og 25% i 2019.

Det blev anført i H_7 , der byggede på diffusionshypotesen, at andelen af *checkers* falder, mens andelen af *seekers* og *doubters* stiger, i takt med at VAAs bliver et mere udbredt politisk værktøj i løbet af 2010'erne. Uanset om vi inkluderer de apatiske vælgere i gruppen af *checkers* eller ej, er andelen af *checkers*-vælgere faldende i løbet af 2010'erne. Det understøtter, at H_7 kan korroboreres. Omvendt finder vi ikke *doubters* i 2011 og 2019, samtidig med at vi ser et fald i andelen af *seekers* fra 2011 til 2019. Iøjnefaldende er den støt stigende gruppe af *others-vælgere*, som endnu er udefineret. På den ene side kan dette tale for en korroborering af diffusionshypotesen, da gruppen muligvis kan indikere, at der er kommet flere typer til, som begynder at anvende VAAs som et politisk informationsredskab. På den anden side er gruppen ikke beskrevet tilstrækkeligt til, at vi endnu kan påvise med sikkerhed, om hypotesen kan falsificeres eller korroboreres.

6.3.3 Videregående undersøgelser af kandidattestbrugerne

Vi har i det ovenstående underafsnit søgt at finde svar på, hvordan klasserne, som den latente klasseanalyse har frembragt, kan beskrives, og efterfølgende hvorledes sådanne særskilte profilbeskrivelser spiller sammen med den tredelte brugertypologi. Eftersom den ovenstående analyse har fundet flere grupper af vælgere, end der eksempelvis tidligere er blevet adresseret i den tredelte brugertypologi, og at det ikke umiddelbart har været muligt at finde særskilte grupper af *doubters* og *seekers* i forbindelse med alle tre valghandlinger, følger der for specialet en række refleksioner.

Det er i den forbindelse oplagt at blive klogere på *checkers*, *seekers* og *doubters* og deres distinkte handlemønstre, men lige så vigtigt er det også at blive klogere på de nu definerede grupper af vælgere, som van de Pol et al. (2014) ikke identificerer, herunder *others* og *apathetics*. Hvorledes handler sådanne vælgere? I kraft af van de Pol et al. (2014) har vi indikationer på, hvorledes vælgerne i de tre brugertyper handler, men mere uklare perspektiver er for vælgere, som falder udenfor den tredelte brugertypologi. Afsnittet skal bygge op til, at vi kan besvare, hvorfor danske vælgere beslutter sig for at konsultere VAAs som en informationskilde forud for et folketingsvalg.

I de foregående undersøgelser, der blev udarbejdet med anvendelse af den latente klasseanalyse, har vi grupperet vælgerne med udgangspunkt i de psykologiske variable. Det er faktorer, der belyser vælgernes følelsesmæssige forhold til det politiske system. Ikke desto mindre blev specialet indledt med en analyse af, hvorledes de danske VAA users på de socioøkonomiske karakteristika adskiller sig fra de borgere, som ikke tilkendegiver at have anvendt VAAs. Nu hvor grupperne af vælgere er dannet, forekommer det at være naturligt atter at henholde de definerede grupper til de socioøkonomiske karakteristika. Specialets teori reflekterer over, at vælgernes forhold til det politiske system udvikler sig gennem livet. Eksempelvis er det eksplicit italesat i Michigan-modellen, at vælgerne har et følelsesmæssigt forhold til bestemte partier; en partiidentifikation, som fremdrages gennem en livslang proces og socialisering. Med udgangspunkt i at vælgerne i de forskellige grupper har forskellige handlemønstre, som det er blevet belyst i den latente klasseanalyse, er

det endvidere vores forventning, at grupperne ikke bærer enslydende socioøkonomiske karakteristika.

Forinden de socioøkonomiske karakteristika undersøges i relation til de frembragte klasser, er det værd at fremsætte flere spørgsmål i forlængelse af de præsenterede resultater, som er nødvendige at berøre og undersøge nærmere, før H₇ endegyldigt kan besvares.

6.3.3.1 Følger kandidattestbrugerne testens anbefalinger?

Et naturligt, opfølgende spørgsmål til de tidligere præsenterede resultater er, hvordan VAA users bruger kandidattestenes anbefalinger. van de Pol et al. (2014) forklarer for eksempel om *doubters'* brug af VAAs: "Users of this type access the VAA [...] primarily to determine which party to vote for" (van de Pol et al., 2014: 403). Lignende refleksioner gøres der om *seekers*, for hvem VAAs idealtypisk benyttes som et redskab til at bestemme, hvilket af få partier man vil stemme på (van de Pol et al., 2014: 403-404). Som det tidligere er blevet beskrevet i nærværende opgave, er der for specialet ikke adgang til variabler, der direkte spørger ind til, *hvorfor* vælgeren benytter VAAs (e.g. underholdning, til at determinere sin stemmes placering mv.). Sådanne overvejelser går endvidere forud for, at vælgeren faktisk stemmer og kan bruges til at beskrive vælgerens oprindelige motiver. Det er med andre ord en del af *inputfasen*.

Derimod har nærværende speciale adgang til surveymateriale, som er lavet i forbindelse med folketingsvalgene i både 2015 og 2019, hvor der spørges ind til, om den enkelte vælger har fulgt den anbefaling, som kandidattestens algoritmer er kommet med. Det er med andre ord kandidattestens *outputeffekter*, der hermed kan måles. Med udgangspunkt i den beskrevne teori er det forventeligt, at vælgere, der kategoriseres som enten *seekers* eller *doubters*, er mere tilbøjelige end øvrige VAA users til at følge anbefalingen. Om én anbefaling af en kandidat eller et parti påvirker vælgernes faktiske stemmeadfærd, er da også blevet undersøgt i andre akademiske studier (e.g. Wall et al., 2014; Enyedi, 2016).

Tabel 9.

Kandidattestbrugernes tilbøjelighed til at følge kandidattestens anbefaling

	Checkers	Seekers	Doubters	Others	Apathetics
2015	27	-	34	28	29
2019	53	60	-	56	-

Kilde: Stubager et al. (2012; 2016; 2020)

Vi finder således, at *doubters* er en smule mere tilbøjelige end øvrige grupper af VAA users til at følge testens anbefaling i forbindelse med folketingsvalget i 2015, og at det samme gør sig gældende for *seekers*, da vælgerne skulle beslutte sig for, hvem de skulle stemme i forbindelse med folketingsvalget i 2019. Hvad der fremgår mere tydeligt, er, at alle vælgergrupper i forbindelse med folketingsvalget i 2019 er betydeligt mere tilbøjelige til at følge algoritmens anbefaling, end hvad der gjorde sig gældende i 2015.

Som nævnt er *doubters* mere tilbøjelige end øvrige vælgergrupper til at følge anbefalingen i forbindelse med folketingsvalget i 2015, men alligevel finder vi, at kun omtrent 34 % af disse vælgere faktisk følger anbefalingen. Nu hvor van de Pol et al. (2014) anfører, at sådanne vælgere i langt overvejende grad bruger testen til at determinere deres stemmes placering (van de Pol et al., 2014: 404), forekommer resultatet at være særligt interessant. Over 65 % af *doubters*-vælgerne i 2015 stemte på et andet parti, end hvad testen anbefalede. Hvis vi analyserer sådanne resultater med udgangspunkt i Converse (1964), besidder vælgerne således holdninger på de saliente issues, som er blevet adresseret i testen. Ligesom Converse (1964) anfører om de amerikanske vælgere (Togeby, 2004: 20-21), er *doubters* ingenlunde politisk interesserede, som van de Pol et al. (2014: 404) argumenterer for. Alligevel viser nærværende resultater, at vælgerne besidder tilstrækkeligt konsistente holdninger til, at de afviger fra de anbefalinger, som de er blevet præsenteret for - og stemmer på et andet parti. Det peger derfor på, at selvom de er mindre interesserede i det politiske system end øvrige vælgergrupper (e.g. Tabel 9), bærer størstedelen til

stadighed holdninger på de saliente issues. Det er holdninger på saliente issues, som dermed kan trumfe testens output.

Selvom *doubters* på baggrund af ovenstående synes at have holdninger på de saliente issues, der bliver adresseret i kandidattesten, kan det af Tabel 5 samtidig udledes, at klassen ikke føler, at deres holdninger har den store betydning for det politiske system, da deres eksterne efficacy er lav. Det fordrer med andre ord overvejelser omkring, hvorfor disse vælgere beslutter sig for at interagere med det politiske system i form af at stemme. Sådanne overvejelser understøttes af den lave grad af intern efficacy, klassen har (Tabel 5). Gruppen af vælgere synes således ikke, at de forstår det politiske system, samtidig med at de ikke føler, at det politiske system forstår og hører dem. Der synes således ikke at være noget direkte *trade-off* for vælgernes omkostninger ved at stemme. Til trods for det kan man argumentere for, at VAAs kan være med til at sænke vælgernes informationsomkostninger (Downs, 1957: 262), da vælgerne får nemmere adgang til information om partiernes officielle ståsteder på de berørte issues (Walgrave et al., 2008: 51-52), som ellers ville være ressourcekrævende. Med andre ord betyder det, at VAA users skal bruge færre ressourcer på at determinere, hvilket parti der skal have deres stemme. Der synes altså at være en anden forklaring på, hvorfor denne gruppe af vælgere tager sig den ulejlighed det er at finde ud af hvem de skal stemme på og så går ned og stemmer. Med tanke på Campbell et al. (1960: 105) kan dette forklares ved idéen om *civic duty to vote*. Der kan argumenteres for, at det er en indlejret borgerpligt hos borgerne, som i sidste ende får dem til at påtage sig de ressourceomkostninger, der er i forbindelse med at stemme til eksempelvis et folketingsvalg.

Vi finder endvidere, at selvom *doubters* (2015) og *seekers* (2019) er en smule mere tilbøjelige til at følge anbefalingen end øvrige vælgergrupper, er der ikke tale om en særlig stor forskel. Nu hvor van de Pol et al. (2014) anfører, at både *doubters* og *seekers* bruger kandidattesten til at determinere deres stemme mellem henholdsvis alle og få partier, forekommer det at være interessant, at der ikke er en store forskel til andelen af eksempelvis *checkers*, som følger kandidattestens anbefalinger. Endvidere forekommer resultaterne at være interessant med tanke på Kleinnijenhuis et al. (2019). Kleinnijenhuis et al. (2019) finder, at andelen af VAA users, der fulgte testens anbefalinger, selvom de inden valgkampens start havde intention om

at stemme på et andet parti, var over 20 procentpoint større for både *seekers* og *doubters*, hvad der både gjorde sig gældende i 2010 og 2012 (Kleinnijenhuis et al., 2019: 297). De finder stort set ingen variationer for den enkelte brugertype året mellem. Det betyder, at *checkers*-vælgere, som fulgte testens anbefaling og stemte på et andet parti, end hvad vælgeren havde forestillet sig inden valgkampen var stort set den samme ved testens målinger (13 % og 11 %). Det samme gør sig gældende for *seekers* og *doubters* i deres studie (Kleinnijenhuis et al., 2019: 297). Vi derimod finder store variationer på tværs af årene i andelen af vælgere, som følger testens anbefalinger, som det tidligere er blevet anført.

På baggrund af nærværende delanalyser datagrundlag er det svært at påpege, hvilke motiver *checkers* har for at følge testens anbefalinger. Stort set ingen af sådanne vælgere bruger VAAs til at determinere deres stemmes placering ifølge van de Pol et al. (2014: 404). Vi har ikke adgang til den faktiske anbefaling, som vælgere er blevet præsenteret for, og da vi ikke kender, hvem de er blevet anbefalet at stemme på, er der ikke mulighed for at vide, om *checker*-vælgeren blot er blevet præsenteret for det specifikke parti, som vælgeren alligevel havde besluttet sig at stemme på. Med andre ord kan det både være muligt, at mange såvel som få *checkers* følger anbefalingen.

Others- og *apathetics*-vælgerne, vi identificerer i både 2015 og 2019, vurderes på baggrund af nærværende delanalyse ikke i videre grad at adskille sig fra hverken *checkers*, *seekers* og *doubters*, hvad angår andelen af disse vælgere, som følger testens anbefalinger. Andelen af vælgere, som følger testens anbefalinger i 2015, er eksempelvis stort set den samme som for *checkers*. Andelen af *others*-vælgere, der følger kandidattestens anbefalinger, ligger i 2019 midt imellem *checkers* og *seekers*.

Hvor van de Pol et al. (2014) antyder, at *doubters* og *seekers* i betydelig grad determinerer deres stemme på baggrund af kandidattestens anbefaling, argumenterer Enyedi (2016) omvendt for, at den modtagne anbefaling alene er med til at styrke eller underminere vælgernes præsisterende partipræference. Modtager vælgeren således en anbefaling om at stemme på det samme parti, som vælgeren i forvejen er knyttet til, styrkes den eksisterende partipræference (Enyedi, 2016: 1000). Således argumenterer Enyedi (2016) dermed for, at kandidattestens

anbefaling kun i et begrænset omfang alene kan rykke, hvor vælgerne vælger at placere deres stemme. Man kan argumentere for, at der således potentielt kan foreligge en underliggende partipræference hos alle typer af vælgere, som også har en indvirkning på, i hvor høj grad man er tilbøjelig til at følge testens anbefaling. Det er i den forbindelse værd at bemærke, at van de Pol et al. (2014) ikke tager højde for partiloyalitet i sin undersøgelse af VAA users. Enyedis (2016) analyser er herved i tråd med de refleksioner, Wall et al. (2014) har.

6.3.3.2 Relation til de socioøkonomiske karakteristika

Tidligere i nærværende speciale er det fundet, at flere af hypoteserne H_{1-5} kan korroboreres med udgangspunkt i den logistiske regressionsanalyse, hvor vi sammenlignede VAA users med non-users. Vi fandt, at yngre borgere er mere tilbøjelige til at benytte VAAs end øvrige borgere, ligesom det gør sig gældende for kvinder, borgere med højere uddannelse og højere indkomst. De danske VAA users minder derfor på flere parametre om VAA users fra andre lande i Europa, men der forekommer også at være forskelle. Eksempelvis finder Albertsen (2020: 9) ikke, at køn spiller en rolle for tilbøjeligheden til at anvende VAAs for de tyske vælgere i 2017, mens vi finder en signifikant effekt af at være kvinde i forbindelse med alle tre valghandlinger (Tabel 2).

I den foregående latente klasseanalyse har vi uden skelen til de socioøkonomiske perspektiver defineret flere grupper af vælgere, som vurderes at have hver deres motiver for at anvende VAAs som politisk værktøj. Når klasserne statistisk er defineret, er der mulighed for at undersøge, hvem vælgerne i de respektive grupper er, hvilket er med til at øge vores forståelse for de komplekse grupper af vælgere. Det fordrer endvidere en bedre besvarelse af specialets problemformulering. van de Pol et al. (2014) undersøger, hvorledes de respektive brugertyper demografisk kan karakteriseres, og disse perspektiver vil løbende blive sammenlignet med nærværende speciales fund.

Tabel 10.

De socioøkonomiske karakteristika for brugertyperne, som er baseret på klasserne som den latente klasseanalyse har frembragt

	Klasse 1 Seekers	Klasse 2 Seekers	Klasse 3 Checkers	Klasse 4 Others	Klasse 5 Checkers	Klasse 1 Doubtters	Klasse 2 Apathetics	Klasse 3 Checkers	Klasse 4 Others	Klasse 1 Seekers	Klasse 2 Checkers	Klasse 3 Others
	%/M	%/M	%/M	%/M	%/M	%M	%M	%M	%M	%M	%M	%M
Alder												
18-24	42%	25%	19%	17%	25%	28%	19%	9%	22%	18%	8%	14%
25-34	18%	30%	26%	32%	21%	26%	23%	22%	23%	24%	12%	16%
35-49	31%	27%	32%	38%	37%	25%	28%	25%	25%	31%	25%	29%
50-64	6%	17%	17%	12%	14%	16%	24%	31%	19%	19%	26%	27%
65+	2%	1%	6%	1%	2%	5%	6%	13%	11%	8%	29%	14%
Køn												
Kvinder	71%	58%	47%	59%	42%	65%	35%	50%	56%	68%	50%	57%
Mænd	29%	42%	53%	41%	58%	35%	65%	50%	44%	32%	50%	43%
Uddannelse												
Lav	26%	11%	11%	14%	5%	17%	8%	4%	11%	32%	17%	21%
Middel	43%	36%	27%	46%	19%	42%	23%	22%	44%	34%	25%	32%
Høj	31%	53%	62%	40%	76%	41%	69%	74%	45%	34%	58%	47%
Indkomst												
<i>Median</i>	150.000- 199.999	250.000- 299.999	300.000- 349.999	250.000- 299.999	300.000- 349.999	200.000- 249.999	300.000- 349.999	300.000- 349.999	249.999- 299.999	250.000- 299.999	350.000- 399.999	300.000- 349.999
Urbanisering												
En gård, et hus på landet eller lign.	10%	7%	7%	10%	7%	9%	7%	6%	10%	6%	6%	7%
En by mellem 200 og 9.999 indbyggere	23%	27%	17%	28%	21%	26%	21%	12%	25%	23%	22%	22%
En by mellem 10.000 og 49.999 indbyggere	26%	29%	22%	16%	23%	28%	30%	36%	25%	36%	27%	29%
En større by med mere end 50.000 indbyggere	23%	14%	19%	18%	19%	20%	13%	13%	15%	16%	13%	17%
Storkøbenhavn	18%	23%	35%	28%	30%	17%	29%	33%	25%	19%	32%	25%
Andel af hver klasse	0.21	0.15	0.37	0.14	0.13	0.36	0.31	0.09	0.24	0.23	0.24	0.53

Kilde: Stubager et al. (2012; 2016; 2020)

Vi finder, at *seekers*-vælgere generelt er yngre end øvrige brugere af VAAs, hvad der både gør sig gældende i 2011 og 2019. Endvidere gør det sig gældende for alle klasser af *seekers* i både 2011 og 2019, at der er flere kvinder end mænd. Af *seekers*-klasserne er særligt 1. klasse i forbindelse med folketingsvalget i 2011 værd at fremhæve, hvor næsten halvdelen er i alderen 18 til 24 år. På tværs af socioøkonomiske karakteristika er klassen bemærkelsesværdig, eftersom det ligeledes er klassen med den klareste kønsfordeling samt den laveste indkomst. Det tegner et tydeligt billede af vælgerne i nærværende klasse. Det er et billede, som også Alvarez et al. (2014) reflekterer over. Han forklarer, at yngre borgere endnu ikke har udviklet partimæssige tilknytninger, og at de derfor er mere modtagelige over for de inputs, som kandidattesten giver dem (Alvarez et al., 2014: 83). Denne forklaring kan med specialets teori ligeledes finde rygdækning, hvor Michigan-modellen udtrykker, at de unge borgere endnu ikke har fået den fornødne opdragelse til at have dannet en stærk partiidentifikation (Archen, 2002 i Thomsen, 2010: 139). Således kan man argumentere for, at disse *seekers*-vælgere fortsat søger at finde deres politiske ståsted, og kandidattesten giver dem nem adgang til politisk information på et bredt spektrum af issues. Til trods for at vi i det ovenstående argumenterer for, at *seekers* er yngre vælgere, vurderes der at være en udvikling over tid for *seekers*-vælgerne. Vi finder således i forbindelse med folketingsvalget i 2019, at 18 % af disse vælgere var i alderen 18 til 24 år, men at gruppen primært bestod af vælgere i alderen 35 til 49 år, der udgjorde 31 %.

Der identificeres ingen *seekers*-vælgere i forbindelse med folketingsvalget i 2015, men derimod finder vi som tidligere nævnt en gruppe af *doubters*. Denne gruppe minder i høj grad om de to *seekers*-grupper fra 2011 både på alders-, køns-, uddannelses- og indkomstsvariablene. Således er de både unge, kvinder og er lavere uddannet end de øvrige grupper af VAA users i 2015. At det særligt er de unge vælgere, som er *doubters*, giver i relation til de førnævnte teorier fin mening. Der kan argumenteres for, at det er disse vælgere, som ligesom for *seekers*, endnu ikke besidder tilstrækkelig grad af partiidentifikation, grundet deres unge alder, til, at det determinerer deres stemmevalg.

På tværs af valgene finder vi klare tendenser til, at *checkers* er højest uddannede. Det gør sig således gældende både i 2011, 2015 og 2019. Hvad der er

videre interessant, er, at både i 2015 og 2019 er *checkers*-gruppen overrepræsenterede af borgere i alderen 50+ år. En undtagelse hertil er de to *checkers*-grupper i 2011, hvor den ældre kategori ikke vurderes at være overrepræsenteret. De er samtidig gruppen med den højeste indkomst. Det tegner et samlet billede af en *checkers*-gruppe, som er ældre, højtuddannede borgere med høje indkomster. Betragter man sådanne resultater med udgangspunkt i Michigan-modellen, forekommer det naturligt, at borgere med sådanne karakteristika klassificeres som *checkers*. I kraft af at være ældre medborgere har de igennem et langt liv opbygget en partiidentifikation, der i høj grad betoner, hvem vælgeren beslutter sig for at stemme på. Det er en længevarende proces, hvorfor det forekommer plausibelt, at det er de ældre medborgere med høje uddannelsesniveauer, vi finder, der er *checkers*.

Tidligere i nærværende speciale er der reflekteret over, hvorvidt *apathetics*-vælgerne og *checkers*-vælgerne, vi identificerer i 2015, egentlig bærer de samme motiver for at bruge VAAs. Vi har tidligere i specialet fundet, at brugertyperne på den interne efficacy, den politiske interesse og på stemmesikkerheden minder om hinanden, men at de politisk apatiske vælgere ikke føler, at de har en stemme i det politiske system. Hvad angår de socioøkonomiske karakteristika for de to brugertyper, finder vi, at begge grupper eksempelvis besidder lignende medianindkomster såvel som uddannelsesniveauer. På kønsvariablen er der en lige fordeling for *checkers*, mens de politisk apatiske vælgere er $\frac{2}{3}$ mænd. På aldersfaktoren er *apathetics*-vælgere omtrent 10 procentpoint yngre end *checkers*. Det tegner derfor et samlet billede af, at vælgerne i de to brugertyper langt hen ad vejen er de samme typer af vælgere.

Interessant er det at forholde de ovenstående betragtninger til de fund, som van de Pol et al. (2014) gør i forbindelse med undersøgelse af kandidattestbrugernes socioøkonomiske karakteristika. Hvor van de Pol et al. (2014: 405) finder, at *doubters* er ældre end både *seekers* og *checkers*, gør det sig anderledes gældende for vælgerne, der figurerer i nærværende speciale. Her findes det, at *checkers*-grupperne generelt er de ældste grupper af vælgere. Ydermere finder van de Pol et al. (2014: 405), at mænd er mere tilbøjelige til at være *checkers* og *doubters*, hvor *seekers* er mere tilbøjelige til at være kvinder. Nærværende speciale finder omvendt, at både *seekers*

og *doubters* i højere grad er kvinder end mænd, men at *checkers* synes i lidt højere grad at være mænd end kvinder. I forhold til uddannelsesvariablen finder specialet ligesom van de Pol et al. (2014: 405), at *checkers* er de højest uddannede kandidat-testbrugere.

Slutteligt forekommer det at være relevant at analysere de tre grupper af *others*-vælgere, vi identificerer i nærværende analyse. Det kan på tværs af *others*-grupperne udledes, at de består af flere kvinder end mænd. De er *ikke* udpræget unge: tværtimod er gruppen af 35 til 49-årige den aldersgruppe, som flest *others*-vælgere befinder sig i. Samtidig har de højere indkomster end *doubters* eller *seekers*, alt efter hvilken valghandling der analyseres på, og de har højere uddannelser. Det tegner derfor et samlet billede af en særlig gruppe af borgere, som er midaldrende med gode uddannelser og dertilhørende højere indkomster end de relativt unge *doubters* og *seekers*. Omvendt er de yngre og har gennemsnitligt set en lavere indkomst end *checkers*-vælgerne.

6.3.4 Delkonklusion

Vi kan på baggrund af underafsnit 6.3 konkludere, at andelen af *checkers* er faldende fra 50 % af den samlede gruppe af VAA users i 2011 til 25 % i 2019. *Seekers* og *doubters* kommer til og falder fra: således finder vi ingen *seekers* i 2015 og ingen *doubters* i 2011 og 2019. Derimod finder vi en større og større gruppe af *others*-vælgere, der i forbindelse med folketingsvalget i 2019 udgør omtrent 50 % af alle VAA users. Det er vælgere, som på baggrund af de psykologiske variable spænder bredt i adfærd. I forbindelse med folketingsvalget i 2015 identificeres en ny gruppe af vælgere, som ikke er blevet identificeret andetsteds i litteraturen om VAA-brugertypologier: *apathetics*-vælgere (de Zúñiga et al., 2017; se også Kleinnijenhuis et al., 2019; van de Pol et al., 2014 for første argument). De forstår det politiske system og er politisk interesserede, men føler ingenlunde at deres holdninger har en betydning for og i det politiske system. Vi identificerer til gengæld ikke denne gruppe i forbindelse med folketingsvalgene i 2011 og 2019, og det er derfor meget muligt, at der er særlige tendenser i forbindelse med denne valghandling.

Andelen af *checkers* er faldende over tid, hvilket indikerer en korroborering af diffusionshypotesen H₇. De politisk apatiske vælgere i 2015 minder på flere fronter om *checkers*, men selv med disse vælgere inkluderet i *checkers*-gruppen finder vi selvsamme overordnede tendens mod en faldende andel af *checkers*. Omvendt finder vi også en faldende andel af *seekers* fra 2011 til 2019. Det sker, fordi vi samtidigt finder en ny gruppe af *others*-vælgere i 2019, der udgør over halvdelen af kandidattestbrugere. Samlet peger nærværende studies resultater på, at flere typer af vælgere i løbet af 2010'erne er begyndt at anvende VAAs som politisk informationsredskab. Det er vælgere, som i modsætning til *checkers* ikke er specielt politisk interesserede og ikke nødvendigvis føler, at deres holdninger har større betydning for det politiske system.

At det faktisk er nye vælgertyper, der er begyndt at bruge VAAs, understøttes af, at vi finder, at *doubters* (2015) og *seekers* (2019) er mere tilbøjelige end både *checkers*, politisk apatiske vælgere (2015) og *other*-vælgere til følge de anbefalinger til et bestemt parti, som testen fordrer. Med andre ord bruger de *doubters*- og *seekers*-vælgere, vi identificerer, i højere grad VAAs som et konkret politisk redskab til

at navigere i et komplekst politisk system med mange forskellige partier og til at determinere deres stemmes placering. Forskellene herimellem er dog ikke markante. Om end at der er flere *doubters* end øvrige VAA users, der følger testens anbefalinger, er det svært at argumentere for, at disse vælgere ikke skulle besidde holdninger til de saliente issues adresseret i den specifikke kandidattest, da over 65 % afviger fra testens anbefaling i 2015 (Converse et al., 1964).

I forbindelse med at vi kobler de nu definerede grupper af vælgere sammen med de socioøkonomiske karakteristika, finder vi, at *checkers* både er ældre, er mere uddannede og har højere indkomster end øvrige grupper af VAA users. Gennem et længere liv er deres holdninger blevet konsistente (Converse et al., 1964), og med udgangspunkt i Michigan-modellen kan man også argumentere for, at de har opbygget et følelsesbetonet forhold til et bestemt parti (Thomsen, 2010), der vil gøre, at de er mindre tilbøjelige til at følge testens anbefaling, hvis den afviger fra deres partimæssige overbevisning. Endvidere finder vi, at *seekers* i forbindelse med folketingsvalgene i både 2011 og 2019 er yngre vælgere og overvejende kvinder. *Doubters*-vælgerne i 2015 ligner overordnet set *seekers*-vælgerne på de socioøkonomiske karakteristika. Netop, hvad angår kønsfaktoren, finder vi klare forskelle: *checkers*-vælgerne er enten lige fordelt mellem mænd og kvinder eller overrepræsenteret af mænd, mens alle *seekers*- og *doubters*-grupper er overrepræsenteret af kvinder. Da kvinder i Danmark generelt er mere tilbøjelige end mænd til at anvende VAAs ifølge den logistiske regressionsanalyse, forekommer sådanne forskelle at være bemærkelsesværdige.

7. Diskussion

Det følgende afsnit indeholder specialets diskussion. Indledningsvist bliver brugertyperne diskuteret. Det vil blandt andet ske ved, at de teoretiske perspektiver atter inddrages med henblik på at nuancere undersøgelsens resultater. Både *checkers*, *seekers*, *doubters* - men ikke mindst også *others* og *apathetics* - vil blive berørt i dette afsnit. Denne del af diskussionen vil både indeholde teoretiske og metodiske argumenter.

Efterfølgende overgår diskussionen til at diskutere, hvorledes kvalitetskriterierne spiller en rolle for specialets udformning. Det leder frem til, at litteraturens brug af VAAs diskuteres.

7.1 Brugertyper som analytisk genstand

Det er i forlængelse af ovenstående analyse naturligt først og fremmest at diskutere og reflektere over forekomsten af de brugergrupper, vi identificerer. Dels er det relevant at reflektere over, at vi ikke identificerer *doubters*-vælgere i 2011 og 2019 såvel som ingen *seekers*-vælgere i 2015. Er der teoretiske eller metodiske årsager hertil, eller forekommer der i stedet at være systemiske årsagsforklaringer på de identificerede udsving i brugertyperne? Interessant er det i den forbindelse at fremhæve, at der i 2015 var en historisk lav tillid til politikerne og deres beslutninger (Stubager et al., 2019: 44). Ikke siden jordskredsvalget i 1973 har så få vælgere haft tiltro til, at politikerne træffer de rigtige beslutninger for samfundet. Via den eksterne efficacy-variabel måler vi på vælgernes oplevelse af, at deres holdninger gør en forskel (Flanigan & Zingale, 2010: 27). Hvis vælgerne ikke føler, at politikerne træffer de rigtige beslutninger, er det nærliggende som vælger også at føle, at ens holdninger ikke har nogen betydning for det politiske system. Der synes derfor at være en stor sammenhæng mellem disse perspektiver.

Det viser sig på baggrund af specialets analyse, at graden af ekstern efficacy er den afgørende årsag til, om en vælgergruppe kategoriseres som *seekers* eller *doubters*. På dette område har vi tydeligt skelet til van de Pol et al. (2014). Hvis effektivitetsfølelsen er tilstrækkelig lav, er gruppen blevet kategoriseret som

doubters. Det er derfor oplagt at reflektere over, hvorvidt det faktisk er den samme gruppe af vælgere, vi identificerer i forbindelse med alle tre valghandlinger, men at gruppen blot - ligesom resten er samfundet - er mere pessimistiske over for politikernes handlinger, og at det er derfor, at den påtænkte gruppe er blevet kategoriseret som *doubters* i 2015. Understøttende herfor er endvidere, at vi finder, at *seekers*-vælgerne i 2011 (klasse 1 og 2) udgør den samme procentuelle andel af VAA users (Tabel 4), som *doubters* gør i forbindelse med folketingsvalget i 2015 (Tabel 5).

I et teoretisk lys forekommer der derfor ikke at være markante forskelle på *seekers'* og *doubters'* politiske adfærd. Begge grupper af vælgere er ikke sikre på, hvem de vil stemme på og bruger kandidattesten til at determinere deres stemme. *Seekers* har dog større partipræferencer end *doubters*. De er ikke interesserede i politik, men hvor *doubters* har en meget lav grad af ekstern efficacy, er *seekers* mere optimistiske (van de Pol et al., 2014: 404). Med ovenstående in mente kan man samlet set argumentere for, at det er den samme gruppe af vælgerne, vi identificerer som henholdsvis *seekers* og *doubters*, men at den generelle lave tillid til politikernes virke i forbindelse med folketingsvalget i 2015 har medført, at den selvsamme gruppe af kandidattestbrugere i stedet kategoriseres som *doubters*.

Det er nu pointeret, at det er plausibelt, at det faktisk er den samme vælgergruppe, vi identificerer som henholdsvis *seekers* og *doubters* i løbet af 2010'erne. Vi finder *checkers*-vælgere i forbindelse med alle tre valghandlinger i 2010'erne. Det er dog interessant, at vi finder en gruppe af *apathetics* i 2015, som på størstedelen af de psykologiske faktorer ligner *checkers*-vælgere, men ikke føler at deres holdninger har nogen betydning (ekstern efficacy). En gruppe af VAA users med denne særegne profil er ikke tidligere blevet identificeret i litteraturen om VAA-brugertypologier (van de Pol et al., 2014; 2019; Kleinnijenhuis et al., 2019). Et nærliggende spørgsmål er således *hvorfor*. Det er i den forbindelse nødvendigt at pointere, at van de Pol et al. (2014) anvender en statistisk model med kun tre typer af vælgere, selvom deres statistiske analyse reelt viser, at der forekommer at være seks grupper af VAA users, som på de anvendte variable adskiller sig fra hinanden (van de Pol et al., 2014: 403). Det forekommer derfor at være plausibelt, at der også i det nævnte studie er flere typer af vælgere, som ikke bliver præsenteret, fordi de af teoretiske årsager

vurderes at være sammenfaldende med de i studiet præsenterede brugertyper. Således er grupperne mindre stringente, end de ofte bliver præsenteret til at være. Det betyder, at det er en mulighed, at van de Pol et al. (2014) eksempelvis finder en gruppe af *apathetics*-vælgere, som er politisk interesserede og ikke oplever politik som kompliceret, fordi de har politisk selvtillid, men samtidig ikke føler, at deres holdninger bliver repræsenteret i de lovgivende forsamlinger. Gruppen vil dog i givet fald ikke blive præsenteret som selvstændig gruppe i studiet, fordi vælgerne af teoretiske årsager med al sandsynlighed ville blive inkluderet i gruppen af *checkers*-vælgere.

Med udgangspunkt i det faktum, at de danske vælgers tillid til politikerne var historisk lav omkring 2015, kunne det endvidere være plausibelt, at gruppen af *apathetics*-vælgere blot udgjorde en gruppe af *checkers*-vælgere, som ligesom resten af samfundet i perioden besad en lav grad af ekstern efficacy.

Vi finder i forbindelse med folketingsvalgene i 2015 og 2019 grupper af vælgere, som der er blevet betegnet som *others*. Med udgangspunkt i analysen står det fortsat relativt uklart, hvem disse vælgere er. Hvor vi via den teoretiske fortolkningsramme (de Zúñiga et al., 2017) havde mulighed for at forstå *apathetics*-vælgernes rationaler, er det ikke på samme måde muligt for *others*-vælgere. *Others*-vælgergrupperne fremgår grundlæggende som en broget skare af vælgere, når vi betragter vælgerne med udgangspunkt i de fire psykologiske faktorer, der er anvendt i nærværende speciale.

Nu hvor *others*-grupperne er en meget broget skare, forekommer det at være et plausibelt argument, at disse vælgergrupper indeholder subgrupper, som ikke er blevet identificeret i specialets analyse. For 2019 identificeres en sådan gruppe, hvor over halvdelen af kandidattestbrugerne indgår. Det synes derfor plausibelt, at gruppen må indeholde flere forskellige subgrupper, som specialets latente klasseanalyse ikke formår at belyse tilstrækkeligt (Tabel 6). Det skal i den forbindelse bemærkes, at den statistiske model ikke konvergerer ved en model med fire klasser i 2019. Antager vi derved et metodisk argument, sker det ofte, at statistiske modeller frembragt af latente klasseanalyser identificerer klasser, som er meget brogede.

Ville det give en bedre forståelse for *others*-grupperne, såfremt specialet valgte at inddrage flere faktorer, end hvad der er blevet valgt til specialet? Der synes med udgangspunkt i litteraturen om VAA-brugertyper (van de Pol et al., 2014; 2019; Kleinnijenhuis et al., 2019) ikke at være oplagte variable at inkludere. Nu hvor vi i teorien omtaler partiidentifikation, er det relevant at diskutere, om en sådan variabel skulle inddrages i nærværende analyse. Kleinnijenhuis et al. (2019) inddrager fx denne variabel til at undersøge potentielle spuriøse effekter mellem kandidatstens anbefaling og vælgernes faktiske stemmeadfærd (Kleinnijenhuis et al., 2019: 292). Ved at inddrage partiidentifikation vil man kunne argumentere for, at vi potentielt ville kunne påvise, at vælgere kategoriseret i en given brugertype - eksempelvis *seekers* - besidder en lavere grad af partiidentifikation end andre, da vælgere i denne brugertype er fundet til at være yngre vælgere, som endnu ikke besidder konsistente holdninger.

Det vurderes ikke at have været givtigt for den latente klasseanalyse at inddrage partiidentifikation, fordi vi først og fremmest ønsker at undersøge, om vi kunne identificere de pågældende brugertyper i en dansk kontekst. Partiidentifikation er eksempelvis ikke inddraget som variabel til at konstruere brugertyperne i hverken studiet van de Pol et al. (2014) eller studiet van de Pol et al. (2019). Det er derfor først efter, at den latente klasseanalyse er udfærdiget, at specialegruppen har reflekteret over, hvorvidt denne variabel burde være inddraget i nærværende studie og fremadrettet i andre studier. Man kunne i den forbindelse reflektere over, hvorvidt det ville give flere nuancer til eksempelvis *others*-grupperne.

7.2 Kvalitetskriterierne genovervejet

Kombinationen af at der er flere kandidattests på markedet, og flere vælgere anvender disse som informationsredskab (Tabel 1), giver anledning til at reflektere over, at det er muligt, at flere typer af vælgere benytter testene, og at disse brugertyper ikke nødvendigvis er blevet identificeret endnu i den eksisterende forskningslitteratur om kandidattestbrugertyper (van de Pol et al., 2014; 2019; Kleinnijenhuis et al., 2019). I takt med at kandidattestene bliver mere udbredte, og flere bruger dem, er det absolut en mulighed, at nye brugertyper opstår i takt med udviklingen.

Det er i det ovenstående blevet diskuteret, hvorvidt de identificerede *doubters*-vælgere i 2015 reelt burde kategoriseres som denne brugertype, eller om det var mere retvisende at samle alle *doubters* og *seekers* i én gruppe af vælgere. Implicit heri foreligger en grundlæggende undren over, hvorfor specialet ikke finder *doubters* i forbindelse med alle valghandlinger - men kun i 2015. I ovenstående tilskrives det, at de måske ikke findes i en dansk kontekst. Man kan dog også argumentere for, at disse vælgere blot ikke er til stede i stikprøven. Med andre ord er det et argument om, at stikprøven ikke er repræsentativ for populationen.

Specialets data bygger på vælgerundersøgelser, som er dannet på baggrund af spørgeskemaer, der er udsendt efter de respektive valghandlinger. Det er dermed en anderledes type af datamateriale, end hvad van de Pol et al. (2014) benytter, hvorfra specialets anvendte brugertyper er blevet beskrevet. Det pågældende studie benytter data, der består af logfiler (dvs. tidsforbrug, den konkrete anbefaling til kandidat, holdninger til de respektive issues mv.) kombineret med et spørgeskema, som ca. 7 % af deltagerne svarede på (van de Pol et al., 2014: 401). Der er altså tale om data, som er indsamlet før valghandling og i umiddelbar forlængelse af, at vælgeren anvendte kandidattesten. Man kan på den baggrund argumentere for, at der ved denne dataindsamlingsmetode fås en anden sammensætning af respondenter. Netop den potentielt anden sammensætning af respondenter er essentielt at sondre ved, eftersom det kan have en effekt på forekomsten af de forskellige brugertyper. Der kan nemlig argumenteres for, at bestemte typer af vælgere ikke nødvendigvis indfanges, når man indsamler respondenter via spørgeskemaundersøgelser. Det kaldes i litteraturen for *nonresponse bias* (Vehover & Beullens, 2018: 36-40). Man kan argumentere for, at eksempelvis brugertypen *doubters* vil være mindre tilbøjelige til at besvare et survey i tiden efter, at de har afgivet deres stemme. Denne brugertype føler ikke, som følge af deres lave eksterne efficacy, at deres stemme gør en forskel, hvortil de ikke føler, at det politiske system forstår dem. Det fordrer således et spørgsmål om, hvorfor de skulle besvare en spørgeskemaundersøgelse? Det er svært at se, hvilken nytte sådanne vælgere skulle få ved at besvare et survey om et system, som de alligevel ikke føler, der forstår dem. Med dette argument in mente kan denne vælgergruppe være svære at måle i et post-survey, hvorimod den metodiske fremgangsmåde af van de Pol et al. (2014) muligvis kan have en større chance

for at indfange *doubters*-vælgere. Det synes at være plausibelt, at denne vælgergruppe generelt vil ses som værende underrepræsenteret i stikprøveudtræk, eftersom denne gruppe af vælgere i lav grad vil have et incitament til at deltage i en spørgeskemaundersøgelse om et system, som de i meget lav grad føler tilknytning til.

Omvendt vil man med udgangspunkt i argumentet om *nonresponse bias* også kunne argumentere for, at de stikprøveudtrækninger, som specialet analyserer, vil have en overrepræsentation af *checkers*. Denne brugertype besidder som allerede nævnt et stort politisk engagement og benytter primært VAAs som et underholdningsredskab (Walgrave et al., 2008: 51), hvorfor det synes plausibelt, at de vil opnå en følelse af nytte ved at gennemføre det pågældende survey. De vil altså i modsætning til *doubters* gerne gennemføre surveys, da det ligger naturligt i forlængelse af deres høje politiske engagement og ser fordelene deres besvarelse giver.

7.3 Litteraturens brug af begrebet VAAs

I løbet af nærværende speciale er fænomenet kandidattests / VAAs blevet adresseret, og det er primært sket under disse samlende betegnelser. Det er nødvendigt afslutningsvist at reflektere over, at der findes mange forskellige typer af VAAs både i Danmark og internationalt, som er udformet på forskellig vis. Wall et al. (2014: 419) anfører eksempelvis, at deltagerne i den hollandske kandidattest kieskompas.nl vises et todimensionelt kompas. Det påvises med en rund cirkel, hvilket parti vælgeren er mest enig med. I en dansk kontekst har kandidattestene også udviklet sig meget, siden de danske valgundersøgelser berørte fænomenet for første gang i forbindelse med folketingsvalget i 2011. Eksempelvis konkretiserede Altinget deres kandidattest i forbindelse med kommunalvalget i 2021 til også at omhandle sager, som fyldte meget i den specifikke kommune, og som kandidattestbrugerne derfor skulle tage særlig stilling til (Nielsen, 2021).

Sådanne nuancer har nærværende speciale sværere ved at indfange. Specialets datamateriale bygger som tidligere nævnt på de nationale valgundersøgelser, der spørger ind til, om vælgeren har “[...] deltaget i en kandidattest eller valgtest på fx TV, aviserne eller andre mediers hjemmesider?”. Vi kan derfor ikke vide, hvilke(n) kandidattest(s) specialets respondenter har taget. Det kan både være de nationale kandidattests (fx DR’s eller TV 2’s) såvel som mere nicheprægede

kandidattests, der har vundet frem i de senere år. Det er også en mulighed, at vores respondenter har taget mere end én kandidattest. Da *checkers* bruger VAAs som politisk underholdning (van de Pol et al., 2014), vil det være særligt plausibelt, at sådanne vælgere gør dette. Enyedi (2016) argumenterer blandt andet for, at hvis vælgeren får den samme anbefaling til et bestemt parti fra flere kandidattests, vil vælgerens eksisterende partipræference styrkes (Enyedi, 2016: 1000).

Problemstillingen med, at den nationale valgundersøgelse kun giver mulighed for, at vælgerne kan have taget én kandidattest, fortsætter, når vi berører, om vælgerne fulgte anbefalingen: "Fulgte du den anbefaling, testen gav dig?". Det iscenesættes således eksplicit, at vælgeren kun kan have taget én test, og respondenteren har i spørgeskemaet kun mulighed for at svare ud fra dette perspektiv. Det er derfor uklart, hvad en vælger ville gøre, hvis denne har taget flere kandidattests og har fået anbefalinger om forskellige partier. Det viser sig nemlig på baggrund af Enyedis (2016) studie, at antallet af tagne kandidattests spiller en afgørende rolle for styrken af ens partipræference og dermed tilbøjeligheden til at følge testens anbefaling (Enyedi, 2016: 1000). Man kan således argumentere for, at specialets data-materiale ikke formår at indfange tilstrækkeligt med nuancer i måden, hvorpå de danske vælgere bruger VAAs som et politisk informationsberedskab. I tråd med dette viser det sig også på baggrund af analysen, at vælgerne anvender testene forskelligt, alt efter hvilken type af vælger de kategoriseres som at være (Tabel 9).

8. Konklusion

Hvorfor har danske vælgere benyttet VAAs i forbindelse med folketingsvalgene?

Med udgangspunkt i ovenstående problemformulering undersøger nærværende speciale, hvorledes de danske vælgere anvender VAAs som et politisk informationsredskab, der har vundet frem de senere år. Det gøres indledningsvist i form af en multipel logistisk regressionsanalyse til at undersøge hypotese H_{1-6} , og dernæst er en latent klasseanalyse blevet anvendt til at undersøge kandidattestbrugernes forskellige årsager til at bruge værktøjet konkret i sin stemmebeslutning.

Vi finder klare indikationer på, at kvinder er mere tilbøjelige end mænd til at anvende VAAs. Det står som modsætning til den eksisterende forskning på området: specialegruppen bekendt er mænd udelukkende fundet til enten at være mere eller lige så tilbøjelige til at anvende VAAs som kvinder. H_3 falsificeres dermed. Vi finder ydermere, at yngre borgere (H_1), borgere med højere uddannelser (H_2) og borgere med højere indkomster (H_4) er mere tilbøjelige til at anvende VAAs, hvorfor disse hypoteser korroboreres og dermed fremadrettet betragtes som provisorisk viden. Faktorerne er signifikante gennem hele undersøgelsesperioden. I modsætning hertil finder vi, at effekten af at bo i de større byer (urbanisering) på tilbøjeligheden til at anvende VAAs forsvinder i perioden fra 2011 til 2019. H_5 falsificeres dermed.

Hvad angår diffusionshypotesen H_6 , kan det konkluderes, at der forekommer at være en *styrket* effekt af alder på tilbøjeligheden til at anvende VAAs, som er i modstrid med diffusionshypotesen. Kvinder er allerede i 2011 mere tilbøjelige end mænd, og effekten er styrket i løbet af undersøgelsesperioden. Uddannelses-, urbaniserings- og indkomstfaktorerne peger på, at der skulle være en diffusionseffekt, da effekten heraf enten forekommer at være aftagende (indkomst og uddannelse) eller forsvinde helt (urbanisering) i løbet af undersøgelsesperioden. Det kan derfor konkluderes, at nærværende studie ikke finder en samlet diffusionseffekt, men at flere faktorer peger herimod. Selvom indkomst-, uddannelses- og urbaniseringsfaktorerne indikerer, at der eksisterer en diffusionseffekt for de socioøkonomiske variable, fordrer den kritiske rationalisme som specialets

videnskabsteoretiske position, at H_6 samlet set må falsificeres, da alders- og køns-faktorerne ikke påviser en diffusionseffekt.

Til at forstå kandidattestbrugernes motivationer for anvendelse af det politiske værktøj har specialet søgt at klassificere vælgerne i særegne grupper. Forventningen var, at andelen af *seekers* og *doubters* over tid ville stige, mens andelen af *checkers* ville falde (H_7). Vi finder, at *checkers* falder fra at udgøre 50 % af VAA users i 2011 til omtrent 25 % i 2019. *Seekers* og *doubters* kommer til og falder fra: med andre ord finder specialet ingen *doubters* i 2011 og 2019, samtidig med at vi ikke finder *seekers* i 2015. Vi finder, at *seekers* falder fra at udgøre 36 % i 2011 til 22 % i 2019, mens *doubters* ligeledes udgør 36 % i 2015. Som følge af at andelen af *checkers* falder, peger det imod, at hypotesen kan korroboreres. Eftersom andelen af *seekers* endvidere er faldende, må H_7 derfor falsificeres, selvom tendensen for *checkers* taler for en korroborering af hypotesen. Falsificeringen sker grundet den kritiske rationalisme som specialets videnskabsteoretiske position.

Specialet har identificeret en ny brugertype i form af *apathetics*-vælgere samt ubeskrevne grupper af *others*-vælgere. De politisk apatiske vælgere er meget interesserede i politik, forstår det politiske system og minder derfor på flere faktorer om *checkers*. I modsætning til *checkers* føler de dog ingenlunde, at deres holdninger gør en forskel (de Zúñiga et al., 2017). Det er interessant at fremhæve tvetydigheden i, hvorfor *apathetics*-vælgere anvender VAAs, hvis de ikke føler sig hørt af det politiske system. Vi identificerer kun denne gruppe af vælgere i forbindelse med folketingsvalget i 2015. Gruppen af *others*-vælgere er i løbet af undersøgelsesperioden blevet større og større, således at de i 2019 udgør over halvdelen af alle danske kandidattestbrugere. Med udgangspunkt i specialets teoriapparat har det ikke været muligt at have greb herom.

Vi finder, at vælgerne i de forskellige brugertyper er stort set lige tilbøjelige til at følge testens anbefalinger, om end at der forekommer at være en lille tendens til, at *doubters* og *seekers* i højere grad følger testens anbefaling end andre brugertyper. Til trods for dette finder vi, når vi inkluderer de socioøkonomiske karakteristika, klare forskelle på grupperne. *Checkers*-vælgere er primært ældre mænd med højere indkomster, som herved er mindre tilbøjelige til at bruge en kandidattest direkte til at determinere deres stemmeudfald, eftersom de gennem et

langt liv har opbygget konsistente holdninger (Converse et al., 1964) kombineret med et følelsesbetonet forhold til et givent parti (Thomsen, 2010). *Apathetics*-vælgere minder på de socioøkonomiske karakteristika om *checkers*, der blot understøtter, at disse to brugertyper på tværs af både psykologiske og socioøkonomiske faktorer bærer flere enslydende træk. *Seekers*- og *doubters*-vælgere er i overvejende grad yngre vælgere og kvinder, der er mere tilbøjelige til at følge testens anbefalinger end andre kandidattestbrugere og føle, at politik er en kompliceret størrelse. Med udgangspunkt i Michigan-modellen kan man derfor argumentere for, at dette skyldes, at de endnu ikke har opbygget en stærk partiidentifikation (Thomsen, 2010).

9. Refleksion

Nærværende afhandling bidrager på flere fronter til den store mængde af eksisterende litteratur, der undersøger forholdet mellem vælgere og VAAs (Munzert & Ramirez-Ruiz, 2021). Overordnet bidrager specialet med kontekstafhængig information, da der stort set ikke foreligger undersøgelser af, hvordan danske vælgere forholder sig til VAAs.

Studiet udvider derfor forståelsen af, hvorfor vælgere - baseret på deres klassificerede brugertype - anvender VAAs på en særegen måde. Brugertyperne er blevet konstrueret af van de Pol et al. (2014) og sidenhen brugt som teoretisk ramme på komparative undersøgelser af vælgeres adfærd på first- og second-order elections (van de Pol et al., 2019; Evertsson, 2020). Derudover er det blevet brugt i forbindelse med undersøgelser af, hvilken betydning den modtagne anbefaling har for partivalg (Kleinnijenhuis et al., 2019). Det er derimod ikke blevet undersøgt, hvordan fordelingen af brugertyperne er over tid. Gruppen vil på den baggrund argumentere for, at specialet bidrager med yderligere perspektiver til den eksisterende forskning. Endvidere anvender nærværende speciale faktoren om, hvorvidt vælgerne følger den konkrete anbefaling om partivalg, hvilket vurderes at give yderligere perspektiver af dybdegående karakter på vælgernes adfærd, baseret på hvilken brugertype vælgeren er blevet kategoriseret som.

Partiidentifikation er - som det tidligere er blevet diskuteret - ikke andetsteds blevet inddraget i konstruktionen af kandidattestbrugertyper. Specialets teoretiske fundament og analyse peger på, at partiidentifikation potentielt ville kunne bidrage med yderligere nuancer til brugertyperne, og man derfor fremadrettet bør overveje at inddrage denne variabel i kommende konstruktioner af brugertyperne.

10. Litteratur

Aarts, K. & van der Kolk, H. (2007). 'The parliamentary election in the Netherlands, 22 November 2006'. *Electoral Studies*, 26(4), pp. 832–837. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2007.02.002>.

Albertsen, A. (2020). 'How do the Characteristics of Voting Advice Application Users Change Over Time? Evidence from the German Election Studies'. *German Politics*, pp. 1–21. <https://doi.org/10.1080/09644008.2020.1830374>.

Alvarez, L. I.; Trechsel, A. H. & Vassil, K. (2014). 'Voting Advice Applications: How Useful and for Whom?' *Journal of Information Technology & Politics*, 11(1), pp. 82–101. <https://doi.org/10.1080/19331681.2013.873361>.

Andersen, L. B. (2012). 'Forskningskriterier' i Andersen, L. B.; Hansen, K. M. & Klemmensen, R. *Metoder i Statskundskab*. 2. udgave. København: Hans Reitzels Forlag, pp. 97–117.

Angrist, J. D. & Pischke, J.-S. (2009). *Mostly Harmless Econometrics: An Empiricist's Companion*. Princeton: Princeton University Press.

Aagaard, V. (2021). 'Status på kandidattesten: se de mest populære kandidater i din kommune. *TV 2 Nord*.

Best, H. & Wolf, C. (2013). 'The SAGE Handbook of Regression Analysis and Causal Inference'. *SAGE Publications*.

Bhatti, Y.; Dahlgaard, J. O.; Hansen, J. H. & Hansen, K. M. (2014). *Vælgerenes brug af kandidattest*. Københavns Universitet.

Binderkrantz, A. S.; Nielsen, M. K.; Pedersen, H. H. & Tromborg, M. W. (2020). 'Pre-parliamentary party career and political representation'. *West European Politics*, 43(6), pp. 1315–1338. <https://doi.org/10.1080/01402382.2019.1643597>.

Bryman, A. (2012). *Social research methods*. 4. udgave. Oxford: Oxford University Press.

Bryman, Alan (2016) *Social Research Methods*. 5th Edition. Oxford: Oxford University Press.

Cedroni, L. (2010). *Voting Advice Applications in Europe: The State of the Art*. Napoli: Scriptaweb.

Costa Lobo, M. (2008). 'Parties and Leader Effects: Impact of Leaders in the Vote of Different Types of Parties'. *Party Politics*, 14(3), pp. 281-298. <https://doi.org/10.1177/1354068807088123>.

Campbell, A.; Converse, P. E.; Miller, W. E. & Stokes, D. E. (1960). *The American Voter. Unabridged Edition*.

Converse, P. E. (2006). 'The nature of belief systems in mass publics'. *Critical Review*, 18(1-3), pp. 1-74. <https://doi.org/10.1080/08913810608443650>.

de Zúñiga, G.; Diehl, T., & Ardévol-Abreu, A. (2017). 'Internal, External, and Government Political Efficacy: Effects on News Use, Discussion, and Political Participation'. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 61(3), pp. 574-596. <https://doi.org/10.1080/08838151.2017.1344672>

Dielman, T. E. (1983). 'Pooled Cross-Sectional and Time Series Data: A Survey of Current Statistical Methodology'. *The American Statistician*, 37(2), pp. 111-122. <https://doi.org/10.2307/2685870>.

Dinesen, P.; Dahl, M. & Schiøler, M. (2021). 'When Are Legislators Responsive to Ethnic Minorities? Testing the Role of Electoral Incentives and Candidate Selection for Mitigating Ethnocentric Responsiveness'. *American Political Science Review*, 115(2), pp. 450-466. <https://doi.org/10.1017/S0003055421000125>.

Downs, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper and Brothers.

Enyedi, Z. (2016). 'The Influence of Voting Advice Applications on Preferences, Loyalties and Turnout: An Experimental Study'. *Political Studies*, 64(4), pp. 1000-1015. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.12213>

Evertsson, K. (2020). 'Promoting electoral turnout through Voting Advice Applications? A comparative approach between the Swedish parliamentary election 2018 and the European Parliament election 2019'. Kandidatspeciale. *Department of Political Science Centre for European Studies, University of Gothenburg*.

Flanigan, W. H. & Zingale, N. H. (2010). *Political behavior of the American Electorate*. 12. udgave. Washington: CQ Press.

Fivaz, J. & Nadig, G. (2010). 'Impact of Voting Advice Applications (VAAs) on Voter Turnout and Their Potential Use for Civic Education'. *Policy and Internet*, 2(4), pp. 167–200. <https://doi.org/10.2202/1944-2866.1025>.

Garzia, D. & Marschall, S. (2012). 'Voting Advice Applications Under Review: The State of Research'. *International Journal of Electronic Governance*, 5(3–4), pp. 203–22. <https://doi.org/10.1002/poi3.140>.

Garzia, D. & Marschall, S. (2016). 'Research on Voting Advice Applications: State of the Art and Future Directions.' *Policy & Internet*, 8(4), pp. 376–390. <https://doi.org/10.1002/poi3.140>.

Gemenis, K. & Rosema, M. (2014). 'Voting Advice Applications and electoral turnout'. *Electoral Studies*, 36, pp. 281–289. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2014.06.010>.

Germann, M. & Gemenis, K. (2019). 'Getting Out the Vote With Voting Advice Applications'. *Political Communication*, 36(1), pp. 149–170. <https://doi.org/10.1080/10584609.2018.1526237>.

Goul Andersen, J. & Hoff, J. (2001). *Democracy and Citizenship in Scandinavia*. Houndsmills: Palgrave Macmillan.

Goul Andersen, J. (2004). *Et ganske levende demokrati*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Hagenaars, J. A. & McCutcheon, A. L. (2002). *Applied Latent Class Analysis*. Cambridge University Press.

Hansen, M. E. & Rasmussen, N. E. K. (2013). 'Does running for the same party imply similar policy preferences? Evidence from voting advice applications'. *Journal of Representative Democracy*, 49(2), pp. 189–205. <https://doi.org/10.1080/00344893.2013.805161>.

Hansen, K. M. (2017). *Valgundersøgelsen 2015*, Dansk Data Arkiv Danish Data Archive, 2017. 1. datafil: DDA-31083, version: 1.0.0, <http://dx.doi.org/10.5279/DK-SA-DDA-31083>.

Hansen, K. M. & Stubager, R. (2020). 'Den Danske Valgundersøgelse 2019'. *CVAP Working Paper Series*, nr. 4. København: Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Hansen, K. M.; Lolle, H. & Klemmensen, R. (2012). 'Lineær regression (OLS)' i Andersen, L. B.; Hansen, K. M. & Klemmensen, R. (red). *Metoder i Statskundskab*. 2. udgave. Rosinante & Co.

Harboe, T. (2010). *Metode og projektskrivning - en introduktion*. København: Forlaget Samfundslitteratur.

Ingemann, J. H.; Kjeldsen, L.; Nørup, I. & Rasmussen, S. (2018). *Kvalitative undersøgelser i praksis*. Forlaget Samfundslitteratur.

Ingemann, J. H. (2013). *Videnskabsteori for økonomi, politik og forvaltning*. Samfundslitteratur

Karlson, K. B. (2020). 'Latent klasseanalyse' i Frederiksen, M.; Gundelach, P.; Nielsen, R. S. (2020). *Survey: design, stikprøve, spørgeskema, analyse*. 2. udgave. København: Hans Reitzel, pp. 295-308.

Kamoen, N.; Holleman, B.; Krouwel, A.; van de Pol, J. & de Vreese, C. (2015). 'The Effect of Voting Advice Applications on Political Knowledge and Vote Choice'. *Irish Political Studies*, 30(4), pp. 595-618. <https://doi.org/10.1080/07907184.2015.1099096>.

Kleinnijenhuis, J.; Scholten, O.; Van Atteveldt, W.; Van Hoof, A.; Krouwel, A.; Oegema, D.; De Ridder, J. A.; Ruigrok, N. & Takens, J. (2007). *Nederland vijfstromenland: De Rol van Media en Stemwijzers bij de Verkiezingen van 2006*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker.

Kleinnijenhuis, J.; van de Pol, J.; van Hoof, A. M. & Krouwel, A. P. (2019). 'Genuine effects of vote advice applications on party choice: Filtering out factors that affect both the advice obtained and the vote'. *Party Politics*, 25(3), pp. 291-302. <https://doi.org/10.1177/1354068817713121>.

Koch, A. C. (2014). 'Kritisk rationalisme' i Fuglsang, L.; Olsen, P. B. & Rasborg, K. (red.). *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne: på tværs af fagkulturer og paradigmer*. København: Forlaget Samfundslitteratur.

Ladner, A. (2012). 'Voting Advice Applications – Impact on Voting Decisions in the 2011 Swiss National Elections'. Paper præsenteret ved 62nd Political Studies Association Annual International Conference, pp. 1-16.

Ladner, A.; Fivaz, J. & Pianzola, J. (2012). 'Voting advice applications and party choice: evidence from smartvote users in Switzerland'. *International Journal of Electronic Governance*, 5(3-4), pp. 367-387.

Lipset, S. M. & Rokkan, S. (1967). 'Cleavage structures, party systems, and voter alignments: An introduction' i Lipset, S. M. & Rokkan, S. (red.). *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*. New York: Collier-Macmillan, pp. 1-64.

Manavopoulos, V.; Triga, V.; Marschall, S. & Wurthmann, L. C. (2018). 'The Impact of VAAs on (non-Voting) Aspects of Political Participation: Insights from Panel Data Collected During the 2017 German Federal Elections Campaign'. *Statistics, Politics and Policy*, 9(2), pp. 105–134. <https://doi.org/10.1515/spp-2018-0008>.

Marschall, S. & Schmidt, C. (2008). 'Preaching to the converted or making a difference? Mobilizing effects of an internet application at the German general election 2005' i Farrell, D. M. & Schmitt-Beck, R. (red.). *Non-party Actors in Electoral Politics*. Nomos, Baden-Baden, pp. 259-278.

Masyn, K. E. (2011). 'Latent Class Analysis and Finite Mixture Modeling' i Little, T. D. (red.). *The Oxford Handbook of Quantitative Methods, Vol. 2: Statistical Analysis*. Oxford: Oxford University Press.

Moyé, L. A. (2004). 'Alpha, Significance Level of a Test' i Lewis-Beck, M.; Bryman, A. & Liao, T. F. (red.). *The SAGE Encyclopedia of Social Science Research Methods*.

Munzert, S. & Ramirez-Ruiz, S. (2021). 'Meta-Analysis of the Effects of Voting Advice Applications'. *Political Communication*, 38(6), pp. 691–706. <https://doi.org/10.1080/10584609.2020.1843572>.

Muthén, B. O. & Muthén, L. K. (2000). 'Integrating person-centered and variable centered analyses: Growth mixture modeling with latent trajectory classes'. *Alcoholism: Clinical & Experimental Research*, 24(6), pp. 882-891. <https://doi.org/10.1111/j.1530-0277.2000.tb02070.x>.

Nielsen, J. (2021). 'Kandidatetest gør demokratiet større'. *Altinget* (3. november 2021).

Norris, P. (2003). *Digital divide: Civic engagement, information poverty, and the Internet worldwide*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Ramos, J.; Padilla, J. & Chueca, E. (2019). 'Abstentionism, Voting Advice Applications and Voting Activation'. *Statistics, Politics and Policy*, 10(1), pp. 55–85. <https://doi.org/10.1515/spp-2018-0006>.

Rogers, E. M. (2010). *Diffusion of Innovations*. 4. udgave. New York: Simon and Schuster.

Rosema, M.; Anderson, J. & Walgrave, S. (2014). 'The design, purpose, and effects of voting advice applications'. *Electoral Studies*, 36, pp. 240–243. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2014.04.003>.

Schultze, M. (2014). 'Effects of Voting Advice Applications (VAAs) on Political Knowledge About Party Positions'. *Policy & Internet*, 6(1), pp. 46–68. <https://doi.org/10.1002/1944-2866.POI352>.

Schultze, W. (2005). 'Political Efficacy and Expected Political Participation among Lower and Upper Secondary Students. A Comparative Analysis with Data from the IEA Civic Education Study'. Paper præsenteret ved *ECPR General Conference in Budapest*, 2005.

Shamshiri-Petersen, D. (2010). *Holdnings- og partiskift blandt danske vælgere på basis af paneldata*. Ph.d.-afhandling ved Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet.

Sigelman, L. & Berry, W. D. (1982). 'Cost and the Calculus of Voting'. *Political Behavior*, 4(4), pp. 419–428. <http://www.jstor.org/stable/586361>.

Stubager, R.; Goul Andersen, J. & Hansen, K. H. (2012). *Valgundersøgelsen 2011*. Dansk Data Arkiv. 1. datafil: DDA-27067.

Stubager, R. & Hansen, K. H. (2016). *Valgundersøgelsen 2015*. Dansk Data Arkiv. 1. datafil: DDA-31038.

Stubager, R. & Hansen, K. M. (2020) *Valgundersøgelsen 2019*. Dansk Data Arkiv.

Sulitzeanu-Kenan, R. & Halperin, E. (2013). 'Making a Difference: Political Efficacy and Policy Preference Construction'. *British Journal of Political Science*, 43(2), pp. 295–322. <https://doi.org/10.1017/S0007123412000324>

Sønderskov, K. M. (2014). *Stata - en praktisk introduktion*. 2. udgave. Hans Reitzels Forlag.

Sørensen, O. A. (2021). 'En atypisk politiker: Christian Baller blev valgt uden én eneste valgplakat i lygtepælene'. *Århus Stiftstidende* (21. november 2021).

Thomsen, J. P. F. (2010). *Politologi - En introduktion*. 1. udgave. København: Hans Reitzels Forlag.

Togeby, L. (1987). 'Indledning: begrebet politisk kultur.' *Politica*, 19(3), pp. 246-250.

Togeby, L. (2004). *Man har et standpunkt*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Tromborg, M. W. (2021). 'Appealing broadly while appearing unified: Resolving an electoral dilemma'. *European Journal of Political Research*, 60(1), pp. 131-152. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12393>.

van de Pol, J.; Holleman, B.; Kamoen, N.; Krouwel, A. & de Vreese, C. (2014). 'Beyond Young, Highly Educated Males: A Typology of VAA Users'. *Journal of Information Technology & Politics*, 11(4), pp. 397-411. <https://doi.org/10.1080/19331681.2014.958794>.

van de Pol, J.; Kamoen, N.; Krouwel, A.; de Vreese, C. & Holleman, B. (2019). 'Same but different: A typology of Voting Advice Application users in first and second order elections'. *Acta Politica*, 54(2), pp. 225-244. <https://doi.org/10.1057/s41269-018-0083-3>.

Vassil, K. (2011). *Voting smarter? The impact of voting advice applications on political behavior*. Ph.d.-afhandling ved European University Institute, Estland.

Veall, M. R. & Zimmermann, K. R. (1994). 'Evaluating Pseudo-R²'s for binary probit models'. *Quality and Quantity*, 28, pp. 151-164. <https://doi.org/10.1007/BF01102759>.

Vehovar, V. & Beullens, K. (2018). 'Cross-national Issues in Response Rates' i Annette, D. L. & Krosnick, J. A. *The Palgrave Handbook of Survey Research*. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-54395-6>

Walgrave, S.; van Aelst, P. & Nuytemans, M. (2008). "Do the Vote Test": The Electoral Effects of a Popular Vote Advice Application at the 2004 Belgian

Elections'. *Acta Politica*, 43(1), pp. 50–70. <https://doi.org/10.1057/palgrave.ap.5500209>.

Wall, M.; Krouwel, A. & Vitiello, T. (2014). 'Do voters follow the recommendations of voter advice application websites? A study of the effects of kie-skompas.nl on its users' vote choices in the 2010 Dutch legislative elections'. *Party Politics*, 20(3), pp. 416–428. <https://doi.org/10.1177/1354068811436054>.

Wang, C.-L. (2004). 'Marginal Effects' i Lewis-Beck, M.; Bryman, A. & Liao, T. F. (red.) (2004). *The SAGE Encyclopedia of Social Science Research Methods*.

Weller, B. E.; Bowen, N. K. & Faubert, S. J. (2020). 'Latent Class Analysis: A Guide to Best Practice'. *Journal of Black Psychology*, 46(4), pp. 287–311. <https://doi.org/10.1177/0095798420930932>.

Wolke, D.; Copeland, W. E.; Angold, A. & Costello, E. J. (2013). 'Impact of bullying in childhood on adult health, wealth, crime, and social outcomes'. *Psychological Sciences*, 24(10), pp. 1958–1970. <https://doi.org/10.1177/0956797613481608>.

Woolridge, J.; Solon, G. & Haider, J. (2015) 'What are we weighting for?' *Journal of Human Resources*, 50(2), pp. 301–316. <https://doi.org/10.3368/jhr.50.2.301>.

Woolridge, J. (2013). *Introductory Econometrics: A Modern Approach*. 5. udgave. South-Western, Cengage Learning.

Zaller, J. R. (1992). *The Nature and Origins of Mass Opinion*. Cambridge: Cambridge University Press.

